

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE
ADLİ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM OKULLARINDAKİ ÖĞRENCİLERİN AKRAN
ZORBALIĞININ BENLİK SAYGISIYLA İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuba KESKİN
081110110

İstanbul,2010

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE
ADLİ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM OKULLARINDAKİ ÖĞRENCİLERİN AKRAN
ZORBALIĞININ BENLİK SAYGISIYLA İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Tuba KESKİN

081110110

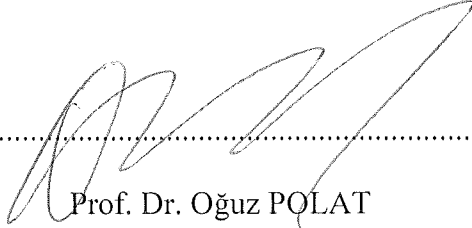
Tez Danışmanı

Prof. Dr. OĞUZ POLAT

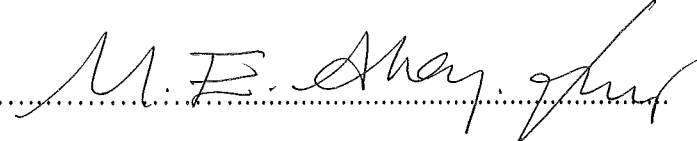
İstanbul,2010

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

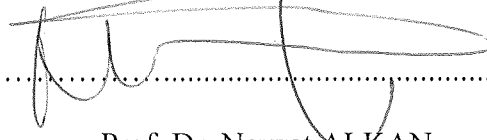
24.05.2010 tarihinde tezinin savunmasını yapan Tuba KESKİN'e ait "İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerde Akran Zorbalığının Benlik Saygısıyla İlişkisi" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Adli Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

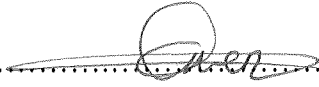
Prof. Dr. Oğuz POLAT
(Başkan)
(Danışman)

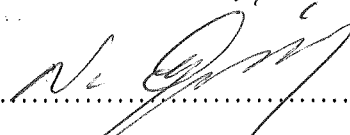
Prof. Dr. Ercüment AKSOY
(Üye)

Prof. Dr. Nevzat ALKAN
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Levent ÖNEN
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Nilgün ÖNGİDER
(Üye)

ÖNSÖZ

Çalışmam boyunca bana her konuda yardımcı olan danışmanım Sn. Prof. Dr. Oğuz Polat'a, bana olan sevgilerini, güvenlerini ve desteklerini her zaman hissettiren canım aileme, tez aşamasında beni hiç yalnız bırakmayan sevgili arkadaşlarım; Kadir , Sengül, Kasım, Gözde ve aynı anda tez hazırlayan arkadaşım Esra'ya çok teşekkür eder, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Tuba KESKİN

ÖZET

Bu araştırma ilköğretim okullarındaki öğrencilerin akran zorbalığı ve benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın evrenini İstanbul ilindeki okullarda okuyan ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencileri oluştururken, araştırma grubunu, İstanbul Anadolu yakasındaki iki devlet, iki özel ilköğretim okullarındaki 6. ve 7.sınıflarda eğitim görmekte olan öğrencilerden, basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş 200 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama araçları olarak ‘Zorbalık Eğilimi Ölçeği’, ‘Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’ ve demografik özellikleri öğrenmek için bireyi tanıma formu kullanılmıştır.

Araştırmada toplanan anket cevapları SPSS for Windows 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir ve yorumlanmıştır. Analiz yöntemleri olarak Faktör Analizi, Korelasyon ve Regresyon analizleri kullanılmıştır. Demografik özelliklerle değişkenlerin fark testleri Varyans analizi ve t-testi ile yapılmıştır. Araştırmadaki tüm istatistiksel işlemler .%95’lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirildi.

Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde, zorbalık eğilimi toplam puanı ile benlik saygısı seviyesi değerleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (0,286). Yani benlik saygısı seviyesi yüksek olan kişilerde akran zorbalığı toplam puanı da fazla olmaktadır.

Cinsiyette erkek olma akran zorbalığı toplam puanını pozitif yönde etkilemektedir. Yani katılımcıların erkek olması akran zorbalık puanının yüksek olmasına yol açmaktadır.

Okul değişkeninde ise katılımcıların devlet okulunda okuması zorbalık puanını negatif etkilemiştir. Yani katılımcıların özel okulda okuması zorbalık eğilimini yükseltmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akran Zorbalığı, Benlik Saygısı, Okul Türü, Cinsiyet

ABSTRACT

This survey of elementary school students has been conducted to examine the relationship between peer, self-esteem and peer tyranny.

The basis of this study is 6th and 7th grade primary school students in Istanbul and the research group consists of 200 students in two public and two private primary schools on the Anatolian side chosen by simple random sampling method.

In this study, as data collection tools; 'bullying tendencies scale, Rosenberg Self-Esteem Scale and demographic characteristic, of individuals to learn form recognition is used. In this collected survey research, the answers were analyzed and interpreted using the program SPSS for Windows 15.0. As methods of analysis; the factor analysis, correlation and regression analysis were used. In demographic analyses the variant tests were conducted by variant analysis and t-tests. In this survey all transactions were assessed within %95 statistical confidence range, $p < 0.05$ level.

When the findings in the research are assessed, the bullying tendency in total points to a respect for self-esteem and for a meaningful relationship between the level values. (0,286). Consequently, the subjects with a high level of self esteem tend to have a high level of peer tyranny as well.

In gender, male participants tend to have a higher level of peer tyranny points.

At school variable, in public schools the participants have less bullying points. So for the participants, who study in private schools the bullying tendency is relatively higher.

Key phrases: Bullying, self-esteem, school type, gender.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
SİMGELER VE KISALTMA LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Zorbalık Nedir.....	2
1.2. Saldırganlık, Zorbalık ve Şiddet Kavramları Arasındaki İlişki.....	7
1.3. Zorbalığın Tarihi Süreci.....	12
1.4. Zorbalığın Nedenlerini Açıklamaya Yönelik Teoriler.....	14
1.4.1. Bireysel Faktörler ve İnançlar-Normlar, Bilişsel Yapılar.....	14
1.4.2. Şiddetin Sosyal Öğrenilmişliği.....	15
1.4.3. Sosyal Etkileşim Modeli.....	16
1.5. Zorbalık Tipleri.....	16
1.5.1. Fiziksel Akran Zorbalığı.....	17
1.5.2. İlişkisel/Duygusal akran zorbalığı.....	18
1.5.3. Sözlü akran zorbalığı.....	18
1.5.4. Cinsel Zorbalık.....	18
1.5.5. Siber Zorbalık.....	18

1.5.6. Etnik Zorbalık.....	18
1.5.7. Homofobik Zorbalık.....	18
1.6. . Zorba Öğrencilerin Özellikleri.....	19
1.7. Kurban/Mağdur Öğrencilerin Özellikleri.....	22
1.8. Zorbalığa Neden Olan Etkiler.....	27
1.8.1. Çocuğun Genetik Özellikleri.....	27
1.8.2. Dış Etkiler.....	27
1.8.3.Çocuğun Aile Durumu.....	28
1.8.4. Cinsiyet Farklılığı.....	28
1.8.5. Yaş Faktörü.....	29
1.8.6. Sosyoekonomik Durum.....	30
1.9. Akran zorbalığının meydana geldiği yerler.....	31
1.10. Dünyada Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	32
1.11. Türkiye’de Akran Zorbalığı ile Yapılan Araştırmalar.....	35
1.12. Benlik ve Benlik Saygısının Tanımı.....	41
1.12.1. Benlik Kavramı.....	41
1.12.2. Benlik Saygısı.....	44
1.12.3. Çocuklarda Benlik Saygısı.....	55
1.12.4. Benlik Saygısı ve Zorbalık İlişkisi.....	58
2. YÖNTEM.....	60
2.1. Örneklem.....	60
2.2. Veri Toplama Araçları.....	61
2.2.1. Zorbalık Eğilim Ölçeği.....	61
2.2.2. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	65
2.2.3. Anket Formu.....	67

2.3. Verilerin Toplanması.....	67
2.4. İşlem.....	67
2.5. Araştırmanın Amacı.....	67
2.6. Araştırmanın Hipotezi.....	67
3. BULGULAR.....	68
3.1. Araştırmada Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	68
3.2. Araştırmada Yer Alan Sosyodemografik Değişkenler İle İlişkisi.....	69
3.3. Araştırmada Yer Alan Katılımcıların Aileleri ile Bilgiler.....	72
3.4. Araştırmada Yer Alan Katılımcıların Ebeveynlerine Yaklaşımı.....	74
3.5. Araştırmada Yer Alan Katılımcıların Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi..	76
3.6. Demografik Özelliklerle Ölçeklerin Fark Testi.....	76
3.6.1. Benlik Saygısı (Rosenberg) Puanının Demografik Özelliklere Göre Fark Testleri ile Karşılaştırılması.....	76
3.6.2. Benlik Saygısı (Rosenberg) Puanının Ebeveyn Eğitim Düzeyi ve Kardeş Sayısına göre Fark Testleri ile Karşılaştırılması.....	78
3.6.3. Akran Zorbalığı Puanının Demografik Özelliklere Göre Fark Testleri ile Karşılaştırılması.....	79
3.6.4. Akran Zorbalığı Puanının Kendine Ait Oda Varlığına Göre Fark Testi ile Karşılaştırılması.....	80
3.6.5. Akran Zorbalığı Puanının Ailenin Gelir Durumuna Göre Fark Testi ile Karşılaştırılması.....	81
3.6.6. Akran Zorbalığı Puanının Eğitim Görülen Okulun Aidiyetine Göre Fark Testi ile Karşılaştırılması.....	82
3.6.7. Akran Zorbalığı Puanının Anne Eğitim Durumuna Göre Fark Testi ile Karşılaştırılması.....	84

3.6.8. Akran Zorbalığı Puanının Baba Eğitim Durumuna Göre Fark Testi ile Karşılaştırılması.....	86
3.6.9. Akran Zorbalığı Puanının Kardeş Sayısına Göre Fark Testi ile Karşılaştırılması.....	88
3.7. Akran Zorbalığı ile Benlik Saygısının Korelasyon Analizi	90
3.8. Zorbalık Ölçeği Toplam Puanını Etkileyen Bağımsız Değişkenlerin Bulunması.....	91
4. TARTIŞMA	
4.1. Araştırmada Sosyoekonomik Değişkenlerin Tartışılması.....	93
4.2. Araştırmada Yer Alan Cinsiyet Değişkeni ile Akran Zorbalık Eğilim İlişkilerinin İncelenmesi.....	95
4.3. Araştırmada Okul Türleri ile Akran Zorbalık Eğilim İlişkilerinin İncelenmesi.....	97
4.4. Araştırmada Anne Eğitim Durumu ile Akran Zorbalık Eğilim İlişkilerinin İncelenmesi.....	98
4.5. Araştırmada Baba Eğitim Durumu ile Akran Zorbalık Eğilim İlişkilerinin İncelenmesi.....	99
4.6. Araştırmada Kardeş Sayısı ile Akran Zorbalık Eğilim İlişkilerinin İncelenmesi.....	99
4.7. Araştırmada Sosyoekonomik Düzey ile Akran Zorbalık Eğilim İlişkilerinin İncelenmesi.....	100
4.8. Araştırmada Kendine Ait Bir Oda Olup, Olmaması ile Akran Zorbalık Eğilim İlişkilerinin İncelenmesi.....	102
4.9. Araştırmada Benlik Saygısı ile Akran Zorbalık Eğilim İlişkilerinin İncelenmesi.....	102

5. KAYNAKLAR.....106

6. EKLER.....

KISALTMALAR

SED : Sosyo Ekonomik Düzey

SİMGELER LİSTESİ

\bar{X} : Aritmetik Ortalama
Ss : Standart Sapma
P : Hesaplanan test değeri, olasılık, anlamlılık
% : Yüzde
N : Adet
SD : Serbestlik derecesi
KT : Kareler toplamı
OKT : Ortalama kareler toplamı
F : Frekans

TABLULAR

Tablo 1. Fitzgerald'a göre Zorbalık Olarak Nitelendirilebilecek Davranışlardan Bazıları.....	4
Tablo 2. Zorbaliğa Uğrama Sebepleri.....	27
Tablo 3. Uygulama Yapılan Okullar ve Öğrenci Dağılımının Frekans ve Yüzde Değerleri.....	60
Tablo 4. Cronbach's Alpha Değerleri.....	68
Tablo 5. Katılımcılar ile İlgili Bilgiler.....	69
Tablo 6. Katılımcıların Aile Durumları ile İlgili Bilgiler.....	72
Tablo 7. Katılımcıların Anne-Baba İlişkilerinin Değerlendirilmesi.....	74
Tablo 8. Katılımcıların Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi.....	76
Tablo 8.1. Cinsiyet, Gelir ve Kendisine Ait Odanın Var Olması Durumuna Göre Fark Testi.....	76
Tablo 8.2. Ebeveyn Eğitim Düzeyi ve Kardeş Sayısına Göre Fark Testi.....	78
Tablo 9.1. Cinsiyete Göre Fark Testi.....	79
Tablo 9.2. Kendine Ait Oda varlığına Göre Fark Testi.....	80
Tablo 9.3. Ailenin Gelir durumuna Göre Fark Testi.....	81
Tablo 9.4. Eğitim Görülen Okulun Aidiyetine Göre Fark Testi.....	82
Tablo 9.5. Anne Eğitim Durumuna Göre Fark Testi.....	84
Tablo 9.6. Baba Eğitim Durumuna Göre Fark Testi.....	86
Tablo 9.7. Kardeş Sayısına Göre Frak Testi.....	88
Tablo 10. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri.....	90
Tablo 11. Regresyon Katsayıları Tablosu.....	91

ŞEKİLLER

Şekil 1. Saldırganlık, Zorbalık ve Şiddet Kavramları Arasındaki İlişki.....	11
Şekil 2. Katılımcıların Sınıfların Dağılımı.....	70
Şekil 3. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	70
Şekil 4. Katılımcıların Aile Durumları Dağılımı.....	71
Şekil 5. Akran Zorbalık Ölçeği için Regresyon Modellemesi.....	92

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlar tarih boyunca çeşitli şekillerde şiddetle karşı karşıya kalmışlardır. Bu şiddet olaylarından en çok etkilenenler ise çocuk ve gençler olmuştur. Bir çocuğun hayatında 6 yaşından sonraki en önemli sosyal çevre okul olmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de özellikle medyanın konuya yaptığı vurgunun artmasıyla okullarda yaşanan şiddete sıkça tanık olunmaktadır. Bu zamana kadar, okullarda görülen şiddet sıradan bir durum olarak algılanmaktaydı ve fazla üzerinde durulmamaktaydı. 1982 yılında Norveç’te yaşayan yaşları 10 ile 14 arasında üç çocuğun ciddi akran zorbalığı sonucunda intihar etmeleriyle akran zorbalığına bakış açısı değişip, önemsenmeye başlamıştır (Olweus, 1995).

Akran zorbalığı, çocukların başka bir çocuğa düzenli veya aralıklı olarak negatif eylemlerde bulunması ya da ruhsal sıkıntıya yol açacak, kötü niyetle gerçekleştirilen, olumsuz ve yineleyici fiziksel ve sözel eylemlerden oluşan davranışlarda bulunmasıdır (Bridge, 2003).

Akran zorbalığını Olweus’un tanımıyla açıklarsak; bir çocuğa bir veya daha çok öğrenci tarafından kasıtlı olarak sürekli saldırgan davranışların uygulanması ve çocuğun bunlara karşı sürekli olarak korumasız durumda olması şeklinde belirtmektedir (Olweus, 1995).

Akran zorbalığının nedenlerine baktığımız zaman çocuğun aileden almış olduğu genetik özellikler, okul ortamı, medya, çocuğun aile durumu, cinsiyeti, yaş faktörü, sosyoekonomik durumu ve çocuğun kişilik yapısı vardır.

Bu çocuklar iletişim kurmakta başarılıdırlar. Zor durumlardan sıyrılmayı iyi bilirler. Kaygı düzeyleri düşük, benlik saygıları yüksek, saldırgan davranışlarda bulunan, kasıtlı zarar veren ve çevrelerine karşı sürekli güçlü gözükmeğe çalışan kişilik yapıları vardır.

1.1.Zorbalık Nedir?

“Zorba, gücüne güvenerek başkalarının hakkını alan, müstebit” ve “zorbalık ise, zorba olma durumu; zorbaca davranış, müstebitlik” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, 1998).

Zorbalık sözcüğünün kökü zorlamaktan gelmektedir. Bundan zorla bir şey yaptırmak, ya da duyguları, davranışları zorlamak anlamı da çıkabilir. Eğitim literatüründe ‘bullying’ adı altında geçen bu kavram ülkemizde yabancısıdır. Literatürde bu kavrama en yakın olan istismar, kötüye kullanım gibi sözcükler kullanılsa bile bu sözcükler ‘bullying’ sözcüğünün tam karşılığı olmamaktadır (Bridge, 2003).

Dünya literatüründe zorbalıkla ilgili en kapsamlı araştırmaları yapan Olweus, zorbalığı bir kişinin başka bir kişi ya da grup tarafından sürekli ve uzun süreli olarak olumsuz hareketlere maruz kalması olarak tanımlanmaktadır. Olumsuz hareket, bir kişiye kasıtlı olarak acı çektirmek ya da acı çektirmeye teşebbüs etmek olarak nitelendirilebilecek hareketleri kapsar. Bu hareketler; sözle tehdit etmek, aşağılamak, isim takmak, dalga geçmek, kişiyi gruptan dışlamak gibi hareketlerin yanı sıra, birine

vurmak, tekmelemek, çimdiklemek gibi fiziksel temas gerektiren hareketlerde olabilir(Olweus, 1995).

Olweus'un (1999) son yaptığı çalışmalar sonrası okul zorbalığını, bir ya da daha fazla öğrencinin bir başka öğrenciye sürekli olarak olumsuz eylemlerde bulunması şeklinde tanımladığı ve tanımda geçen olumsuz eylemleri, kasıtlı bir biçimde zarar verme ve rahatsız etme şartına bağladığı dikkati çekmektedir. Bu tanımda zorbalığın hem doğrudan fiziksel boyutunun (vurma, dövme, itme vb.) hem de dolaylı yani sözel (kızdırma, korkutma, isim takma vb.) boyutunun altı çizilmiştir. Ona göre bir eylemin zorbalık olarak tanımlanabilmesi için şu üç temel ölçütün olması gerekmektedir. (Olweus, 1999):

1. Kasıtlı olarak zarar verme amacı güden saldırgan davranışlar olması,
2. Süreklilik özelliği taşıması, yani zorbanın bu tür eylemleri bir kez değil devamlı bir biçimde yapması,
3. Zorba ve kurban arasında güç dengesinin eşit olmaması gerekir. Bir başka ifadeyle, zorbaca eyleme uğrayan kurbanın, zorbaya karşı kendisini çaresiz ve savunamayacak durumda hissetmesi gerekir. Güç dengesizliğinin bedensel olabileceği gibi psikolojik de olabileceğinin altını çizmektedir.

Tanımlardaki 'sürekli ve uzun süreli' ifadesi zorbalığı her hangi bir arkadaş kavgasından ayıran en önemli özelliktir. Okulda öğrenciler arasındaki olağan kavgalar, tartışmalar zorbalık olarak nitelendirilmezken; eğer sürekli olarak aynı çocuklar, belli öğrenciler tarafından rahatsız ediliyorsa bu durumda zorbalıktan söz edilebilir. Zorbalık durumunu normal kavgadan ayıran bir özellik de, güçlerin eşitsizliğidir. İki çocuk da aynı derecede güçlüyse, durum zorbalık olarak isimlendirilemez. Zorbalık durumunda bir çocuk diğerinden güçlüdür ve gücü ile

diğer çocuğu rahatsız etmektedir; diğer çocuk ise güçsüz ve çaresizdir(Olweus,1995:10).

Pişkin'in çalışmasında yer alan ve Fitzgerald'a göre zorbalık olarak nitelendirebilecek bazı davranışlar Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1 Fitzgerald(1999)'a Göre Zorbalık Olarak Nitelendirilebilecek Davranışlardan Bazıları

1. Dövme
2. Tekme ya da tokat atma
3. İtme, çekme ve tükürme
4. Korkutma
5. Dalga geçme, alay etme, kızdırma, sözel sataşma, tacizde bulunma
6. Kötü isim(ler) takma
7. Kurbanı ya da ailesine hakaret etme, küçük düşürme
8. Kurban hakkında yalan-yanlış söylentiler çıkarma ve yayma
9. Kurban hakkında çeşitli yerlere çirkin sözler yazma
10. Kurbanı kasıtlı olarak grup dışında tutup yalnızlığa itme, oyun veya diğer etkinliklere katmamama
11. Kasıtlı olarak eşyalarına zarar verme
12. Korkutarak eşya ya da parasını alma
13. Kurbanı zihinsel olarak geri olduğunu söyleyerek kendisini kötü hissetmesine sebep olma

* Pişkin, 2002,Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler" adlı makalesinden alınmıştır.

Bu konuda Olweus dışında diğerk araştırmacılar tarafından yapılan başka tanımlar da vardır. Bu tanımlar şöyle sıralanabilir:

Zorbalık, akranlar arası çatışma (bullying) fiziksel kuvvet ya da yaş farkından dolayı güç farklılığından kaynaklanan bir olaydır. Kısacası çocukların birbirlerine şiddet uygulamasıdır. Çatışma kelimesi esas olarak farklı tipte davranışları içeren bir spektrum için kullanılır. Bu spektrum, bir kişi ile alay etmekten, ciddi saldırı ve istismara kadar uzanabilir. Bazen tek kişi bazen bir grup çatışmayı yapabilir. Çatışmanın tanımlanması ve varlığının belirlenmesi kolay değildir. Dövme ve yumruklama gibi fiziksel şiddet daha az görölmekle birlikte, çoğunlukla rastlanan tehdit, alay ederek sataşma gibi sözel travmalar kişide daha çok hasar yapabilir.

Çatışma, bir kişi ya da grup tarafından kendini savunamayacak bir kişiye karşı yapılan mental ya da fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır(Polat, 2007).

Zorbalık, bir birey veya grup tarafından, kendisini koruyamayacak durumda olan kişiye karşı yapılan, fiziksel veya psikolojik sonuçları olan ve süreklilik arz eden bir şiddet türüdür (Kepenekci ve Çınkır, 2003).

Zorbalık, gücü elinde bulunduran bireylerin, kendi kazanç ve çıkarları için, karşı koyacak gücü olmayanlara karşı fiziksel, psikolojik, sosyal veya sözel düzlemde cereyan eden, mağdura stres ve acı veren ve tekrarlanma özelliği gösteren saldırılardır (Wolke, Woods, Bloomfield, Karstadt, 2001).

Zorbalık aslında saldırının bir biçimidir. Bunun sonucu olarak zorbalık tanım açısından saldırıya benzer. Zorbalık, başkaları üzerinde fiziksel ve psikolojik bir ızdıraba sebep olmak için art niyetten ortaya çıkan bir davranış olduğunu belirtmiştir (Rigby, 2003).

Hazler, Hoover ve Oliver (1992) zorbalığı, saldırının bir biçimi olarak bir süre boyunca bir ya da bir grup öğrencinin fiziksel veya ruhsal açıdan kurbanı kötüye kullanması olarak açıklamıştır.

Zorbalık, zorbanın kurbanına istemli bir biçimde fiziksel veya psikolojik acı vermesiyle sonuçlanan saldırganca davranışların bir alt kümesidir; kışkırtılmış olması gerekmez, tekrarlanır, zorbanın kurbandan daha güçlü olması ya da kendini daha güçlü algılaması söz konusudur (Akgün,2005).

Zorbalık, saldıran pozisyonda olan bir birey ile bir kurban arasında geçen ve saldırganın kurbanı bilinçli bir biçimde baskı altına alması, acı ve sıkıntı vermesiyle sonuçlanan, zorbanın kurbanı yaptıklarından haz aldığı ve dikkat edilmediği takdirde etkileri uzun süreli olabilen saldırganlıktır (Pişkin, 2002).

Zorbaca eylemlerin bir tür saldırganlık olduğu ancak bir eylemin zorbalık olarak adlandırılabilmesi için sadece saldırganlık özelliği taşımasının yeterli olmadığı, taraflar arasında eşit olmayan güç ilişkisinin olması, süreklilik özelliği taşıması ve kasıtlı yapıyor olması gibi bir takım özelliklere de sahip olması gerektiği görülmektedir. Buna göre, örneğin bedensel veya zihinsel güçleri yaklaşık olarak eşit iki kişinin birbirleriyle tartışması ya da kavga etmesi saldırganlık özelliği taşımasına karşın, zorbalık olarak adlandırılmaz. Yine örneğin, teneffüste bir öğrencinin ilk kez gördüğü diğer bir öğrenciye çeşitli sebeplerle sözel veya fiziksel olarak saldırması da süreklilik özelliği taşımadığı için zorbalık olarak değerlendirilemez. Ancak süreklilik özelliği taşımasa bile, şiddetli bir dozda ortaya çıkan saldırganca bir eylemin de zorbalık olarak adlandırılabilceğini belirtmektedir (Besag, 1989; Olweus, 1999).

Smith ve Morita (1999) ise, zorbalığı kendisini savunamayacak durumda olan bir çocuğa karşı tekrarlanan bir biçimde yöneltildiği görülen olumsuz türdeki saldırgan davranış olarak tanımlamışlardır.

Pişkin (2002), zorbalıkla ilgili tanımlarda bulunan ortak noktaları şu şekilde özetlemiştir:

- (1) Zorbalık, bilinçli ve kasıtlı olarak yapılan ve kurbanı fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik zarar verme amacı güden söz ve eylemleri içerir,
- (2) Zorbalığın belli bir süre tekrarlanma özelliği vardır,
- (3) Kurban kendini koruyamayacak ve savunamayacak durumdadır,
- (4) Zorbalar eylemlerini bireysel ya da grupla yapabildikleri gibi, kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilirler,
- (5) Zorbalar, bu tür eylemlerinden dolayı genellikle kendilerine çıkar sağlayabilirler.

1.2. Saldırganlık, Zorbalık ve Şiddet Kavramları Arasındaki İlişki

Öncelikle saldırganlığın kavram olarak ne anlama geldiğinin biliniyor olması gerekir: Kağıtçıbaşı (2004) saldırganlığı, "birine ya da bir şeye zarar ve acı vermek amacıyla yapılan davranış" olarak nitelendirmektedir. Türk Dil Kurumu Türkçe sözlükte, saldırgan: "Kışkırtan olmadan başkasına saldıran, yapısında saldırma özelliği olan mütecaviz" olarak tanımlanırken; saldırganlık: "Bireyin kendi düşünce ve davranışlarını karşısındakine zorla benimsetme çabası" biçiminde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü,1998).

Herhangi bir davranışın saldırgan bir davranış olup olmadığını anlayabilmek için niyete bakmak önemlidir. Aynı davranış zarar vermek amacıyla yapıldığında saldırgan bir davranış olarak tanımlanırken; zarar verme amacı olmadığında saldırgan bir davranış olarak nitelendirilmemektedir. Örneğin, bir öğrencinin yanlışlıkla başka bir öğrencinin düşmesine neden olması ile bunu bilerek yapmış

olması arasında büyük fark vardır. İki davranışın ortaya çıkardığı sonuç aynı olmasına rağmen, davranışın nedeni farklıdır.

Köknel'e (2000) göre de saldırganlık, canlıların temel içgüdülerinden birisidir. Belirli ölçüler içinde kalındığında, saldırganlık bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli davranışların kaynağı ve itici gücüdür. Saldırgan davranışların ve saldırganlığın kaynağına ilişkin kuramsal görüşleri de iki grupta ele almak mümkündür. Birinci gruptakiler, saldırganlığın içgüdüsel ve dürtüsel ve ikinci gruptakiler de toplumsal kaynaklı bir davranış olduğunu temel varsayım olarak kabul etmektedirler.

Berkowitz (1989)'de, insanlarda görülen saldırganlık davranışlarının hayvanlarınkinden farklı olduğunu öne sürerek; insanların saldırganca davranışlarda bulunuyor olmalarında öğrenmenin önemli bir rolü olduğunu vurgulamaktadır (Akt; Kağıtçıbaşı, 2004). Berkowitz'in bu görüşüyle, Köknel (2000)'in saldırganlığın toplumsal kaynaklı bir davranış olduğu düşüncesi ve Külahoğlu (2004)'nun ve insancıl psikoloji yaklaşımının, insanın doğuştan iyiye yönelik bir varlık olduğu; iyi ya da kötü olmasının içinde yaşadığı toplumun etkisiyle ortaya çıkan bir durum olduğu yaklaşımları arasındaki tutarlılık ise dikkat çekicidir. Berkowitz'in insanlarda doğuştan getirilen davranış eğilimlerinin öğrenme yoluyla değişime açık olduğunu destekleyen birçok araştırması ve bulgusu mevcuttur.

Zorbalık ile ilgili tanımları incelediğimizde (Olweus, 1995a; Arora 1987; Roland ve Munthe, 1989; Smith ve Thompson, 1991; Besag, 1995; Hazler, Hoover ve Oliver, 1993, Kılıç,2009), zorbaca davranışların bir tür dış saldırganlık araçlarıyla sosyal baskınlığın elde edilmesi ve sürdürülmesi amacıyla, kasıtlı ve karşıdaki kişide fiziksel ve psikolojik zararlara neden olan davranış grubu olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte tıpkı saldırganlıkta olduğu gibi, herhangi bir

davranışın zorbalık olarak nitelendirilebilmesi için de birey tarafından kendini koruma amacıyla yapılan bir davranış olmaması; doğrudan karşı tarafa zarar vermeyi amaçlayan düşmanca saldırganlık biçiminde ortaya çıkmış olması gerekir.

Bu duruma ek olarak, bir davranışın saldırgan içerikli olması da tek başına o davranışı zorbaca bir eylem olarak nitelendirebilmemiz için yeterli değildir; aynı zamanda; taraflar arasında eşit olmayan bir güç ilişkisinin bulunması, davranışın sürekli bir biçimde tekrar ediliyor ve kasıtlı bir biçimde yapılıyor olması gibi temel bazı özelliklere de sahip bulunması gerekir (Olweus, 1995). Bu anlamda kaza ile birine zarar vermiş olmak ya da bir kişinin ilk defa karşılaşmış olduğu birisine çeşitli nedenlerle fiziksel ya da sözel olarak saldırmasını süreklilik özelliği göstermediği için zorbalık olarak nitelendirmek mümkün değildir (Kağıtçıbaşı, 2004).

Benzer bir biçimde Olweus' da (1995), bedensel ve zihinsel güç olarak yaklaşık olarak birbirine eşit iki kişinin birbirleriyle tartışmalarını ve kavga etmelerini saldırgan davranış kategorisinde değerlendirirken; zorbalık olarak nitelendirmemektedir. Buna karşılık, süreklilik özelliği göstermese de, iki kişi arasında şiddetli bir biçimde ortaya çıkan saldırganca bir davranışın da zorbalık olarak nitelendirilebileceğini vurgulamaktadır.

Olweus (1995) ve Coloroso (2004) zorbalığı saldırgan davranışlardan ayıran üç kriter bulmuşlardır; a) Saldırgan davranışlar gibi zorbalıkta can yakar ama zorbalıktaki can yakma olayı tahrik sonucu olmamaktadır. b) Saldırganlık, zorbalık olarak adlandırılmayacak bir veya iki kere olan harekettir. c) Zorbalık yapan çocuğun genelde daha güçlü olduğu düşünülür veya daha güçlü olduğu algılanır, en azından kurban intikam alacak pozisyonda değildir.

Bridge (2003)'te zorbalığı, saldırganlıktan ayıran beş durum üzerinde durmuştur:

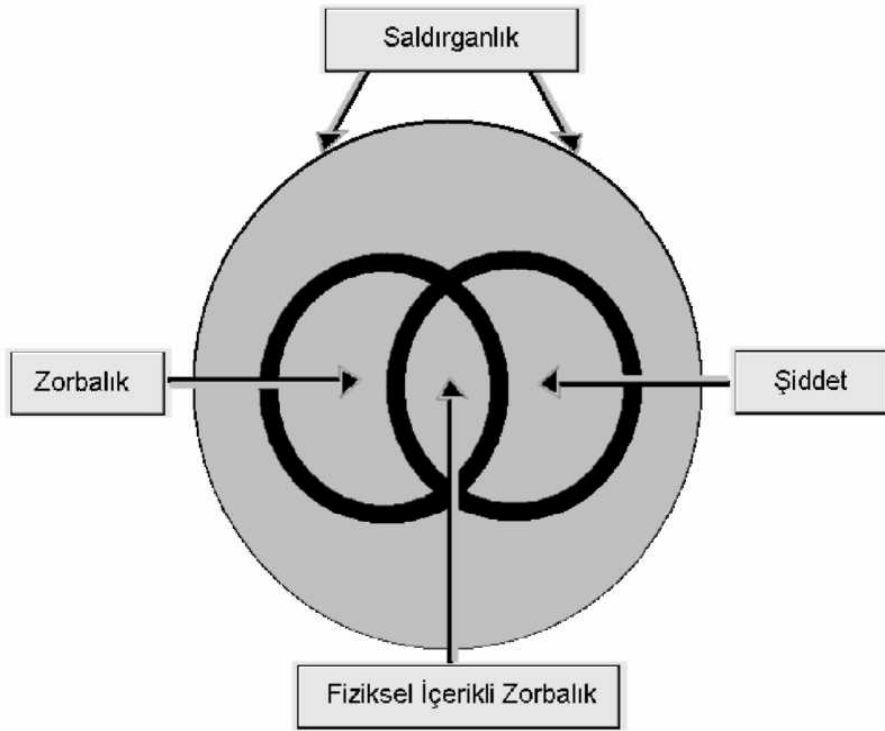
- a) Zarar Verme İsteği: Zorba ezileni korkutmaktan, üzmetten, ezmekten zevk duyar ve ezilenin sıkıntısının fark edilir olmasına rağmen ezmeyi sürdürür.
- b) Miktarı ve Süresi: Zorbalık uzun süreyi kapsar ve ezilenin özgüvenine zarar verir.
- c) Zorbanın Gücü: Yaş, güç, cins gibi nedenlerle zorbanın ezilenin üzerinde bir gücü vardır.
- d) Ezilenin Yapısı: Ezilenin ezilmesine yol açan daha hassas, kendini koruyamayan, ezilmeye daha yatkın bir yapısı vardır.
- e) Desteğin Olmaması: Ezilen kendini yalnız ve ortada hisseder. Karşılıktan korktuğu için birçok zaman ezildiğini haber vermez.

Bu tanımlara göre fiziksel veya ruhsal olarak iki eşit güçte çocuğun kavga etmesi veya münakaşası saldırganca davranış olmakla birlikte zorbalık kapsamına girmemektedir (Dölek, 2000).

Şiddet ise(violence); "Kızgınlık, öfke, kin, nefret ve düşmanlık gibi duygu durumlarının etkinlik kazandığı bir saldırganlık biçimi" olarak nitelendirmektedir. Genel anlamda aşırı duygu durumu, bir olgunun yoğunluğu, sertliği ya da kaba ve sert davranış olarak nitelendirilebilir. Özel olarak da, saldırganlık davranışları; kaba kuvveti, beden gücünün kötüye kullanılmasını; yakan, yıkan, yok eden eylemleri; taşlı, sopalı, silahlı saldırıları, diğer bir ifadeyle de bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri kapsamaktadır(Köknel, 2000). Olweus'a (1999) göre de, şiddet,bir kimsenin fiziksel olarak (vurarak ya da yumruk atarak) ya da bir nesne kullanarak (bıçak ya da silahla) diğer bir bireyi ciddi düzeyde yaralaması ya da zarar vermesidir. Hatta öldürme ve öldürmeye yönelik eylemler de şiddet olarak nitelendirilmektedir. Bu anlamda, şiddet olarak nitelendirilen davranışlar da bir saldırganlık biçimidir; ikisi arasındaki en önemli fark, şiddet türü davranışların ağırlıklı olarak fiziksel güç kullanmayı gerektiren öğeleri içeriyor olmasıdır .

Şiddet davranışı da tıpkı zorbalık gibi saldırganlığın bir türü olmasına rağmen; kendilerine özgü özellikleri yönüyle şiddet ve zorbalığın birbirleriyle örtüşen yönleri olduğu gibi, ayrışan yanları da söz konusudur. Pişkin'e (2002) göre saldırganlık, şiddet ve zorbalık davranışları arasında Şekil 1'dekine benzer bir ilişki söz konusudur

Şekil 1 Saldırganlık, Zorbalık ve Şiddet Kavramları Arasındaki İlişki

Şekil 1'de görüldüğü gibi şiddet ve zorbalık kavramları, saldırganlık davranışının alt boyutları niteliğindedir. Pişkin (2002) bu iki kavram ile saldırganlık kavramları arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamaktadır: Zorbalık fiziksel boyutta ortaya çıktığında; örneğin, vurma, tekme atma ve dövme gibi eylemlerin yapıldığı durumlarda, aynı zamanda şiddet olarak da kabul edilmektedir. Ancak zorbalık

davranışı sözel ve duygusal zorbalık olarak fiziksel olmayan boyutlarda da ortaya çıkabilmektedir. Zorbalık davranışı, bu yönüyle de şiddetten ayrılmaktadır. Örneğin, dalga geçme, kızdırma, isim takma, alay etme, kötü söz söyleme, arkadaş grubuna almama ya da sosyal olarak dışlama, iftira atma ve söylenti çıkarıp yayma gibi davranışlar da bir çeşit saldırganlık olmasına rağmen fiziksel boyuttaki gerekli öğeleri içermediği için zorbalık olarak kabul edilmemektedir. Bunun gibi birçok şiddet eyleminin de; örneğin, güçleri yaklaşık olarak birbirine eşit ve herhangi bir nedenle kavga eden iki insandan birisinin diğerine zarar vermesi ya da okullarda güçleri denk olan öğrenciler arasında meydana gelen kavgalarda öğrencilerin birbirlerine zarar vermelerinin de zorbalık olarak kabul edilmediği görülmektedir(Pişkin, 2002; Çayırdağ, 2006).

1.3.Zorbalığın Tarihi Süreci

Zorbalıkla ilgili araştırmaların büyük çoğunluğu İsveç ve İngiltere’de yapılmıştır. Olweus akran zorbalığı literatürünün kurucusu olarak bilinmektedir. Olweus çalışmalarına zorbalığın İskandinav Ülkelerinde problem haline gelmeye başladığı 60’ların sonu ile 70’lerin başında Norveç’te başlamıştır. Buna rağmen ilk ve ortaokullardaki zorbalığın ortak özellikleriyle ilgili ulusal araştırma 1982 yılında Norveç’te yaşları 10 ile 14 arasında değişen üç çocuğun ciddi akran zorbalığının sonucu olarak intihar etmeleriyle başlamıştır(Kepenekçi ve Çinkır,2006). Bu ulusal çalışmada ilk ve ortaokul öğrencilerinin %15’inin mağdur ya da zorba olarak olayların içinde yer aldığı saptanmıştır(Kepenekçi ve Çinkır,2006).

1970'lerin başında yapılan çalışmaların çoğunda daha küçük örneklem grupları kullanılmış ve genellikle standart bir tanım yer almamıştır. 1980'lerde ve 90'ların başında zorba ve mağdur problemleriyle ilgili az veri bulunmaktadır. O tarihlerden bu yana zorbalığın günümüzde 10-15 yıl öncesinden daha sık görüldüğü, önceden inanıldığından daha ciddi hale geldiği öne sürülmektedir(Olweus,1995).

Okulda zorbalık Avrupa, Amerika, Kanada, Avustralya ve Japonya'daki çocuk ve gençlerin %7-35'ini etkileyen ciddi bir problemdir. ABD'de hem suçlu hem de mağduru içeren zorba davranışlar içinde yer alan öğrenci yüzdesini ortaya koyan çalışmalarda oran yaklaşık olarak %20 ile %30 arasında değişmektedir. Örneğin yakın zamanda ABD'de özel ve devlet okullarında öğrenim gören 6.sınıf ile 10.sınıfa kadar olan 15686 öğrencinin katıldığı ulusal bir araştırmada öğrencilerin %29.9'unun orta derecede ya da sıkça zorba davranışlar içinde yer aldığı bulunmuştur. Öğrencilerin %13'ü zorba, %10.6'sı mağdur ve %6.3' hem zorba hem de mağdur olarak olaylar içinde yer almıştır(Nansel ve ark.,2001).

Son yirmi yıldır dünyanın birçok ülkesinde okul zorbalığı konusunda gittikçe artan bir farkındalık kazanmıştır. Olweus (1995), Oliver, Hoover ve Halperin(1994), Banks(1997) ve Fitzgerald(1999), okuldaki zorbalığın okulun genel iklimi ve korku olmadan güvenli bir çevrede öğrenim görme hakkı üzerinde olumsuz sonuçları olan dünya çapında bir problem olduğuna işaret etmişlerdir (Kepenekçi ve Çınkır, 2006). Ülkemizde zorbalıkla bağlantılı birçok okul probleminin farkına varılmakta fakat resmen tartışılmamakta ve okul zorbalığı genellikle daha geniş bir çerçevede, öğrenci şiddeti içerisinde ele alınmaktadır (Kepenekçi ve Çınkır, 2006).

Okullarımızdaki zorbalık konusu, daha önce temel bir konu olarak ele alınmamıştır. Geçen birkaç yıldır çocuklar arasında bu suçta hızlı bir yükselme olması sonucunda okuldaki şiddete dikkat çekilmiştir. Yapılan çalışmada 693 öğrencinin tümü bir yıl

boyunca en az yılda bir kez zorbalığa uğradığını, bunlardan %33.5'inin sözel, %35.5'inin fiziksel, %28.32'nin duygusal, %15.6'sının cinsel zorbalık olduğu belirtilmiştir (Kepenekçi ve Çınkır, 2006).

Zorbalık konusunda Dan Olweus'un Norveç'te 1970'lerin başında yaptığı çalışmaların öncesinde çok az çalışma bulunmaktadır. 1990'ların ortalarında zorbalığın, araştırmalar tarafından ergenlerin fiziksel ve psikolojik problemlerinin önemli nedeni olarak ortaya koyulmasıyla birlikte konuya olan ilgi hızla artmıştır. (Kepenekçi ve Çınkır, 2006).

1.4. Zorbalığın Nedenlerini Açıklamaya Yönelik Teoriler

Araştırmacılar çok sayıda bireysel ve çevresel faktörlerin ergenlik ve genç yetişkinlikteki şiddet ve saldırgan davranış olasılığını arttırdığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bu faktörler nadiren tek başına ortaya çıkmakta birbirleriyle karmaşık şekillerde etkileşime geçerek çocuklukta ortaya çıkıp ergenlik ve yetişkinliğe kadar sürebilen saldırgan ve şiddet içeren davranışları üretmektedir (Amodei, Scott, 2002).

1.4.1. Bireysel Faktörler ve İnançlar-Normlar, Bilişsel Yapılar

Araştırmalar çocukların mizacının ileriki yaşlardaki saldırganlığa eşlik eden önemli bir bireysel faktör olarak varsayıldığını belirtmektedir. Bu kişisel özellik anne ve çocuk arasındaki yetersiz ilişki gibi faktörlerle etkileşime geçebilmektedir. Ayrıca bu faktörlerin etkisi yetersiz ev ortamı nedeniyle artabilmektedir (Amodei, Scott, 2002).

Saldırganlık kazanımında; saldırgan modellerin taklidi normları öğrenme, saldırgan davranışları kabul edilebilir ve doğru yapan bilişsel yapılar geliştirme ve insanlara karşı düşmanlıkla ilgili şemalar, senaryolar, algılamalar ve atıflarda bulunma yoluyla sosyo-bilişsel süreçler edinmenin etkili olduğu gözlenmektedir. Diğer insanları ya da dünyayı kendine karşı düşman ya da genel olarak kötü niyetli olarak görme ve düşük benlik saygısıyla kendine güvensizlik bir arada bulunduğu anda kendini koruma ve yüceltmeyle ilgili güçlü ihtiyaçları harekete geçirmektedir. Saldırganlık güç ve kontrol duygularını sağlamaktır (Robin L., David S., Andrea H. and Tania A. 2005).

1.4.2. Şiddetin Sosyal Öğrenilmişliği

Literatürde yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde, şiddetin şiddete sebep olduğu görülmüştür. Şiddet davranışı gösteren yetişkinlerin %70'ine yakınının ya doğrudan mağdur olarak ya da ebeveynler arası şiddete şahit olma şeklinde, şiddet geçmişine sahip oldukları bulunmuştur. Şiddete sadece şahit olan çocukların, hem şahit hem de maruz kalanlara oranla daha az problem gösterdiklerini saptamıştır. Bu iki grubun zorbalık olayları içinde yer alması konusunda nasıl farklılaştığı ile ilgili olarak çok az bilgi bulunmaktadır (Baldry, 2003).

Özellikle aile şiddeti gibi zayıf aile fonksiyonları zorbalığı çeşitli yollarla arttırabilir. Ebeveynler çocuklarına karşı çok az ilgi gösterip duygularını dikkate almadığında, çocuklar diğerlerine karşı düşük empati geliştirirler. Yeterince işlev göstermeyen aileler, belirgin bir güç dengesizliği ve aile üyelerinin birbirlerine karşı saldırgan davranışlarıyla karakterize olabilir. Bu şekilde çocuklar diğerlerine baskın olmayı öğrenmeye başlarlar belki de bunu yapmaya cesaretlendirilebilir. Bu açıdan

bakıldığında aile içi şiddet çocuklar arasındaki saldırgan davranışı öğrenilmiş davranış olarak açıklamaktadır (Baldry, 2003).

1.4.3. Sosyal Etkileşim Modeli

Bu modele göre ilk evrede çocukların antisosyal ve saldırgan davranışlarının en göze çarpan belirleyicisi kendileri ve ebeveynleri arasındaki uyumsuz etkileşimler ve etkisiz ebeveynlik teknikleridir. İkinci evrede; bu uyumsuz, öğrenilmiş davranışlar olumsuz akran ilişkileri ve akademik problemlerin gelişimine yöneltebilecek şekilde okul ortamına taşınmaktadır. Üçüncü evrede; çocukluğun son dönemiyle ön ergenliğe denk gelmektedir. Olumsuz sosyalleşmesi ve akademik deneyimleri onları normal dışı akran gruplarının içinde yer alma riskiyle yüz yüze getirmekte ve önemli duygusal sıkıntıların gelişmesine neden olmaktadır (Amodei, N., Scott, A., (2002).

1.5. Zorbalık Tipleri

Bilimsel literatürde akran zorbalığının sınıflandırılmasında belirgin bir görüş birliği yoktur. Olweus akran zorbalığını iki alt kategoride incelemektedir. Bunlar doğrudan ve dolaylı akran zorbalığıdır (Olweus,1995). Doğrudan uygulanan akran zorbalığı hedef olarak seçilen kişiye yöneltilen açık saldırıları tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle fiziksel yolla uygulanan şiddet, sözel olarak yöneltilen hakaret ve aşağılamalar, çirkin mimik ve jestler bu kategoriye girmektedir. Doğrudan saldırılarda saldırgan ve hedef olan kişi yüz yüze olduğu için kurban saldırganın kim olduğunu bilir. Dolaylı saldırganlık ise hedef olarak alınan kişinin sosyal olarak yalnızlaştırılması ve kasıtlı olarak bir gruptan dışlanması gibi davranışları

kapsamaktadır. Bu tip zorbalıkta zorba kurbanın kimliğini bilmesinden rahatsız olabileceği için bu yola başvuruyor olabilir (Gültekin, 2003,Güvenir,2008, Pişkin,2002).

Literatürdeki akran zorbalığı için kullanılan diğer sınıflamalar şöyledir

:(Gültekin, 2003, Kepenekçi, Çınkır, 2006, Pişkin, 2002)

- Fiziksel akran zorbalığı
- İlişkisel/duygusal akran zorbalığı
- Sözlü akran zorbalığı
- Cinsel akran zorbalığı
- Siber akran zorbalığı
- Etnik akran zorbalığı
- Homofobik zorbalığı

1.5.1. Fiziksel akran zorbalığı, zorbanın hedef kişiye fiziksel temas yoluyla zarar verdiği, canını yaktığı durumları (vurmak, tokat, tekme ya da yumruk atmak, çelme takmak, itelemek, çekmek, dürtmek, tekmelemek, saçını çekmek, bıçak vs ile saldırmak gibi) tanımlar. Fiziksel saldırı olarak kabul edilebilecek davranışlar bazı çalışmalarda terör(şiddetin doğrudan, açık açık ve fiziksel yoldan istençli olarak ve genellikle grup halinde uygulandığı durumlar olarak tanımlanmış) ya da açık saldırı (terörden farklı olarak fiziksel şiddet ögesinin burada daha hafifletilmiş şekliyle olması olarak tanımlanmış) alt başlıklarında incelenmiştir(Gültekin, 2003, Kepenekçi- Çınkır,2006, Pişkin,2002, Pekel 2004; Totan,2007).

1.5.2. İlişkisel/Duygusal akran zorbalığı, genellikle dolaylı saldırganlık altında incelenmektedir. Kurbanın sosyal konumuna, ilişkilerine ve ait olma duygusuna zarar verme yoluyla gerçekleştirilir. Yaşıtlar arasında kişi hakkında yalan yanlış söylentiler

çıkarma, kurbanı kasıtlı olarak grup dışında tutup yalnızlığa itme, oyun veya diğer etkinliklere katmama, dışlama bu kategoriye girmektedir. İlişkisel saldırganlık bazı çalışmalarda duygusal saldırganlık olarak tanımlanmaktadır (Kepenekçi-Çınkır,2006, Pişkin,2002; Totan,2007).

1.5.3.Sözlü akran zorbalığı, ise kişiye sözel olarak sataşıldığı, aşağılandığı, alay edildiği, ad takıldığı, korkutulduğu, kendisine ya da ailesine hakaret edildiği, bu şekilde küçük düşürüldüğü, sözel yolla incitildiği durumları içerir. Bu davranışlar bazı çalışmalarda alay alt başlığı altında incelenmiştir(Gültekin, 2003, Güvenir,2008, Pekel, 2004).

1.5.4. Cinsel zorbalık, cinsel saldırı, elle taciz vs gibi hareketleri kapsamaktadır. Bu alt başlığa cinsel kelimeler içeren bazı kelimelerle sataşma da girmektedir (Kepenekçi- Çınkır, 2006).

1.5.5. Siber zorbalık, literatürde gelişen teknolojiye bağlı olarak bir de siber akran zorbalığı “cyberbullying ‘ kavramı gelişmiştir. Burada zorbalık cep telefonu, e-posta, internet sitesi, Microsoft Messenger gibi elektronik haberleşme vasıtası ile yapılmaktadır (Pekel,2004).

1.5.6. Etnik zorbalık, etnik nedenli akran zorbalığında akran zorbalığı kurbanın kişisel özelliklerine veya etnik kökenine veya ait olduğu kültüre ilişkin özelliklere saldırı yoluyla yapılmaktadır (Totan,2007).

1.5.7. Homofobik zorbalık, eşcinsel bireylere karşı olumsuz tutumları, saldırganca davranışları ifade eden zorbalık türüne de homofobik zorbalık denir (Totan,2007).

Bunlara ek olarak Mynard ve Joseph'in sınıflamasında akran zorbalığı sözel, fiziksel,

sosyal olarak kullanma (manipülasyon) ve kişisel eşyalara saldırı olmak üzere dört grupta incelenmiştir. Burada sosyal manipülasyon kavramı yukarıda bahsedilen ilişkiyel ya da dolaylı zorbalık kavramı ile örtüşmektedir (Pekel,2004).

1.6. Zorba Öğrencilerin Özellikleri

Zorba, bir grup akranına sürekli ve tekrarlanan bir şekilde, hem açık fiziksel (vurma, itme, tekme atma) ve açık sözel (küfür etme, alay etme) hem de dolaylı ya da ilişkiyel (gruba almamak, hakkında kötü şeyler söylemek) saldırganlık gösteren çocuk ya da ergen olarak tanımlanmaktadır (Olweus,1995). Genellikle başkalarına karşı üstünlük kurmak isteyen, içtepiyel hareket eden, kurallara uymayan ve kurbanı karşı empati duymayan çocuk ya da ergenlerdir (Kutlu, 2006).

Zorba öğrencilerde kendilerini alt-üst olmuş ve öfkeli hissedebilirler veya uyumlu olmadıklarını fark edebilirler. Zaman zaman kendilerine ve aile üyelerinden birisine zorba davranıyor olmaları da bu gerçeğe karşı bir tepki olabilir.

Zorbaların en belirgin özellikleri arkadaşlarına karşı saldırganca tutumlar içerisinde olmalarıdır(Coloroso,2004). Ayrıca empati kurmamaları, suçluluk duymayıp, hatta kurbanın hak ettiğini düşünürler. Genelde de agresif bir tutum içerisinde dirler (Polat, 2001). Zaman zaman sadece arkadaşlarına karşı değil, öğretmen ya da ebeveyn gibi, bir yetişkine de saldırgan davranışlar gösterdikleri görülebilmektedir. Özellikle ortaokulda görülen başka bir problem öğrenci öğretmen çatışmasıdır. Bu problem disiplinsizliğin bir tipi olarak tanımlanır. Bu tip çatışmaya düşen öğretmenler genellikle genç, bayan, sınıfındaki bazı öğrencilerden fizyonomi açısından küçük ve deneyimsizdirler (Polat, 2007). Bu çocuklar şiddete karşı olumlu bir tutum içerisinde dirler ve günlük hayatlarında da şiddetle ilgili cümleleri sık sık kullanırlar. Diğer insanların üzerinde baskı kuran, onları yönetmeye çalışsan bir karakteri vardır. Kendilerini karşılarındakinin yerine koyma konusunda başarılı değillerdir. Başta

mağdurları olmak üzere, fiziksel olarak genellikle yaşlılarından daha gelişmişlerdir(Olweus, 1995)

Pasif zorbalılar olarak adlandırılan diğer bir grup çocuk, görünüşte zorbalık eylemine katılırlar, ancak kendileri mağdurlara fiziksel bir zarar vermezler. Onlar daha çok gruptaki diğer çocukların mağdura zarar vermesini izlerler (Olweus,1995; Kutlu, 2006).

Zorba çocuklar, çevrelerinde popülerdirler. Etrafları her zaman kendilerini destekleyen en az iki ya da üç kişiden oluşan bir grup ile kuşatılmıştır. Ancak zorbaların bu popülerlikleri yaşları ilerledikçe azalmakta ve lise yıllarında büyük oranla düşmektedir (Olweus,1995; Coloroso, 2002).

Zorba öğrenciler, güç gösterisi ya da lider olmak için tek başına yapılabileceği gibi, çete şeklindeki zorbalıklara da sık rastlanmaktadır. Bu durumda genellikle çeteyi birleştiren bir kurban vardır. Bir grup içerisinde çatışma zordur, çünkü kişisel fikirler ve sorumluluklar grup içinde iken yavaş yavaş yok olur (Polat, 2007).

Araştırma sonuçları, zorbaların genel olarak; fiziksel olarak güçlü, yüksek enerjiye sahip ve kendine güven düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu tür çocuklar, saldırganca davranışlar sergilemekten ve çatışmalara girmekten hoşlanmakta ve saldırganca davranışlarının akranlarınca izleniyor olmasından da gurur duymaktadırlar. Zorba çocuklar, akranlarınca tümüyle dışlanmamakla birlikte genellikle onlardan kopuk bir biçimde kendi ikili-üçlü küçük gruplarını oluşturmaktadırlar (Olweus, 1995).

Zorbalık davranışı, ister sözel, ister duygusal ve isterse de fiziksel boyutta olsun; zorbalık yapan kişi sürekli bir biçimde kurbanı eleştirme, sosyal olarak dışlama ve taciz etme gibi davranışları içeren taktikleri kullanır. Zorba öğrenciler, sürekli bir biçimde kendilerini güçlü gösterme ve diğer öğrencileri kontrol etme

gereksinimi duyarlar. Zorbalar genellikle kurbanlarının kendilerini tahrik ettiklerine yönelik de bir savunma mekanizmasına sahiptirler (Banks, 1997). Zorbaların uzun süreli görünüşleri de olumlu değildir.

Zorba öğrencilerin kişilik özellikleri;

- 1.Çoğunlukla fiziksel olarak güçlü ve saldırganlardır.
- 2.Kolaylıkla şiddete başvururlar..
- 3.Evde az zaman geçirirler ve aile içi olumlu etkileşimleri düşük düzeydedir.
- 4.Üst düzey iletişim becerilerine sahiptirler. Aynı zamanda kendilerine güvenli, alaycı ve dalgacıdır.
- 5.Başları otorite ile derde düştüğünde kurtulmayı bilirler.
- 6.Özellikle erkek zorbalar; kendi toplumsal beklentilerine uygun buldukları baskın ve güçlü erkeklere kolayca uyum sağlarlar ve akranlarınca da kabul gören maço imajı taşırlar.
- 7.Nadiren endişeli olmalarına karşın, genelde kaygı düzeyleri düşüktür.
- 8.Kendilerini sert, başarılı ve becerikli görürler. Güce dayalı benlik algısına sahiptirler.
- 9.Kendilerine güven düzeyleri yüksek, dışa dönük ve rahattırlar. Okulda almış oldukları notlara göre kendilerini daha akıllı bulurlar.
- 10.Baş etme becerileri yüksektir, bağımsız hareket edebilirler ve kendilerini tam olarak ifade edebilirler.
- 11.Sıklıkla yalana başvururlar ve ahlaki değerler açısından olgunlaşmamışlardır.
- 12.Etkileme arzusuna sahip oldukları için genellikle bozucu ve ayıracıdır.
- 13.Umursamazdırlar ve dikkat çekebilme istekleri baskındır.
- 14.Sorumluluğu kabul etmedikleri gibi, empatik anlayıştan da yoksundurlar.
- 15.Kendi çıkarları için diğer öğrencileri kullanırlar.

16.Başkalarına acı çektirmekten hoşlanırlar ve toplumsal olarak da atak olarak tanımlanırlar.

17.Kurbanın cezayı hak ettiğine inanırlar.

18.Genellikle güç ve kontrol sahibi olmak isterler.

19.Yetişkinleri dinlemedikleri gibi, okulda ve evde kurallara uymazlar.

20.Kurban olarak, kendilerinden küçük, kaygı düzeyi yüksek, arkadaşı olmayan ve diğer çocuklardan farklı çocukları seçerler.

(Besag, 1995, European Social Fund 2001 ve Arizona Parent and Educational Resource Center Funded by the U.S. Department of Education , 2004, Akt:Kılıç, 2009).

Zorbalık davranışının altında yatan psikolojik faktörler incelendiğinde birbiriyle ilişkili 3 bulguya ulaşılır. Birincisi, zorbalık, karşılarındaki kişiler üzerinde baskı kurmaya ve onları kontrol altına almaya ihtiyaç duyarlar. İkincisi, aile yapıları incelendiğinde genellikle alt sosyo ekonomik düzeyden ve eğitimsiz, çocukları ile yeterince ilgilenemeyen ailelerden geldikleri görülmüştür. Bu durum onların çevreye karşı düşmanlık beslemesine sebep olabilir. Son olarak da, zorbalıkların davranışlarının kendileri için faydacı bir yönü de vardır. Zorbalıklar genellikle mağdurlarından haraç niteliğinde para vb. alırlar(Olweus, 1995; Şirvanlı, 2006).

1.7. Kurban/Mağdur Öğrencilerin Özellikleri

Tipik bir mağdurun en belirgin özelliği, diğer arkadaşlarıyla karşılaştırıldığında, daha güvensiz ve endişeli oluşudur. Daha tedbirli, duyarlı ve sessizdirler. Birileri tarafından herhangi bir atakla karşılaştıklarında geri çekilirler ve ağlamaya başlarlar. Arkadaşlarının zorbaca tavırları da onların bu tutumu karşısında daha da artış gösterir. Benlik saygıları düşüktür, kendileri ve içinde buldukları

durum hakkında olumsuz düşüncelere sahiptirler. Okulda genelde dışlanmışlardır ve yalnız gezerler. Bu çocukların şiddet hakkındaki görüş ve tutumları genellikle olumsuzdur. Bu grup mağdurlar ‘pasif-uyasal mağdur’olarak isimlendirilirler (Olweus,1995; Çayırdağ, 2006).

Bir diğer grup ise ‘gönüllü mağdur’lardır. Bu çocuklar arkadaşlarının kabul görmek ve sevilme için mağdur rolünü üstlenirler. Sınıfın şaklabanlarını oynarlar ve gruba dahil olmak için rahatsız edici davranışlara katlanırlar. Gruptan dışlanmamak için gerçek akademik başarılarını da saklarlar.

Sahte mağdurlar olarak adlandırılan gruptaki çocuklar ise diğer çocuklardan gereksiz yere şikayetçi olurlar. Yardım istemek için ağlarlar ya da buna benzer dikkat çekme davranışlarını kullanırlar (Bridge, 2005).

Zorba mağdurlar denilen gruptaki çocuklar ise zaman zaman mağdur zaman zaman zorba konumundadırlar. Ciddi durumda zorbalığa maruz kalan çocukların %6’sı ve ara sıra zorbalığa maruz kalan çocukların %18’i başkalarına zorbalık etmektedirler. Evde baskıcı bir disiplinle yetişen ve anne babaları tarafından dayak atılan çocukların bu gruba olma olasılıkları yüksektir (Olweus,1995).

Sayıları çok az da olsa diğer bir grup mağdur ise, ‘kışkırtıcı (provokatör) mağdur’ olarak isimlendirilir. Bu çocukların karakterleri hem endişeli hem de saldırgan özellikler gösterir. Konsantrasyon sorunları yaşarlar ve etraflarında genellikle gerilime sebep olurlar. Bu çocukların bir kısmı hiperaktif özellikler gösterir. Bu çocukların mağdur olarak seçilmesinde genellikle sınıf arkadaşları tarafından davranışlarının kışkırtıcı olarak algılanması yatar (Çayırdağ, 2006).

Okul zorbalarının saldırganca davranışlarına maruz kalan kurban öğrenciler genellikle ciddi bir stres altındadırlar. Bu durumun bir sonucu olarak da kendilerinden beklenilmeyen bir takım davranışlar gösterebilirler. Ebeveynler ve

okul, eğer bir çocukta aşağıda belirtilen ve zorbalıkla sonuçlanan kaygı ve stresin yaygın belirtileri görülürse dikkatli olmalıdırlar. Okulda zorbalığa uğrayan bir çocukta yaygın olarak görülebilecek belirtilerden bazıları; okula gitmek istememesi, okulda başarısızlık, ilgi ve hobilerde azalma, her gün okula gitmeye direnç gösterme, okuldan kaçma, okuldan eve yırtılmış kitaplar ve çamurlu elbiselerle dönme, okuldan eve aç gelme (birisi tarafından öğle yemeğinin ya da yemek parasının zorla alınması, sürekli bir biçimde okul çantasından eksilen eşyaların olması, yatak ıslatma, tırnak yeme, uykuda yürüme ya da çekingen davranışlar sergileme, kâbuslar görme ve karanlıktan korkma, özellikle sabahları psiko-somatik rahatsızlıklar gösterme ve bundan dolayı okula gitmek istememe, yemek yememe, beklenmedik kesikler ve yanıkların sık sık ortaya çıkması, başkalarına karşı zorbaca davranışlar sergiler duruma gelme, arkadaşları ve ailesi ile sorunlar yaşamaya başlama, nedensiz bir biçimde öfkeli ve mantık dışı davranışlarda bulunma gibi belirtiler gösterebilirler(Polat, 2007; Kılıç, 2009).

Kurbanlar, karşılaştıkları zorbalık türü olayları bir yetişkine söylememelerinde en önemli engeller olarak da;

- (1) Güvendikleri birisinin de benzer bir davranışa maruz kalması endişesi,
- (2) Bazılarının, zorbalığa maruz kalmalarını zayıflığın bir işareti olarak algılamaları nedeniyle yaşadıkları mahcubiyet hissi ve
- (3) Bazı kurbanlar da yaşadıkları zorbalık olaylarını bir yetişkine söylediklerinde üzerlerindeki zorbalığın daha da artacağı korkusu biçiminde sıralamaktadırlar.

Kurbanlardan bazıları da durumu değiştirmek için hiçbir şey yapılamayacağı kanısıyla işi olurlarına bırakmaktadırlar (Bridge, 2005).

Kurban Öğrencilerin Kişilik Özellikleri

1. Fiziksel olarak zorba öğrenciler kadar güçlü değildir.
2. Utangaçtırlar, çatışmayı çözmek için şiddete başvurmazlar.
3. Ev yaşamından hoşlanırlar ve aileleri ile yakın ilişki içindedirler.
4. Aşırı koruyucu bir aile ortamından gelmektedirler.
5. Kültürel alt yapıları zorba öğrencilerden farklıdır.
6. Bazı yönlerden açık bir biçimde diğer öğrencilerden farklı özelliklere sahiptirler (örneğin; kekeme olma ya da özel eğitime gereksinim duyma).
7. Cep telefonu ve bilgisayar gibi farklı aksesuarlara sahiptirler.
8. Misillemeyi teşvik edici zorbaca davranışlar sergilerler.
9. Çekingen, içedönük, endişeli, pasif ve eli sıkıdırlar.
10. Başkalarına az ilgi gösterirler ve iletişim becerileri zayıftır.
11. Obsesif davranışlar gösterirler ve sosyal olarak da duyarsızlardır.
12. Etkili olamama, uyum güçlüğü ve depresyon türü kaygıları vardır.
13. Kolay boyun eğerler, uyma istekleri ve yetenekleri zayıftır ve ayrıca sosyal becerileri de yeterli değildir.
14. Özsaygı düzeyleri ortalamanın altındadır ve yoğun olarak aşağılık duygusu yaşarlar.
15. Zihinsel yetenek ve cazibe olarak kendilerini yeterli bulmazlar. Kendilerini soğuk ve eleştirici bulurlar.
16. Bazı problemlerle tek başlarına baş edemeyeceklerine inanırlar, kendilerini çaresiz hissederler ve akranlarından yardım isteyemezler.
17. Zorbalığı hak ettiklerine inanırlar.
18. Tehdide karşı duyarlıdırlar (Community European, 2001; Çev:Kılıç,2009).

Polat'a göre de, herhangi bir kimse de zorbalık mağduru olabilir. Kişinin suçu, sadece yanlış yerde bulunmasıdır. Saldırgan suçsuzluğunu kanıtlamaya çalışırken ve mağduru seçerken genellikle mağdurda var olan bir farklılığı öne sürebilir:

*Konuşması değişiktir,

*Yeteneksizdir,

*Değişik giysiler giyiyordur,

*Şehrin özellikle belli bir semtinden gelmiştir,

*Kendisine az saygı duyan bir kişidir,

*Çatışmaya uğradığında eğlendirici hareketler sergileyen, bağırıp çağıran, tepinen ve kontrolünü kaybeden biridir,

*Sinirli ve anksiyetiktir.

Bunların hepsi bir risk faktörüdür. Bu özellikleri taşıyan kişinin kesinlikle kurban olacağı anlamına gelmez (Polat, 2007).

Hoover ve Oliver' a göre (1992), zorbalığa uğramanın temel sebepleri ile ilgili yapılan bir araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo 2- Zorbalığa Uğrama Sebepleri

Öncelik sırası	Erkekler	Kızlar
1.	Grupla uyum içerisinde olmamak	Grupla uyum içerisinde olmamak
2.	Fiziksel olarak güçsüz olmak	Çirkin olmak(yüz güzelliğinin fazla etkileyici olmaması)
3.	Huysuz bir karaktere sahip olmak	Sık sık ağlamak ve fazla duygusal olmak
4.	Arkadaşlarının olmaması, antisosyal olmak	Aşırı şişman olmak
5.	Kıyafetler	Notlarının diğer arkadaşlarından daha iyi olması

1.8. Zorbalığa Neden Olan Etkiler

1.8.1. Çocuğun Genetik Özellikleri

Erkeklerde saldırgan davranışlara kızlara oranla daha çok rastlanır. Bazı araştırmacılar da 'Y' kromozomu fazlalığının saldırganlığı arttırdığını belirlemiştir. Ayrıca, testosteron düzeyinin saldırganlığın artışı ile bağlantısı olduğu bulunmuştur (Dölek, 2002).

1.8.2. Dış Etkiler

Okul: Öğretmen moralinin düşük olması, öğretmenlerin sık sık değişmesi, davranışlara yönelik beklentilerin açık olmaması, tutarsız disiplin metotlarının

uygulanması, çocukların kimlik gelişimlerine yeterli önemin verilmemesi gibi sebepler okulda zorbalığı pekiştiren etmenlerdir (Martin ve Greenwood, 2000).

Medya: Saldırganca davranışlar TV, gazete gibi yayın organları ile çocuklara sık sık gösterilmektedir. Çizgi filmlerde izlenen saldırganlık da aynen filmlerdeki gerçek insanların saldırganlığı gibi çocukları etkilemektedir (Martin ve Greenwood, 2000).

1.8.3.Çocuğun Aile Durumu

Mutlu, sevecen, çatışma ve bunalımdan uzak, yapıcı bireylerin yetişmesi, sağlıklı ve dengeli ailelerde kurulan başarılı ilişkilerle mümkündür (Yavuzer, 1999). Aile içi ilişkilerin zayıfladığı, aile fertlerinin birbirlerine karşı olan ilgi ve şefkatlerin azaldığı, bireylerin aile içi sorumlulukları yerine getirmekten kaçındığı ortamlarda çocukların suç ve saldırganlık eğilimleri de fazla olacaktır. Ailenin parçalanmış aile olması da çocuklarda görülen şiddet eğilimi üzerinde önemli bir etkidir (İçli, 1999). Saldırganlıkla ilişkili aile özellikleri şunlardır: babanın olmaması, anne ya da babadan birinin boşanma sebebiyle görülememesi, depresyon yaşayan anne, çocukla iyi geçinemeyen anne ve baba, evlilikte huzursuzluklar, ailede fert sayısının fazla olması, yanlış anne baba tutumları ve sosyo ekonomik düzeyin düşük olması (Martin ve Greenwood ,2000).

1.8.4. Cinsiyet Farklılığı

Kızlar genellikle ikinci tür zorbalık olan kasıtlı olarak sosyal dışlanmaya maruz kalırken, erkekler birinci tür zorbalığa, fiziksel şiddete, maruz kalırlar. Konuyu mağdurların yanı sıra zorbalar açısından incelediğimizde de erkeklerin sıklıkla birinci tür zorbalık uyguladıklarını, kızların ise büyük oranda arkadaşlarını

dışladıkları, oyuna almadıkları ya da dalga geçtikleri görülmüştür(Olweus,1995; Pişkin,2002).

Türkiye'deki durum, incelendiğinde, hem kızların hem de erkeklerin erkekler tarafından zorbalığa daha sık maruz kaldıkları, erkeklerin fiziksel kızların ise sözlü sataşma ile zorbalık yaptıkları, kızların erkeklere zorbalık yapma oranlarının belirgin düzeyde düşük olduğu bulunmuştur(Dölek, 2002; Gültekin, 2003; Pişkin, 2002). Erkeklerin hem zorbalığa maruz kalma hem de zorbalık yapma yüzdeleri kızlara oranla anlamlı derecede yüksektir(Özen, 2006;Uludağlı ve Uçanok, 2006).

1.8.5. Yaş Faktörü

Yapılan araştırmalar ilkokulda zorbalığın liseye göre iki kat daha fazla olduğunu göstermiştir. Zorbalığa maruz kalma riski her okul türünün giriş yıllarında (okula başlarken, ilk yıl içerisinde) daha fazla olmaktadır. Zorbaların en aktif oldukları yıl ise buldukları okulların son sınıflarıdır. Çünkü o dönemlerde okuldaki diğer çocuklardan daha büyük yani daha güçlüdürler. Yaş ilerledikçe kız öğrencilerde zorbalık azalmış ancak erkek öğrencilerde artış görülmüştür (Olweus, 1995).

Coloroso (2002), öğrencilerin en çok 10-14 yaşları arasında zorbalıktan şikayet ettiklerini, ikinci olarak 5-9 yaş grubunun geldiğini ve bunu 15-19 yaş grubunun izlediğini belirtmiştir. Öğrenciler okula ilk başladıkları yıllarda zorbalığa daha çok maruz kalmaktadırlar.

Mağdurların %30'u kendi yaşlıları çocuklar tarafından zorbalığa uğramaktayken %7'si daha büyük sınıflardaki çocuklar tarafından zorbalığa maruz kalmaktadırlar. Zorbalığa uğrama yüzdesi 5.sınıflarda 9.sınıflardan üç kat daha yüksektir. Yaş ilerledikçe öğrencilerin zorbalıktan şikayet etmeleri de azalmaktadır.

7.sınıflarda zorbalığa yönelik tutumlar artmış ve mağdura yönelik sempati azalmıştır (Dölek,2002). Pişkin(2002), ilköğretim okullarında, ikinci kademedeki zorbalık oranının birinci kademeye göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin zorbalığa uğradıklarını ilköğretim birinci kademedeki en çok öğretmenlerine ikinci kademedeki arkadaşlarına söylediklerini; rehber öğretmene söyleme oranının ise ilköğretim ikinci kademedeki birinci kademeye göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Özen (2006) de yaşla beraber zorbalığa maruz kalmanın azaldığını saptamıştır.

1.8.6. Sosyoekonomik Durum

Artan sosyoekonomik eşitsizlikler çocuk ve adölesanların ailesel yaşam koşullarını oldukça değiştirmiştir. Küreselleşmiş veya yeniden yapılandırılmış ekonomilerde, ailelerdeki işsizlik arttıkça, var olan işlerin ücreti görece olarak azaldıkça ya da sosyal güvenlik şemsiyesi daraltılmış şekilde çalışan insanların sayısı arttıkça eve giren materyal ve sosyal iyilik durumu azalmaktadır. Sosyoekonomik statüdeki eşitsizlikler, hem erişkin, hem de çocuklarda mortalite, morbidite, psikosomatik/somatik hastalık ve algılanan sağlık durumu gibi pek çok değişken için önemlidir(Akt:Sipahi,2008). Sosyal eşitsizliklerin adölesan sağlığı üzerine etkisi daha az açıktır. Bazı araştırmacılar sosyoekonomik durum ve genç erişkinlerin sağlığı arasında kuvvetli bir ilişki bulunduğunu rapor etmiştir, buna karşın, bazıları bu ilişkiyi zayıf olarak tanımlamış, bazıları ise hiçbir ilişki bulamamışlardır. İlişki bulamayanlar, adölesanlığı genç erişkinin anne babasından bağımsızlık istediği ve aradığı dönem olarak görmektedir. Bu yazarlara göre yaşamın bu döneminde sosyal eşitlik oluşmakta ve arkadaşlara adölesanlık süreci içinde olabilecek en güçlü etkiyi sağlamaktadır. Bu etki sosyoekonomik durum dahil her türlü aile özelliğine ağır basmaktadır (Sipahi,2008).

Bütün bu nedenlerden dolayı literatürdeki bazı çalışmalarda ailenin sosyoekonomik durumu ile akran zorbalığı arasında ilişki bulunmuş, bazılarında ise bulunmamıştır. Okul çağındaki çocukların sağlıkla ilgili davranışları 2005-2006 çalışmasında sosyoekonomik düzey ile zorba olmak arasındaki ilişki ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu ilişki bazı ülkelerde pozitif bazılarındaysa negatiftir, pek çoğunda da yoktur. Kurban olma sıklığı ile sosyoekonomik düzey arasındaki ilişki de ülkeden ülkeye değişmektedir ve incelenen ülkelerin önemli bir kısmında böyle bir ilişki saptanmamıştır. Buna karşın ilişki saptanan ülkelerin hepsinde sosyoekonomik düzey düştükçe, kurban olma sıklığında artış görülmektedir (Inequalities in young people's health. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study:international report from the 2005-2006 survey. Health Policy for children and adolescents no:5. World Health Organization Europe. <http://www.hbsc.org/publications/reports.html>).

1.9. Akran zorbalığının meydana geldiği yerler

Zorbalık, okulun farklı mekanlarında farklı sıklıkta meydana gelebilmektedir. Okullarda meydana gelen zorbalık olaylarını iyi anlayabilmek için zorbalığın okulun hangi bölgelerinde yaygın olarak meydana geldiğini saptamak önemlidir. Öğrencilerin kendilerini tehdit altında hissettikleri yerlerin daha güvenli hale getirilmesine dönük önlemlerin alınabilmesi ancak bu yerlerin bilinmesiyle mümkün olabilecektir. Batı ülkelerinde yapılan çalışmalarda öğrenciler genellikle en sık oyun alanında zorbalığa uğramaktadır (Pişkin,2002). Türkiye'deki çalışmalarda bu konu hakkında Kepenekçi ve Çınkır'ın çalışmasında veri bulunmaktadır, buna göre zorbalık en çok sınıfta (%28.5), ardından sırasıyla okul dışında ya da okul yolunda (%24.1), okul koridorlarında (%16.6), bahçede (%14.4) ve diğer yerlerde (kantin ve

spor salonu dahil) (%16.4) gerçekleşmektedir. Pişkin'in çalışmasında ise öğrencilerin zorbalığa en fazla teneffüslerde (%77) ve dersler bittikten sonra (%41) uğradıkları bildirilmekte fakat yer ayrıntısı verilmemektedir.

Diğer bir çalışmada ise; (%48) oyun alanlarında, (%28) oranında sınıflarda, (%4) oranında okula giderken ya da gelirken yolda olduğu bildirilmiştir. Daha sıklıkla okula otobüsle gelen ve küçük çocuklarda görülmektedir. Bunu dışında okulun dışında, okul koridorlarında, tuvaletlerde de olabilmektedir. Bazen okul servislerinde de olabilmektedir (Polat, 2007).

1.10. Dünyada Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Adölesanların zorbalık yapma, zorbalığa maruz kalma ve fiziksel kavgaya karışma prevalansları coğrafi olarak büyük değişiklik göstermektedir.

Bu gibi davranışlar bazı ülkelerde kültürel yaptırıma uğrayabilmektedir. Ayrıca son zamanlarda yapılan bazı çalışmalar bazı dillerde zorbalığı tarif etmenin göreceli zor olduğunu ve buna bağlı olarak çeviriden kaynaklanan bazı sorunlar yaşanabildiğini göstermektedir. Bu yüzden ülkeler arasındaki farklar dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir.

Zorbalıkla ilgili çalışmalar İskandinav ülkelerinde başlamıştır. Günümüzde zorbalık sorunundan en çok etkilenen ise Amerika Birleşik Devletleridir (Dölek, 2002). A.B.D' deki okulların %97'si zorbalığı önleme ile ilgili programlar geliştirmişler ve uygulamışlardır.

Amerika'daki öğrencilerin %20'si zorbalığa maruz kalmıştır. Bunlar çoğunlukla yeterince yetişkin desteği alamayan ve alt sosyo ekonomik düzeydeki

ailelerden gelen çocuklardır. Zorbalar, genellikle, mağdurlardan fiziksel olarak daha iri yapıdadırlar(Withney ve Smith, 1993; Çayırdag, 2006).

Konu ile ilgili yapılmış diğerk çalışmalarından örneklere gelince; İtalya'da Roma'da 11-14 yaşlarındaki 238 çocukta yapılan ve 1999'da yayımlanan çalışmada öğrencilerin %29.4'ünün son üç ay içinde bazen ya da daha sık zorbalığa uğradığı, %25.2'sinin bazen ya da daha sık zorbalık yaptığı bildirilmiş, erkeklerde zorba oranı kızlara göre yüksek bulunmuştur.

Bowers, Smith ve Binney (1994), yaptıkları çalışmada İngiltere'de okulda zorba davranışlar gösteren ya da mağdur haline gelen çocukların hem birbirlerine hem de çocuklarına karşı şiddet kullanma eğiliminde ebeveynlere sahip olduğunu, baskıcı, zorlayıcı ailelerin çocuklarına karşı yıkıcı davranışlarda bulduklarını saptamışlardır. Sternberg ve arkadaşları (1993), istismara uğramış ve aile şiddetine tanıklık etmiş çocukların kontrol grubundaki çocuklara oranla akranlarına karşı daha fazla saldırganlık gösterme gibi dışsallaştırılmış davranışlar sergilediklerini bulmuşlardır (Baldry, 1999).

Kore'de 2000'de Seul ve Anyang'daki ortaokullarda 1756 ortaokul öğrencisinde

Korelilerin kendi geliştirdikleri bir ölçekle yapılan çalışmada kurban, zorba ve zorba/kurban oranı sırasıyla %14, %17 ve %9 olarak bulunmuştur. En sık kurban olma tipleri dışlanma (%23), sözel (%22), fiziksel (%16) ve zorlama (baskı kurma) (%20) olarak bildirilmiştir(Sipahi, 2008).

ABD'de 2001-2002 eğitim yılında Washington'da 3530 3., 4. ve 5. sınıf öğrencisinde yapılan çalışmada sadece zorba oranı %5.3, sadece kurban oranı %12.2, zorba/kurban oranı %1.4 olarak saptanmıştır. Akran zorbalığına kurban ya da zorba/kurban olarak katılanların katılmayanlara göre daha düşük akademik başarıya

sahip oldukları bildirilmiştir. Zorba, kurban ve zorba/kurbanların katılmayanlara (zorba veya kurban olmayanlara) göre okulu daha sık güvensiz buldukları, zorba ve kurbanların katılmayanlara göre kendilerini daha sık üzgün hissettikleri bildirilmiştir.

Kudüs'te 1182 öğrenci üzerinde yapılan ve 2002'de yayımlanan çalışmada zorba oranı erkekler için %57.1, kızlar için %27, kurban oranı erkekler için %50.3, kızlar için %29.5 bulunmuştur. Çalışmada zorba ve kurban anket olarak Olweus ile aynı soruyu ve kestirim noktasını kullanan Okul çağındaki çocukların sağlıkla ilgili davranışları anketi kullanılmıştır (Glew,Fan,Katon,2005; Currie, 2004;Akt:Sipahi, 2008).

Güney Afrika'da 2002-2003 eğitim yılında Cape Town ve Durham'daki 72 okulda 8. ve 11. sınıfta (n=5385) yapılan çalışmada son bir sene içinde zorba, kurban ve zorba/kurban oranları sırasıyla %8.2, %19.3 ve %8.7 olarak saptanmıştır (Sipahi, 2008).

Finlandiya'da yapılan bir çalışmada zorba/kurban prevalansı %2.2; bir başka Finlandiya çalışmasındaysa %18.6 bulunmuştur. Ortaokullarda (6–8. sınıf) kurban olma prevalansı ilkokullara göre daha düşük bulunmuştur. Prevalans Finli 189 8. sınıf öğrencisinde %4.7 bildirilmiştir (Sipahi,2008).

Okul çağındaki çocukların sağlıkla ilgili davranışları araştırması Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi işbirliği ile yürütülen uluslararası bir çalışmadır. Araştırmanın amacı gençlerin sağlığını, sağlık davranışını ve sosyal yapılarını daha iyi anlamak ve yeni bir bakış açısı kazanmaktır. Uluslararası araştırmaların ilki 1983/84, ikincisi 1985/86'da yapılmış, sonrasında her dört yılda bir tekrarlanmıştır. Araştırmalar 11,13, 15 yaş gençleri hedef almaktadır. Araştırmaların sonuncusu olan 7. araştırma 2005/06'da yapılmış sonuçları açıklanmıştır. Son uluslararası çalışmanın bir ayağı olarak İstanbul'da geniş bir çalışma grubuna uygulama yapılmıştır. Okul

çağındaki çocukların sağlıkla ilgili davranışları anketi Türkiye’de ilk kez 2000 yılında İstanbul’da 9-11. sınıf öğrencilerinde kullanılmıştır. Anketin geçerlilik ve güvenilirliğinin iyi düzeyde (Cronbach alfa değeri .67 - .79 arasında değişmektedir) olduğu saptanmıştır. Okul çağındaki çocukların sağlıkla ilgili davranışları 2005-2006 çalışmasında bu tezde de kullanılan Olweus öğrenciler için akran zorbalığı anketinde yer alan iki soru ile akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığına uğrama durumları kestirim noktası “Bir ay içinde 2 ya da 3 kez oldu” kullanılarak sorgulanmıştır. Elde edilen zorba oranları ülkeler arasında 11 yaş için %1–27 (ortalama %9), 13 yaş için %1–35 (ortalama %12), 15 yaş için %2-34 (ortalama %12) arasında değişmektedir(Sipahi,2008).

Son bir ay içinde okulda 2-3 kez ya da daha sık zorbalığa uğramak, yüksek risk taşıyan tekrarlayan kurban olma durumundaki adölesanların belirlenmesi için önemli bir göstergedir. Yine aynı çalışmanın verilerine göre kurban olma sıklığı 11 yaş için %4-37 (ortalama %15), 13 yaş için %4-29 (ortalama %14), 15 yaş için %2-34 (ortalama %10) arasında değişmektedir (www.hbsc.org).

1.11. Türkiye’de Akran Zorbalığı ile Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde zorba/kurban olma davranışının yaygınlığını ortaya koyma ve bu davranışları yordamada denetim odağı, benlik saygısı, aile stili, yalnızlık ve akademik başarının rolünü belirleme, akran zorbalığı ile ebeveyn tutumu, ebeveyn ve ergen iletişimi arasındaki ilişkiyi ortaya koyma ve zorba/kurban öğrencilere zorbalıkla başa çıkma eğitim programının etkisini incelemek üzere araştırmalar yapılmıştır.

Bu bölümde ilgili çalışmalar ana hatlarıyla irdelenmeye çalışılacaktır.

Alikaşifoğlu ve arkadaşlarının alışması : Türkiye'den yayınlanmış ilk alışma Alikaşifoğlu ve arkadaşlarının 2000'de İstanbul örneklemini temsil eden 4153 9-11. sınıf ğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmadır. Çalışmada lek olarak Okul ağındaki çocukların sağlıkla ilgili davranışları 1997-98 araştırması anketi kullanılmıştır. Araştırmanın raporunda öğrencilerin şiddet davranışları öncelikle incelenmiştir. Son dönemde okul alanı içinde bir silahla zorbalığa uğrayanların prevalansı %7,5 olarak (kızlarda %2,5, erkeklerde %12) saptanmıştır. Tüm ğrencilerin %8'i (kızların %3', erkeklerin %13') son okul döneminde okul alanlarında silah taşıdıklarını bildirmişlerdir.

Araştırmanın akran zorbalığı ile ilgili bulguları daha ayrıntılı olarak aşağdaki çalışmada sunuldu.

Alikaşifoğlu ve arkadaşlarının alışması : Alikaşifoğlu ve arkadaşları 2007'de yayımlanan çalışmalarında İstanbul'u temsil edecek şekilde seçilen 26 okuldaki 3519 9.,10. ve 11. sınıf öğrencisinde akran zorbalığı sıklığını incelemişlerdir. Çalışmada lek olarak okul çağındaki çocukların sağlıkla ilgili davranışları araştırması 1997-98 anketi kullanılmıştır. Öğrencilerin %59.4' katılmayanlar, %22'si sadece kurban, %9.4' zorba/kurban, %9.2'si sadece zorba olarak rapor edilmiştir. Erkeklerin kızlara göre daha sık zorba ve/veya kurban olduğu görülmüştür. Zorba ve/veya kurban olanların katılmayanlara göre daha sık emniyet kemeri kullanmadıkları, dört saat ya da daha fazla televizyon seyrettikleri ve arkadaşlarıyla fiziksel kavgaya karıştıkları görülmüştür. Zorba/kurban veya zorbaların tütün içme, düzenli alkol kullanma, haftada dört saatten fazla bilgisayar oyunu oynama ve cinsel olarak aktif olma olasılıkları diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Anneleri düşük eğitimi olanların ve anne/babaları ile konuşmada zorluk çekenlerin daha sık zorba/kurban olduğu bildirilmiştir. Katılmayanların diğerlerine göre geceleri arkadaşlarıyla daha

nadir zaman geçirdikleri, zorbalara göre okuldan sonra arkadaşlarıyla daha sık beraber zaman geçirdikleri, kurbanların diğerlerine göre karşı cinsle konuşmada daha çok zorluk çektikleri rapor edilmiştir (Alikışifoglu, Erginöz, Ercan, 2004).

Kepekçi ve Çınkır'ın çalışması : Ankara'da 2000-2001 eğitim yılında sistematik örneklem metodu ile seçilmemiş herhangi beş okuldaki 692 8. sınıf öğrencisinde akran zorbalığı oranını kendi geliştirdikleri 28 soruluk bir anketle incelemişlerdir. Araştırmacılar makalede, anketi hazırlarken Olweus'un sorularından yararlandıklarını belirtmektedirler. Araştırmacılar uyguladıkları anketin geçerlilik ve güvenilirliğini değerlendirmemişlerdir. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin (eğitim yılı boyunca en az bir kez) bir ya da birden fazla tipte zorbalığa uğradıklarını bildirmişlerdir. Fiziksel, sözlü, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kalanların oranını sırasıyla %33.5, %35.3, %28.0 ve %15.6 olarak bulmuşlardır. Öğrencilerin zorbalıktan korunmak için en sık yaptıkları şey kendi kendilerini korumak (%32.4), okul yönetiminden (%29.4), arkadaşlarından (%18.4), öğretmenlerinden (%6.3) ve ailelerinden (%3.5) yardım istemek olarak bulunmuştur. Öğrencilere okul yönetimine şikayet ettiklerinde ne olduğu sorulduğunda, en sık sözlü uyarı (%34.5), ardından yazılı uyarı (%16) yanıtları alınmış, %15.1 ise hiçbir şey yapılmadığını belirtmiştir. Öğrencilere “öğrenciler sizce neden birbirlerine zorbalık yapıyor?” sorusu sorulmuş, en sık alınan yanıt “güçlü gibi gözükme için” (%43.1) olurken bunu, “problemlerini nasıl çözeceklerini bilmedikleri için” (%24.1), “kişisel problemleri nedeniyle” (%22.1) izlemiştir. Zorbalığa uğrayan öğrenciler psikolojik durumlarının olumsuz etkilendiğini, psikolojik olarak strese girdiklerini ve sosyal uyumlarının zorlaştığını bildirmişlerdir.

Çalışmada cinsiyet dışında bir risk faktörü ile akran zorbalığına uğramak arasındaki

ilişki incelenmemiştir.

Sönmez'in çalışması (2003) çalışması ise;"Dizgeli Eğitimle Sınıf Ortamında Doğrudan Demokrasi"konulu deneysel çalışmasında; dizgeli eğitim yaklaşımıyla doğrudan demokrasi uygulamasının oluşturulan sınıf anayasası ve sınıf mahkemesi yoluyla öğrencilerin derse geç gelmeme, ödevleri yapmama, kavga ve küfür etmeme, başkasının malını ve okulun eşyasını habersiz almama, kullanmama ve kırmama, arkadaşlarını şikâyet etmeme, söz almadan konuşmama, sınıfı ve giysilerini kirletmeme davranışları üzerine olan etkisini araştırmıştır.

Mahiroğlu ve Buluç 'un çalışması(2003):"Ortaöğretim Kurumlarında Fiziksel Ceza Uygulamaları" konulu tarama çalışmasında; farklı lise türlerinden mezun üniversite birinci sınıf öğrencilerinin fiziksel ceza uygulamalarına ilişkin algılarını okul türü, cinsiyet, uygulanan ceza türü, uygulamacılar, uygulanma nedenleri, uygulanan alanlar, öğrenci tepkileri, öğrenci davranışları, okul ve dersler üzerindeki etkileri, okulda en çok ceza uygulanan öğrenciler ve sonuçları gibi değişkenler açısından incelemiştir.

Gültekin'in çalışması : Zeynep Gültekin 2003 tarihli yüksek lisans tezinde Mynard ve Joseph'in geliştirdikleri akran zorbalığı kurbanlarını belirleme ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğini Türk 5-10. sınıf öğrencilerini içeren bir örnekleme sınamıştır. Ölçeğin genel iç tutarlılığı Cronbach alfa katsayısı olarak 0.86 bulmuştur. Çalışmada akran zorbalığına maruz kalan ve kalmayanların ayırt edilmesi için ölçekten alınan toplam puanlarla alt ölçeklerden alınan puanların her birinin ortalama ve standart sapmalarına bakılmış, ortalamanın bir standart sapma üzerinde puan alan öğrenciler akran zorbalığına maruz kalan grup, geri kalanları ise akran zorbalığına maruz kalmayan grup olarak tanımlanmıştır. Buna göre toplam 663 öğrencinin %13.9'unun akran zorbalığına maruz kaldığını bildirmiştir. Bu oran terör

boyutu için %12.4, açık saldırı boyutu için %11.2, ilişkisel saldırı boyutu için %14.3, alan boyutu için %13.3, kişisel eşyalara saldırı boyutu için %12.5'tur. Çalışmada altıncı ve yedinci sınıflara ait veriler ayrıntılandırılmamış olmakla birlikte, 12-15 yaş aralığında toplam zorbalığa maruz kalma oranı kızlar için %12 (n=100), erkekler için %15.1'dir (n=93) .

Pişkin'in çalışması : Pişkin 2003'te bildiri olarak sunduğu çalışmada Ankara'da 4. 5. 6. 7. ve 8. sınıfa devam eden 1154 ilköğretim okulu öğrencisi üzerinde kendi geliştirdiği "Akran Zorbalığı Soru Listesi"ni kullanarak akran zorbalığı yaygınlığını incelemiştir. Zorba ve kurban öğrencileri saptarken herhangi bir zorbalık türünü haftada en az bir kez yapan öğrencileri zorba, herhangi bir zorbalık türünü haftada en az bir kez uğrayan öğrencileri ise kurban olarak tanımlamıştır. Araştırmacı sadece kurban oranını %35, zorba/kurban oranını %30, sadece zorba oranını %6 olarak bulmuştur. Öğrencilerin %34'ünün fiziksel zorbalığa, %29'unun sözel zorbalığa, %21'inin dolaylı zorbalığa (izolasyon), %11'inin ise eşyalarına zarar verilmek suretiyle zorbalığa uğradıklarını bildirmiştir. Öğrenciler en fazla sınıf arkadaşlarının zorbaca söz ve eylemlerine uğradıklarını (%52), en fazla tek bir erkek öğrencinin (%54), ikinci sırada ise bir grup erkek öğrencinin zorbalığına uğradıklarını (%35) bildirmişlerdir. Zorbalığa uğrayanların uğradıkları bu söz ve eylemleri en fazla sınıf arkadaşlarıyla (%44) paylaştıkları belirtilmiştir. Çalışmada durumu öğretmenlerine söyleyenlerin oranı (%37), okul rehber öğretmenine (%17) söyleyenlerden çok daha yüksek bulunmuştur. Zorbalığa uğrayan öğrenciler, zorbalık sonrası en fazla desteği arkadaşlarından (%61), ikinci sırada ise anne-babalarından (%39) gördüklerini belirtmişler, rehber öğretmenden destek gördüklerini belirtenlerin oranı ise sadece %16'da kalmıştır. Çalışmada 6. ve 7.

sınıflar incelense de, bu sınıflara ait veriler ayrıntılandırılmamış ayrıca çok değişkenli analiz yapılmamıştır.

Pekel'in çalışması : Pekel 2004 tarihli yüksek lisans tezinde, Gültekin'in Türkçe'ye uyarladığı "Akran zorbalığı kurbanlarını belirleme" ölçeğini temel alarak "Akran zorbalarını belirleme" ölçeği geliştirip bu ölçeği Ankara'da 718 (335 kız, 383 erkek) 5. ve 6. sınıf öğrencisi üzerinde uygulamıştır. Araştırmacı sadece kurban oranını %9.3, sadece zorba oranını %7.6, zorba/kurban oranını %6.4 ve katılmayanların oranını %76.7 olarak bulmuştur.

Kapçı'nın çalışması : Kapçı 2004'te Ankara'da beş okulda 206 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri arasında bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kalma sıklığını %40 olarak bildirmiştir.

Yurtal ve Cenkseven (2006) çalışması: İlköğretim okullarında zorbalığın türlerini, yaşandığı yerleri, yaşanma zamanlarını (Özmen, 2006) ve öğrencilerin zorba davranışlar karşısında neler yaptıklarını incelemiştir. Sonuçlara göre öğrencilerin kendi ifadelerinden zorbacı davranışlar belirlenmiştir. Zorbalığın en fazla yaşandığı yerin okul bahçesi en fazla gerçekleşen zamanın ise okuldan eve dönerken olduğu söylenmiştir. Zorbacı davranışlar gösterenlerin daha çok büyük erkek öğrenciler olduğu ve zorbalığa maruz kalan öğrencilerin bu olayı en yakın arkadaşlarıyla paylaştıkları, yardım için öğretmenlerine ilettikleri saptanmıştır.

Şirvanlı Özen (2006) çalışması: Akran zorbalığına maruz kalmanın olası yordayıcıları ve cinsiyetle yaşa bağlı değişimleri üzerine bir çalışma yapmıştır. Çocuk yetiştirme stillerinin zorbalığa maruz kalmanın tüm boyutlarında katkısının anlamlı olduğu, olumsuz benlik imgesinin zorbalığa maruz kalmayı beraberinde getirdiği, zorbalığa maruz kalmanın cinsiyete göre farklılık gösterdiği, ayrıca yaşla

birlikte zorbalığa maruz kalma olasılığında da anlamlı azalmalar olduğunu belirtmiştir.

Aydoğan ve Kılınc (2006) çalışmasında:Akran zorbalığını engellemede Türkiye de ve dünya da durum incelemesi yaparak bir program örneği hazırlamışlardır.

Koç (2006)çalışmasında: “Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması” isimli araştırmasında, zorbalık türü olayların genel olarak ve öğrencilerin cinsiyetlerine göre okulun hangi alanlarında ve ne sıklıkta meydana geldiği saptanarak; öğrencilerin zorba kişilik, kendine güven ve zorbalıktan kaçınma düzeyleri cinsiyet, ailenin algılanan gelir düzeyi, algılanan akademik başarı durumu, hatalı davranışın sıklığı, yetişkin etkileri, özsaygı, sürekli öfke, öfkeyi dışa vurma, öfkeyi içte tutma ve öfkeyi kontrol etme düzeyi değişkenleri açısından açıklanmıştır.

1.12. BENLİK VE BENLİK SAYGISININ TANIMI

1.12.1. Benlik Kavramı

Ben, benlik ve kişilik çoğunlukla eş anlamlı olarak kullanılan kavramlardır. Kişiyi o kişi yapan, başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışların tümünün örgütlenmiş bütünlüğünü anlatmaktadır (Yörükoğlu, 1989).Kişinin benliği, kendini ayrı bir birey olarak tanımlama deneyiminden oluşmaktadır.

Benlik (ego), kişiliğin dışa yansımayan özel yanıdır; insanın kendini tanıma ve değerlendirme biçimi, kişiliğine ilişkin özelliklerin toplamıdır. Kişiliğin temel, özerk ve özgür katmanı olan benlik, bireye özgü farklılıkları ve özellikleri oluşturur. Benlik gelişmesi doğuştan başlar, hatta kalıtımla kuşaktan kuşağa aktarılan özellikler göz

önüne alınır, spermin yumurtayı dölediği anda başladığı söylenebilir. Benlik, alt benlik üzerinde gelişir, üst benliğin gelişmesiyle biçimlenir.

Altbenlik (id), kalıtımla geçen, doğuştan var olan, bedenden kaynaklanan içgüdüleri ve dürtüleri içerir. Alt benlik, ruhsal yapının güç ve enerji kaynağı olup, ilk ve ilkel bölümdür. Benlik, alt benliğin temelleri üzerine oturur, yaplanır, gelişir, olgunlaşır. Alt benlik, kendi nitelikleri ve özellikleri içinde, içgüdülerden, dürtülerden kaynaklanan gerilimlerin doyuma ulaşmasını sağlayan davranışları başlatır. Bunların tetiğini çeker. Alt benliğin dış dünyayla, gerçekle bağlantısı yoktur. Çalışması, işlevi bilinçdışıdır. Davranışların oluşmasında gerçeklik ilkesine uygun kurallar bulunmaz. Alt benliğin yol açtığı davranışlar haz ilkesine uygundur. Herhangi bir kurala bağlı değildir. Yer ve zaman kavramı söz konusu olmaz. Birbiriyle çatışan karşıt davranışlar, tutumlar, eylemler, eğilimler bulunabilir.

Üst benlik (süperego), kişiliğin ruhsal yapısını değer, ilke, kural, yargı birikimini ve düzenini oluşturur. Yaşam boyu bireyin benimsediği, içine sindirdiği doğru – hatalı, güzel – çirkin, iyi– kötü, olumlu – olumsuz değer yargılarının tümü üst benliğin yapısında yer alır. Üstbenliğin insanın günlük yaşamına yansısı günahkarlık ve suçluluk duygusuyla olur. Günahkârlık ve suçluluk duygusunun ağırlığı, derinliği, şiddeti ve süresi, üst benliğin baskıcı, denetleyici, engelleyici, erteleyici, yasaklayıcı işlevlerine bağlı davranışların ortaya çıkmasına yol açar (Köknel, 2001). Yeteneklerini denemekte, başarılarını değerlendirmekte, başkalarının değerlendirmelerini değerlendirmekte, bazı şeyleri iyi bir biçimde yaptığını fark etmekte ve bunlardan doyum sağlamaktadır. Bu yaşantılar biriktikçe birey kendini şu ya da bu alanda daha başarılı olarak görmeye başlamakta; kısaca kendisi hakkında bir yargıya varmaktadır. Kişinin amacı, benlik tasarımını

korumaktır ve bütün davranışları artık benlik tasarımına göre biçimlenmektedir (Kuzgun, 1991).

Maslow, olumlu benlik ve kendini gerçekleştirme kavramları üzerinde durmaktadır. Benlik, bireyin çevreye uyumunu sağlayan bir güç olarak tanımlanmakta; kendini gerçekleştirme, yetenekler ve gizli güçlerin kullanımı, engellenme ve korkudan uzak kalma, özgür seçme ve olumlu benlik tasarımı ile mümkün olmaktadır. Bu eğilim doğuştan kazanılmaktadır (Cüceloğlu, 1996).

Rogers (1961) Maslow'a benzer bir noktadan hareketle kişiliğin en önemli motive edici gücünü doğuştan getirilen, ancak, çocukluk dönemindeki deneyimler ve öğrenme yoluyla gelişen 'kendini gerçekleştirme' olarak tanımlar. Çocuğun öğrenme yoluyla gelişen kendilik kavramında özellikle annesiyle olan ilişkileri önemli bir yer tutar. Eğer anne, çocuğun sevgi ihtiyacını karşılarsa çocuk sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirir. Eğer anne sevgisini koşullu sunarsa, çocuk annenin bu tutumunu içselleştirir ve 'değerli olma şartları' geliştirir (Akt: Çörüş, 2001).

Kişiyi diğer bireylerden ayıran duygu, tutum ve davranışların bütünü benlik kavramını oluşturmuştur. Kişinin kendisini nasıl görüp, değerlendirdiğini içerir. İnanç'ın Super'den aktardığına göre; bireyin ilgi, tutum, yetenek ve kişilik özellikleri hakkındaki bireysel değerlendirmeleri benlik kavramını oluşturur (Yörükoğlu, 1989; Kuzgun, 1991).

Benlik, tamamıyla kişinin kendisini tanıyıp tanımadığını gösteren bir araçtır. Tarafsız olarak kendindeki eksiklikleri görebilme, üstün yönlerini bulabilmedir. Benlik kavramı, bazı uzmanlara göre birkaç elemanı olan, psikolojik bir boyuttur (Öz, 2004; Kulaksızoğlu, 1998).

Öz'e göre gerçek, sosyal ve ideal olmak üzere benliğin üç boyutu vardır. Gerçek benlik bireyin kendisini nasıl algıladığını, sosyal benlik bireyin toplum içinde nasıl algılandığını, ideal benlik ise, bireyin nasıl algılanmak istediğini içerir.

Kulaksızoğlu'nun Özoğlu'ndan aktardığına göre; benlik üç ayrı şekilde ele alınabilir. Algılanan benlik; bireyin kendisini algılama seklidir. Başkalarının gözündeki benliği; bireyin diğer insanlar tarafından nasıl algılandığıdır. İdeal benlik ise; bireyin özlem duyduğu ve hep olmak istediği, başkaları tarafından da algılanmak istediği benliktir (Öz, 2004; Kulaksızoğlu, 1998).

Benlik kavramı, insanın özellikleri, yetenekleri, değer yargıları, emel ve idealleri, inanç ve olanaklardan oluşan dinamik bir yapıdır. Benlik, kendi kişiliğimize ilişkin kanılarımızdan ve kendi kendimizi görüş tarzımızdan oluşur. Bu açıdan benlik kavramını kişiliğin öznel yanı olarak tanımlayabiliriz. İnsanın benliğini tanımlayabilmesi için kim olduğu, amacının ne olduğunu, ne yapabileceğini, nelere değer verip, inanıp bağlanabileceği sorularına yanıt araması gerekmektedir (Köknel, 2001).

1.12.2. Benlik Saygısı

Benlik saygısı kavramı literatürde ilk kez, 1890 yılında görülmüştür (Crist 2002: 3). Benlik psikolojisi kuramında benlik saygısı (self-esteem) self'in bir özelliği olarak görülmektedir.

Bu kavram değişik terimlerle ifade edilmektedir. Literatürde en sık karşılaşılan kavramlar; özsaygı (self-respect), özgüven (self-confidence), benlik imgesi (self-image), kendini değerlendirme (self-evaluation), benlik değeri (self-worth)'dir. 'Self-esteem' kişinin kendine saygı duymasının yanı sıra güvende duyması, kendisini

benimseyip değer vermesi anlamlarını içerdiğinden bu terimin kavramsal karşılığı olarak 'benlik değeri' veya 'benlik değeri duygusu' sözcüklerinin kullanılması daha uygun görülmektedir. Türkçe literatürde ise, 'self-esteem'in kavramsal karşılığı 'benlik saygısı' olarak karşımıza çıkmaktadır(Akt: Dikiz, Wylie, 1979).

Benlik saygısı, kişinin kendisini nasıl değerlendirdiğini gösteren bir yargıdır. Yörükoğlu, benlik saygısını kişinin kendini değerlendirilmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumu olarak tanımlamaktadır (Yörükoğlu, 1985). Benlik saygısı kişinin kendini olduğu gibi kabullenmeyi ve özüne güvenmeyi sağlayan olumlu bir ruh halidir.

Benlik, yaşam boyu gittikçe artan bir açıklıkla ortaya çıkmakta, bireyin kim ve ne olduğunu anlaması sürekli ve bitmeyen bir uğraşı olmaktadır. Birey, kim ve ne olduğuna ilişkin sorularının yanıtlarını ancak çocukluğunun ilk yıllarında ailesinin, daha sonraları da ilişkide bulunduğu tüm insanların kendisine karşı davranışlarında bulmakta ve onlardan öğrenmektedir.

Bireyin temel gereksinmesi olan kendini bulma, çocukluk döneminde, ana-baba ile gelişmeye başlamaktadır. Toplumsal etkileşim sonucu birey kendini, sevilen ya da seilmeyen, istenen ya da istenmeyen, kabul edilen ya da edilmeyen, değerli ya da değersiz, yetenekli ya da yeteneksiz olarak ayırtmaktadır. Bunlar bireyin kendini gerçekleştirme derecesini simgeleyen algıları olarak değerlendirilmektedir. Kendilerini yeterli bulan insanlar genellikle yaşamla baş etmeyi bilmekte, kendilerini olumlu görmekte, kendilerini ve başkalarını daha kolay kabul etmektedirler(Öner, 1987).

Benlik saygısından söz edebilmek için bireyde öncelikle bir benlik kavramının gelişmesi gerekmektedir. Oluşan bu benlik kavramına ilişkin olarak bireyin

geliştirmiş olduğu tutum, aynı zamanda onun benlik saygısı düzeyini de belirlemektedir.

Her iki kavram arasında önemli farklılıklar vardır. Benlik kavramı bireyin kendini algılayış tarzı, yaşamında yerine getirdiği rollere ilişkin kendini nasıl gördüğünü ifade ederken, benlik saygısı, kişinin kendisi ile ilgili olarak duygu ve düşüncelerini içermektedir (İnanç, 1997).

Rosenberg (1965), özellikle ergenlik çağındaki kişilerde, kişiliğin global bir özelliği olan olumlu benlik imajının gelişimini etkileyen dinamikleri araştırmıştır. Bu etkenleri araştırırken sosyal çevrenin ve aile ortamının önemini vurgulamaktadır. Rosenberg' e göre bütün benliğe ilişkin tutumlar değerlendirici bir boyut taşımaktadırlar. Bu, kişinin belirli karakteristik özelliklerle bağlı olarak kendini nasıl değerlendirdiğidir. Benlik imajı kişinin benliğine yönelik tutumları ise benlik saygısı da değerlendirme boyutunu içermektedir. Rosenberg, global benlik saygısını benliğe karşı gösterilen tüm olumlu ve olumsuz tutumlar olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin benlik saygısını, ona bağlı olan benlik değeri ile ölçmekte olduğu ve bireyin tüm benlik saygısının, benlik değerlendirmelerinin psikolojik toplamını ifade ettiği vurgulanmaktadır. Rosenberg'e göre benlik saygısı, bireyin kendisine ilişkin tüm duygu ve düşünceleri olarak ifade edilmektedir. Rosenberg (1989) benlik saygısını bireyin kendisi ile uyum içinde olma, kendi yaptıklarından hoşnut olma duygusuyla eşdeğer tutmaktadır. Rosenberg' e göre yüksek benlik saygısına sahip kimseler kendilerini diğerlerinden üstün görmemekte, kusursuz olduklarını düşünmemekte, çok yetenekli ve başarılı oldukları konusundaki duygularını yansıtmamaktadırlar.

Yüksek benlik saygısına sahip bir birey, kendine sadece saygı duymakta ve kendini toplumda değerli bir kişilik olarak görmektedir. Düşük benlik saygısına sahip bireyler, kendi benliklerini reddeden, uyumsuz ve aşağılık duygusuna sahip bireyler

olarak tanımlanmaktadır. Bireyin algıladığı kendi benlik yapısına karşı saygısının olmadığı vurgulanmaktadır. Rosenberg'e göre benlik saygısının oldukça tek boyutlu bir olgu olduğu belirtilmektedir(İnanç, 1997).

Çocukların benlik saygıları onların sosyal davranışları ve öğrenmelerinden etkilenir. Kendileri hakkında yeterince olumlu düşünemeyen ve kendilerine güveni olmayan çocuklar, yakın çevrelerinin dışına çıkıp deneyim elde etmede güçlük çekerler. Bu çocuklar kendilerine güvenen ve inanan çocuklara oranla, daha az mücadele etme eğilimindedirler ve buna bağlı olarak daha az riski göze alırlar.

Yüksek benlik saygılı çocuklar başarılı olma isteği içindedirler ve başarısızlıktan nefret ederler. Başarısız oldukları zaman bu durumdan kurtulmak için uğraşırlar, fakat eğer bu kaçış olanaksızsa daha çok uğraşırlar ve ısrarla başka çözüm yolları denerler. Bunun aksine düşük benlik saygılı çocuklar çok fazla mücadele etmezler ve orta düzeyde bir başarıyla yetinirler (Cevher, 2007).

Yüksek benlik saygısına sahip insanlar başarılı olma beklentisi içindedirler. Başarı beklentisi, başarısızlık durumunda hemen vazgeçme eğiliminde olan düşük benlik saygısına sahip insanlardan daha çok sürer. Sağlıklı düzeyde benlik saygısı geliştirmiş çocuklar, genellikle kendilerini değerli ve sevecen hissederler, kendi güç ve kapasitelerine inanır ve dışa açılıp daha çok öğrenme isteği duyarlar.

Nuttal' a göre yüksek benlik saygılı çocuklar:

- Kolayca arkadaşlık kurabilirler.
- Yeni aktivitelere ilgi gösterirler.
- İşbirliği yapabilir ve yaşına uygun rolleri gerçekleştirebilirler.
- Davranışlarını kontrol edebilirler.
- Kendi başlarına ve başka çocuklarla oynayabilirler.
- Yaratmayı severler ve kendi fikirleri vardır.

· Mutlu, enerji doludurlar ve diğerleriyle, fazla desteklenmeden, konuşabilirler.

Düşük benlik saygılı çocuklar ise:

· Hiçbir şeyi iyi yapamam, biliyorum bunu yapamam, biliyorum başarısız olacağım, kendimi sevmiyorum, keşke farklı biri olsaydım gibi düşüncelere sahiptirler.

Grose ise, benlik saygısı gelişmiş çocuğun özelliklerini,

· Kendini değerli hissetme

· Yapabileceğine inanma

· Kendisini öğrenen olarak takdir etme olarak betimler.

Aiken gibi, Buss da başarısızlık karşısında gösterilen tepkide benlik saygısı düzeyinin güçlü bir etkisi olduğunu vurgulamıştır. Yüksek benlik saygısına sahip olanlar ile karşılaştırıldığında düşük benlik saygılı bireyler, aldıkları görevde daha az başarılı olma isteği içindedirler, diğerlerine karşı daha az beklenti içindedirler ve tamamlamış oldukları göreve karşı bile ilgisiz olurlar. Kendine saygı düzeyi, çocuğun okul hayatındaki zorluklar karşısında uygulayacağı stratejilerin niteliğinin çıkarsanmasında yardımcı olur. Bu durumda yeterli bir kendine saygı duygusu toplumsal destek arayışı, görece bir geleceğe güven duygusu, sorgulama yetenekleri, gerçekte etkin biçimde yüz yüze gelme gibi daha uyumlu davranışlarla birlikte görülür. Buna karşılık kendine saygı düzeyinin yetersizliği, fazla üretken olmayan ve koşulları olumsuz yöne çekme riski taşıyan tavır ve tutumlarla bağlantılıdır(Akt: Cevher, 2007).

Benlik saygısıyla ilgili çeşitli kaynaklar incelendiğinde, benlik saygısının evrensel bir tanımının olmadığı ve bu kavrama çeşitli anlamlar yüklendiği, yüklenen bu anlamlar kapsamında benlik saygısının genel olarak üç anlam taşıdığı görülmektedir. Bu anlamlar,

1-kendini sevme

2-kendini kabul

3-yeterlilik

Yörükoğlu (1985)'na göre benlik saygısı, kişinin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumu olmaktadır. Bu durumda benlik kavramının beğenilip beğenilmemesi benlik saygısını oluşturmaktadır. Kişinin kendini beğenmesi, kendi benliğine saygı duyması üstün niteliklerinin olması da gerekmediği, çünkü benlik saygısının, kendini olduğundan aşağı ya da olduğundan üstün görmeksizin kendinden memnun olma durumu olduğu belirtilmektedir. Benlik saygısı kendini değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevilmeye değer bulmaktır.

James (1996) analizleri, benlik saygısı üzerindeki üç etkiyi açıklamaktadır. İlk olarak, insanın kendi isteklerinin ve değerlerinin kendine saygısı ile ilgili kararlarında temel bir rol oynamasıdır. Benliğimiz ile ilgili duygularımız ideal olarak yapmak istediklerimizle, gerçekten yapabildiklerimize bağlıdır. Başardıklarımızın, başarmak istediklerimize oranı benlik saygısını belirler. Böylece, kişinin başarmak istediklerine göre başardıkları ne kadar fazla ise benlik saygısı da o ölçüde yüksektir. İnsan daima yapabileceğini iddia ettiği şeylere göre, yapabildiklerini kıyaslayarak, kendine olan saygısını şekillendirir(Tufan ve Yıldız, 1993).

James' e göre benlik saygısı üzerindeki ikinci etki kişinin kendi genel değeri ile ilgili anlayışının, toplum tarafından kabul edilen başarı ve statü standartlarına göre oluşmaktadır. İnsanlar kendi değerleri hakkında karar verirken, toplumun onayladığı başarı standartlarını bir ölçü olarak kullanmaktadır.

James' e göre benlik saygısının üçüncü kaynağı, benliğin uzantılarına verilen değerdir. Bu kaynak benliğin materyal ve sosyal yapısını içermektedir. Kişinin kendine ait olduğunu söyleyebileceği her şeyin, örneğin giydiği elbiseler, oturduğu

ev, arkadaşları v.b. şeylerin toplamıdır. Benliğin uzantılarının düzeyi yükseldikçe benlik saygısının da yükselmesi beklenir(Korkmaz, 1996).

Carl Rogers (1951), doğrudan benlik saygısının kökenini, esasını ele almıştır. Rogers'ın görüşleri kendini kabulü geliştiren koşullar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Her insan çevreyle etkileşim sonucu kendisiyle bir benlik imgesi geliştirir. Bu imge, hem özel olarak kişinin içinde büyüdüğü ailenin, hem de sosyal ortamın yargılarını, tercihlerini, sınırlamalarını yansıtır. Rogers, bireyin yakın çevresinin tutumunun kendisini hoşnut bırakan ya da düş kırıklığına uğratan yaşantılar sonucunda kendine değer verme duygusunun geliştiğini belirtmiştir. Bu duygu, diğer insanların kendisini değerlendirmesi sonucu ve öğrenilerek geliştirilmektedir(Korkmaz, 1996).

Psikososyal kuramlar benlik saygısını çok yönlü olarak ele almaktadırlar ve dört ana tema üzerinde durmaktadırlar (Korkmaz, 1996).

a-Temel kabullenilme (basic acceptance):Benlik kavramı gelişmeden önce sözsüz kabullenilme veya reddedilme duygusudur.

b-Duruma bağlı kabullenilme (conditional acceptance):Başka insanlar tarafından kabul görme gereksinimi, bazı koşulların karşılanmasıyla sağlanır.

c-Gerçek ve ideal öz uyumu (real-ideal congruence):Kişinin ne olduğu ve ne olmak istediği arasındaki karşılaştırmadır.

d-Kendini değerlendirme (self-evaluation):Kişinin kendisini diğer kişilere göre değerlendirmesidir(Korkmaz, 1996).

Benlik ve benlik saygısı kişiliğin iki farklı boyutudur. Biri olmadan diğeri olamaz, bu nedenle benlik ve benlik saygısı ayrı ele alınamaz. Benlik, kişiliğin bilişsel bölümü, benlik saygısı ise; psikolojik, duygusal bölümüdür. Özdağ'ın Lipko'dan aktardığına göre; benliğin iki boyutu vardır. Lipko benlik kavramını, bireyin nitelik, yetenek ve rollerini algılaması olarak tanımlamıştır. Benlik saygısı

ise; bireyin benlik durumundan ne kadar memnun olduğudur. Memnuniyet ne kadar fazla ise benlik saygısı o kadar yüksektir (Yörükoğlu ,1989; zdağ,1999; Gençtan, 1984).

Bir başka tanıma göre benlik saygısı; bireyin kendisini olduğundan aşağı ya da üstün görmeksizin kendisinden memnun olma durumudur. Ayrıca kendine güvenmeyi, değer vermeyi, kendisini benimsemeyi de gerektirir (uhadaroğlu,1989; Ulupınar, 1991; Yörükoğlu, 1989).

Coopersmith benlik saygısını, “bireyin kendini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli hissetmesi” olarak tanımlarken, Rosenberg’e göre benlik saygısı, bireyin kendisine karşı olumlu ya da olumsuz tutum içinde olmasıdır. Olumlu tutum yüksek benlik saygısının, olumsuz tutum ise düşük benlik saygısının göstergesidir (Karadağlı,1991; Ulupınar, 1999).

Benlik saygısının, bireyin gerçek benliği ile ideal benliği arasındaki farka eşit olduğu düşünülmektedir. Gerçek benlik ile ideal benlik arasındaki fark ne kadar büyükse benlik saygısı o derece düşüktür, fark ne kadar az ise benlik saygısı da o derece fazladır. Bu nedenle bireyin idealindeki benliğine ulaşması çok önemlidir ki, gerçekleşmezse birey yaşamı boyunca mutsuz, verimsiz ve kendine karşı güveni ve saygısı azalmış şekilde yaşar (King, 1997; zdağ, 1999; Yörükoğlu, 1989; Kulaksızıoğlu, 1998).

Pek çok araştırmacı ve yazar, benlik saygısı (self esteem) kavramını çeşitli şekillerde tanımlamışlardır.

Psikoanalitik kuramda benlik saygısı gelişimi süperego gelişimiyle de yakından ilgilidir. Süperego geliştikçe benlik saygısının içerden düzenlenmesi görevini üzerine alır. Ego speregoya karşı suçluluk duyduğunda benlik saygısında azalma olur. Her suçluluk duygusu benlik saygısını zayıflatır, amaçların

gerçekleşmesini ise güçlendirir (Erim,2001). Klasik psikoanalitik kuramda benlik saygısı, libido teorisi ve özsevi(narsisizm) yönünden açıklanmaktadır. Yeni doğan bebeğin tüm libidonal yatırımları, kendisinin iyi olduğunu hissettiği denge durumunu korumaya yönelmiştir. Bu narsisizmin iyi bütünleştirilmesi (tamamlanması) , çocuktaki “iyi olma” duygusunun, benlik saygısı olarak gelişiminde gerekli faktördür. Elbette ki narsisistik ego libidosunun bir kısmı, daha sonra nesne (obje) libidosuna dönüşmektedir. Ancak libidonun bir kısmı yine narsisistik libido olarak korunmaktadır (Meissner, 1985).

Adler ise, yaratıcı benlik kavramını geliştirerek, benlik saygısının aşağılık duygusundan üstünlük duygusuna geçiş olduğunu vurgular. Anlamli ve doyum sağlayıcı yaşam arayışından söz ederken bunları bulamayan organizmanın benliğini geliştirmek için yaratmaya çalıştığını söyler. Ona göre benlik saygısında; organ eksikliği, çeşitli hastalıklar, aile içindeki durum ve doğum sırası, sosyal ilişkilerde reddedilme gibi olaylar önemli olup, değişikliklere yol açmaktadır(Weiner, 1985).

Sullivan benlik saygısı için erken aile yaşantılarına önem verirken, ergenlik öncesi ve ergenlik döneminin önemini vurgulamaktadır. Sullivan’a göre ergenlik dönemini başarıyla sonuçlandıran birey, her türlü koşula yetecek bir benlik saygısı kazanımıyla bu dönemden çıkmaktadır (Blum, 1972; Akt; Onur, 1981).

Maslow (1987), benlik saygısının kendini gerçekleştirmedeki önemi üzerinde durmuştur. Maslow en temelden en yükseğe kadar aşamalı olarak beş grupta düzenlenebilen çok sayıda ihtiyaçtan söz etmiştir. Maslow’a göre, piramitin üst düzeyinde yer alan gereksinimler, ancak daha alt düzeylerde yer alan gereksinimlerin karşılanabilmesi halinde ortaya çıkar. Bu üst düzey içinde yer alan gereksinimler arasında ait olma, sevme-sevilme ve benlik saygısı gereksinimi de bulunmaktadır.

Maslow benlik saygısını psikolojik bakımdan sağlıklı kişilerin özelliği olarak kabul etmiştir (Şahin, 1994).

Rogers (1951)' a göre benlik saygısının gelişimi bireyin ebeveynleri ve kendisi için önemli olan diğer kişilerle olan etkileşimine bağlıdır. Koşulsuz sevgi içerisinde büyüyen bireyler olumlu bir benlik bilinci geliştirebilirler. Birey ne yaparsa yapsın sevgi ve saygı görürse sağlıklı bir benlik saygısı geliştirecektir. Koşullu sevgi ise olumsuz bir benlik bilinci ve dolayısıyla düşük benlik saygısı gelişimine sebep olacaktır (Yalım, 2001).

Rosenberg (1965) bu anlamda bütüncül bir benlik saygısı görüşüne sahiptir. Yani benlik saygısı tek boyutlu olmaktan çok bileşenlere sahiptir; bunlar sosyal yeterlilik, kişisel değer, görünüş hissidir. Kişinin kendisini değerlendirirken olumlu bir tutum takınmasının, yüksek benlik saygısına sahip olmasını da beraberinde getireceğini vurgulamaktadır (Erim, 2001).

Beck (1974) benlik saygısının, kişisel deneyimle, başkalarının onun hakkındaki yargıları, aile ve arkadaşlarla özdeşimine bağlı olarak kazanıldığını; ancak olayların yorumlanmasında kendilik görüşüne önemli derecede etki yaptığını belirtmektedir (Erim, 2001).

Eliot (1986), benlik saygısı ve benlik tutarlılığının (self-consistency) benlik kavramının (self-concept) vazgeçilmez parçaları olduklarını, ancak benlik saygısının bu anlamda öncelik taşıdığını belirtmekte ve motivasyon sistemindeki en güçlü öge olduğunu öne sürmektedir (Aktuğ, 2006).

Steinberg (1999)'e göre benlik saygısı bireylerin kendilerine yönelik duygular geliştirme biçimi olarak tanımlanmıştır. Eğer kişi ulaşmak istediği hedefe yakınsa yüksek benlik saygısı vardır. Kişinin gerçek ve ideal benliği arasındaki ilişki önemlidir. Çünkü ideal benliğe ulaşmada yaşanılacak olası bir başarısızlık ciddi

boyutlardaki olumsuz sonuçlara neden olabilir. Düşük benlik saygısı beslenme bozuklukları, kaygı, depresyon ve ergenlerde çete üyeliği gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir. Yüksek benlik saygısı Pole ve Hale (1988), tarafından benlik kavramının sağlıklı olması olarak tanımlanmıştır. Yani kişinin eksikliklerini gerçekçi olarak kabul ederek, bu eksiklikleri yüzünden kendisini acımasızca eleştirmemesi benlik kavramının sağlıklı olduğunun bir işaretidir denilebilir (Cooke,1999).

Benlik saygısının formülü, algılanan benlik ve ideal benlik hakkındaki düşünme ile açıklanır. Algılanan benlik, benlik kavramına benzer. Bu, şu anki mevcut olan ve olmayan becerilerin, karakteristiklerin, niteliklerin objektif bir görünüşüdür. İdeal benlik, kişinin olmasını istediği hayallerdir. Fakat bunlar gerçek dışı değildir. Kişinin kendinde olmasını istediği şeylerdir. Algılanan ve ideal benlikler, bir uyum içindeyse, benlik saygısı olumlu olacaktır. Algılanan benlik ve ideal benlik arasındaki uyumsuzluk, benlik saygısında problemlere neden olur(Kaplan, 2007). Yüksek benlik saygısı, benliğin sağlıklı değerlendirilmesidir. Olumlu benlik saygısına sahip kişi, kendini olumlu şekilde değerlendirir ve güçlü yönleri hakkında iyi hisseder. Düşük benlik saygısına sahip bir kişi, sıklıkla yapay bir pozitif tutum sergiler veya bu kişi içe çekilebilir, diğer insanlarla ilişki kurmaktan kaçınabilir, insanların onu dışlayacağından korkabilir (Kaplan, 2007).

Benlik saygısı genel bir kişilik özelliği olarak kabul edilebilir, anlık değişen bir tutum değildir, uzun süre değişmeden de kalabilir. Ancak yaşantının farklı alanlarına, cinsiyete, yaşa ve farklı rollere göre değişebilir. Örneğin kişi kendini öğrenci olarak çok değerli, bir tenis oyuncusu olarak orta düzeyde değerli, bir müzisyen olarak değersiz görebilir. Bu durumda kişinin genel benlik saygısının düzeyi onun çeşitli alanlardaki algıladığı yeteneklerini öznel olarak değerlendirmesi sonucunda oluşur. Bu nedenle Coopersmith benlik saygısı kavramının içerisinde okul, aile, akran grubu,

genel sosyal aktiviteler gibi farklı etkinlik alanlarını dahil etmiştir (Coopersmith, 1967, Akt: Aksaray, 2003). Tüm bu kuramsal bulguların doğrultusunda kişinin kendisini dış görünüşüyle, sınırlılıklarıyla, geçmiş yaşantılarıyla, yeterlilikleriyle, yetenekleriyle, aile yaşamındaki konumuyla, içinde bulunduğu kültürden etkilenme biçimiyle ve çevresiyle olan ilişki biçimiyle birlikte değerlendirilmesi olarak benlik saygısının oluştuğu ifade edilebilir.

1.12.3. Çocuklarda Benlik Saygısı

İnsan doğumla birlikte kendi bedenini tanımaya başlar, öncelikle annesinden daha sonra toplumdaki diğer bireylerden farklı olduğunu anlar. Yaklaşık altı aylıkken diğer bireylerden bedensel olarak farklı olduğunu, dokuz aylıkken zihinsel olarak farklı olduğunu ayırt etmeye başlar (Atkinson R., Atkinson R.C., Hilgard E.R.,1995; Özdağ, 1999). Özellikle 0-1 yaşta temel güven duygusu gelişmektedir. Bebeğin bu dönemde ihtiyaçlarının giderilmesi, sevgi ve ilgi gösterilmesi güven duygusunu geliştirir. On sekizinci ayında ise sözel benliğini geliştirir. Kendi bedeninin ve zihninin farkına varan bebeğin kendisini değerli bulduğu düşünülmektedir. Kendisini aynada gören beb eklerin gülümsedikleri ve farklı tepkiler gösterdikleri görülmüştür (Atkinson R., Atkinson R.C., Hilgard E.R.,1995; Özdağ, 1999).1-3 yaş döneminde ise sfinkter kontrolü kazanır. Çocuk kendi vücudunu kontrol edebilmenin hazzını yaşar. Daha sonraki dönemlerde çocuk dil gelişimi ile sosyalleşip, toplum içinde kendisini göstermeye başlar, okula başlama ile sosyalleşme hız kazanır. Bu dönemde annenin yanı sıra öğretmen, arkadaşlar gibi çevresindeki bireylerle ilişkiler önem kazanır (Atkinson R., Atkinson R.C., Hilgard E.R.,1995; Özdağ, 1999).

Çevresel ilişkilerde çocuğun beğenilip, desteklenmesinin benlik saygısını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Bireyin bu ilişkilerde desteklenmemesi, fazlasıyla olumsuz eleştirilmesi, başkaları ile kıyaslanması, benlik saygısı düzeyinin azalmasına neden olabilir. Ergenlik döneminde birey benlik durumunu yeniden gözden geçirir. Kendisi ile ilgili düşüncelerini sorgular ve cevaplarını bulabilmek için daha önceki yaşantılarını kullanır. Bebeklikten ergenliğe kadar olan dönemde geliştirdiği benlik kavramı kişiliğin oturmasında çok önemlidir (Atkinson R., Atkinson R.C., Hilgard E.R.,1995, Yörükoğlu, 1989; Onur, 1995).

Çocuklar, kendileri hakkında değer verdikleri alanlar açısından birbirlerine benzer eğilimler gösterirler. Bu, onların yaşamının yapısından(okula gitmek, aileyle yaşamak) ve karşılaştıkları gelişimsel hedeflerden(diğer insanlarla geçinmeyi öğrenmek ve kapasitelerindeki ve vücutlarındaki değişiklikleri fark etmek) kaynaklanmaktadır. Ayrıca, çocukların beş alandaki benlik saygılarına bakmak yararlıdır: sosyal, akademik, aile, beden imajı ve evrensel benlik saygısı. (Kaplan, 2007). Sosyal alan, çocuğun, diğerlerinin arkadaşı olarak kendisi hakkındaki duygularından oluşur. Akademik alan, çocuğun öğrenci olarak kendini değerlendirmesiyle ilgilidir. Aile benlik saygısı, çocuğun ailenin bir üyesi olarak kendisi hakkındaki duygularını yansıtır. Beden imajı, fiziksel görünüm ve yeteneğin bir birleşimidir. Evrensel benlik saygısı, benliğin genel bir değerlendirmesi ve çocuğun kendisinin tüm parçalarını değerlendirmesinde temellenir. (Kaplan, 2007). Çocukluk boyunca, güçlü benlik saygısı algısının gelişimi, eğer çocuklar yaşamlarının erken dönemlerinden itibaren aile stresi, sosyal baskı ve suça itici davranışlara göğüs geriyorlarsa çok önemlidir. Çocuklarda düşük benlik saygısı, zayıf bir sağlığa ve sigara kullanımı, madde kullanımı, düşük akademik başarı, depresyon, intihar girişimi gibi anormal sosyal davranışlara neden olur. Buna

karşılık, yüksek benlik saygısı, okul performansında artma, iyi bir sağlık ve yapıcı davranışlara neden olur. Çok sayıda kanıt, yüksek benlik saygısı düzeyinin daha başarılı bir yaşama ve sağlığı sürdürme davranışları için daha fazla motivasyona neden olduğunu destekler (Dalgas, 2006).

Otuz yıl önce Coopersmith, benlik saygısının önemini destekleyen kanıtlar ileri sürmüştür. Coopersmith, yetersizlik ve layık olmama hisseden insanların kendilerini aşağı ve kendi durumlarını geliştirmek için içsel kaynaklarını yetersiz gördüklerini belirtmiştir (Dalgas, 2006).

Benlik saygısı, çocukların temel gelişimsel dönüm noktası çevresinde oluşan karmaşık bir kavramdır ve temel kişilik gelişiminde çok önemlidir. Temel kişilik özellikleri, erken yaşlarda oluşur fakat, ergenlik yılları boyunca bu özellikler, değişebilir veya benlik kavramı değişimi veya etki çabaları aracılığıyla gelişebilir. Benlik kavramı ve benlik saygısının, 12-13 yaşındaki çocuklarda en yıkıcı olduğu bulunmuştur. Hergovich, Sirsch ve Felinger, cinsiyet farklılıklarına ilişkin, erken ergenlik ve yetişkinlik yılları arasında, kız çocuklarında benlik saygısının azaldığını, erkek çocuklarda arttığını bildirmişlerdir (Kaplan, 2007).

Çocuk ve ailede kontrol edilebilen ve bazı kontrol edilemeyen pek çok faktörün benlik saygısında etkili olduğu görülmüştür. Cinsiyet, ırk, yaş, sosyoekonomik düzey, genetik yapı ve sağlık gibi faktörler, çocuğun kontrolünde değilken, ev çevresi, aileyle ilişkiler, aile stilleri ve arkadaşlarla ilişkiler gibi faktörler daha değişkendir. Tüm bu faktörler, çocuğun düşük benlik saygısı riskinde göz önünde bulundurulmalıdır (Dalgas, 2006).

Boşanma, çocukların benlik saygısında olumsuz etkili olan bir diğer faktördür. Çalışmalar, boşanmış bir ebeveyne sahip çocukların, her iki ebeveyn ile yaşayan çocuklara göre daha düşük benlik saygısına sahip olduğunu bulmuştur. Boşanmış bir

aile atmosferinde yaşayan çocuklarda artmış anksiyete, davranışsal problemler, yüksek oranda depresyon, düşük performans becerileri ve arkadaşlarla daha az ilişki olduğu bulunmuştur (Kaplan, 2007). Çocukların ders dışı aktivitelere katılımının benlik saygısını arttırdığı gösterilmiştir. Müzik veya bir enstrüman çalmaya katılan kızların benlik saygısının katılmayanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. (Dalgas, 2006, Kaplan, 2007). Yüksek oranda fiziksel aktivitenin, gelişmiş benlik saygısıyla ilişkili olduğunu bulmuştur.

1.12.4. Benlik Saygısı ve Zorbalık İlişkisi

Akran zorbalığı son zamanlarda dünya ve Türkiye gündeminde olan bir konudur. Zorbalık, çocuğun bir veya daha çok çocuk tarafından düzenli ya da aralıklı olarak negatif eylemlere maruz kalması ya da ruhsal sıkıntıya yol açan, kötü niyetle gerçekleştirilen, olumsuz ve yineleyici fiziksel ve/veya sözel eylem olarak tanımlanmaktadır(Pişkin,2002).

Olweus, okul zorbalığını, bir çocuğa bir veya daha çok öğrenci tarafından kasıtlı olarak sürekli saldırgan davranışların uygulanması ve çocuğun bunlara karşı olarak sürekli saldırgan davranışların uygulanması ve çocuğun bunlara karşı sürekli olarak korumasız durumda olması şeklinde belirtmektedir(Olweus, 1995).

Son yapılan çalışmalar, çocukları zorbalar, mağdurlar ve zorba/mağdurlar olarak üç kategoriye ayırmaktadır(Çetinkaya,2009). Zorbalık yapan çocuklar çevrelerinde sürekli güçlü görünmeye çalışan, saldırgan davranışlarda bulunan, kasıtlı zarar veren, benlik saygı düzeyi ve anksiyete düzeyi düşük olan çocuklardır. Bu çocukların sıcak aile ilişkilerinin olmadığı, problem çözümünde fiziksel cezalandırmaların uygulandığı ailelerden geldiği görülmektedir. Mağdurlar ise, anksiyete düzeyi

yüksek, korku içinde yaşayan benlik saygısı düzeyi düşük, dışa dönük girişken yapıda olup güvensizlikten yakınan ve gruptan dışlanan çocuklardır. Bu çocukların aileleri çocuğuna karşı fazla koruyucudur. Zorba/mağdurlar ise; zaman zaman diğer akranlarına zorbalık yapan, bazen de başkalarının zorbalığına maruz kalan çocuklardır(Çetinkaya, 2009).

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırmanın evrenini, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İstanbul ilindeki resmi ve özel okullarda okuyan çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini; İstanbul Anadolu yakasındaki iki devlet, iki özel ilköğretim okullarındaki 6. ve 7.sınıflarda eğitim görmekte olan öğrencilerden, basit tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilmiş 200 öğrenci oluşturmaktadır. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alındıktan sonra çalışmamıza başlanmıştır.

Tablo 3- Uygulama Yapılan Okullar ve Öğrenci Dağılımının Frekans ve Yüzde Değerleri

Okulun Adı	Frekans (f)	Yüzde(%)
Anakent Koleji	49	24,5
Derya Öncü Koleji	50	25,0
Dumlupınar İ.Ö.O	52	26,0
Şehit Öğr. Hasan Akan İ.Ö.O	49	24,5
Total	200	100,0

Tablo 3’da görüldüğü gibi araştırmaya Anakent Koleji ’nden 49 (%24,5), Derya Öncü Koleji’nden 50 (%25), Dumlupınar İÖO’dan 52 (%26) ve Şehit Öğretmen Hasan Akan İÖO’dan 49 (%24.5) öğrenci katılmıştır.

Uygulamaya katılan öğrencilerin 100 (%50)’si 6.sınıf, 100 (%50)’i 7.sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin 95 (%47,7)’i kız ve 104 (%52,3)’si erkektir.

Kontrol grubu olarak devlet okullarında okuyan, 6.-7.sınıf öğrencilerden oluşmaktadır. Kontrol grubunda 101 çocukla çalışılmıştır..

2.2. Veri Toplama Araçları:

Araştırmada, veri toplamak amacıyla katılımcılara demografik özelliklerine, sosyoekonomik durumu ve ilişki deneyimlerine ilişkin bilgi formu, Zorbalık Eğilimi Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanacaktır. Bireyi tanıma çizelgesinde öğrencinin sınıfı, okulu, cinsiyeti, anne-baba eğitim durumları, sosyoekonomik düzeyi belirleyici sorularla, anne-baba tutumları ile ilgili olan ilişkileriyle ilgili sorular bulunmaktadır.

2.2.1. Zorbalık Eğilim Ölçeği:

Araştırmada öğrencilerin zorbalık eğilimlerini belirlemek amacıyla Dölek(2002) tarafından geliştirilen ‘Zorbalık Eğilimi Ölçeği’ kullanılacaktır. Ölçek bireysel ya da grup halinde uygulanabilmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapıldığı popülasyon 5. , 6. , 7. , 8. sınıfta eğitim gören 252 kız ve 188 erkek öğrencidir. Ölçek 26 maddeyi içeren 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar olumsuz yansıtma(5 madde), duygusal paylaşım eksikliği(6 madde), haklı görme (4 madde), başkalarını üzme (4 madde), gücü kullanma (6 madde) ve rahatsız olmama (1

madde) boyutlarıdır. 26 maddenin 9 tanesi tersine değerlendirmeli maddedir. (1, 3, 10, 14, 16, 18, 20, 24, 26. maddeler).

Birinci faktör altında beş madde bulunmakta olup bu faktör “Olumsuz Yansıtma” yı ifade eden maddeler olarak değerlendirilmiştir. Bu boyut öğrencilerin kızgınlık, engellenmişlik, kaygı gibi kendilerini kötü hissetmelerine yol açar duygularını kendilerinden güçsüz kişilere yöneltme gibi tutumları ölçmektedir. Bu boyutta yer alan ifadeler şunlardır:

19. Kendimden güçsüz kişilere bağırarak beni rahatlatır.

21. Kendimizi kötü hissettiğimizde bunun acısını başkalarından çıkarmak normaldir.

22. Kendinden güçsüz kişilere gücünü göstermek gerekir.

23. Kendisi ile alay edilen bir çocuk ağlayınca komik oluyor.

25. Kızdığımda birinin canını yakmak isterim

İkinci faktör altında altı madde bulunmakta olup bu faktör “Duygusal Paylaşım Eksikliği” ni ifade eden maddeler olarak değerlendirilmiştir. Araştırmalarda zorbalığın diğerlerinin duygularına karşı duyarsız oldukları saptanmıştır. Bu boyut öğrencilerin diğer öğrencilere yönelik empati becerileri eksikliğini, duygularını konuşarak ifade edememeyi, kendini sakinleştirme güçlüğünü gibi tutumları ölçmektedir. Bu boyutta yer alan ifadeler şunlardır:

14. Eğer biri kırılmış ve üzgünse bunu fark edebiliyorum.

16. Görüşlerimi başkaları ile paylaşmaktan hoşlanırım.

18. Herkesin iyi yaptığı (olduğu) bir şey vardır.

20. Kendimi kötü hissettiğimde bunu yakın arkadaşlarımla konuşarak geçirebiliyorum.

24. Kendisine kötü davranılan çocukların neler hissettiğini anlayabiliyorum.

26. Kötü bir gün geçirdiysem, kendimi nasıl sakinleştireceğimi bilirim.

Bu boyutta yer alan 14, 16,18, 20, 24, 26 nolu maddeler tersine (reverse) maddelerdir.

Üçüncü faktör altında dört madde bulunmakta olup bu faktör zorbalığı “Haklı Görme”yi ifade eden maddeler olarak değerlendirilmiştir. Zorbaların özellikleri ile ilgili araştırmalarda zorbaların mağdurun cezayı hak ettiğine inandıkları ve zorbaca davranma konusunda başları otorite ile derde düştüğünde haklılıklarını öne sürerek kurtulmayı bildikleri görülmüştür. Bu boyutta yer alan ifadeler şunlardır:

9. Bazen isteklerinizi zorla yaptırmak gerekebilir.
11. Bazı çocuklar kendilerine kötü davranılmasını hak eder.
12. Bazı kişiler zorbaca davranarak diğerlerinin ilgisini geçerler.
15. Eğer birine kötü davrandıysam bunu hak etmiştir.

Dördüncü faktör altında dört madde bulunmakta olup bu faktör başkalarını “Üzmek” tutumunu ifade eden maddeler olarak değerlendirilmiştir. Dan Olweus (1995) zorbalığın tanımını verirken özellikle ‘istemli bir şekilde acı verme ‘ ve ‘istemli bir şekilde rahatsız etme’yi vurgulamaktadır. Ken Rigby (1997) de zorbaca davranışlarda ‘başlarken can yakma arzusunun olması’ nı ve ‘belirgin bir keyif alma’ içermesinin altını çizmektedir. Bu boyutta yer alan ifadeler şunlardır:

1. Arkadaşlarımla kavga etmek yerine sorunlarımı konuşarak çözerim.
3. Başkalarını incitmem çünkü kendim de incitilmekten hoşlanmam.
4. Başkalarını kırmaktan çekinmem.
6. Bazen başkalarını üzme insanı rahatlatır.

Bu boyutta yer alan 1 ve 3 nolu maddeler tersine (reverse) maddelerdir.

Beşinci faktör altında altı madde bulunmakta olup bu faktör “Güçlü Kullanma” yı ifade eden maddeler olarak değerlendirilmiştir. Valerie Besag (1995) zorbalığın tanımını yaparken ‘güçlünün güçsüzü ezmesi şeklindedir’ ifadesini kullanmaktadır. Zorbalık olaylarında gücün kullanımını vurgulayan Olweus (1995) fiziksel veya psikolojik olarak aşağı yukarı aynı güçte iki çocuğun münakaşa etmeleri veya dövüşmelerini de zorbalık olarak tanımlanmaması gerektiğini vurgular. Zorbalık terimini kullanabilmek için bir güç eşitsizliği (asimetrik bir güç ilişkisi) olmalıdır. Zorbaların özellikleri belirlemek amacı ile yapılmış araştırmalarda zorbaların güce dayalı benlik algısına sahip oldukları, kendilerini sert, başarılı ve becerikli gördükleri tatminsizlik duymadıkları ortaya konmuştur. Bu boyutta yer alan ifadeler şunlardır:

2. Başkalarına güç kullanmak hoşuma gider.
5. Başkasına karşı güç kullandığınızda isteğinizi yerine getirirler.
7. Bazen bir başka çocukla alay ettiğimde kendimi iyi hissederim.
8. Bazen diğerlerine komik isimler takıp onlarla dalga geçmek eğlenceli olabilir.
13. Beni kızdıran kişilerle alay eder, onları küçük düşürücü sözler söylerim.
17. Güçlü olmak hoşuma gidiyor, böylece her isteğimi elde ediyorum.

Altıncı faktör altında bir madde bulunmakta olup bu faktörün “Rahatsız Olmama” tutumunu ifade ettiği düşünülmüştür. Çeşitli yazarlar (Elliott, 1997; Lowenstein, 1978) zorbaların özelliklerini sıralarken sosyal olarak duyarsız olduklarını da belirtmektedirler. “Bazı çocuklar hiçbir neden yokken birisine taktıklarında çok rahatsız oluyorum.” maddesi tersine (reverse) maddedir. Bu faktör tek maddeden oluştuğu için item total, item reminder ve cronbach alfa katsayısı hesaplanmamıştır.

Ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği için cronbach alfa katsayısı,67 dir ve tüm alt testlerin cronbach alfa katsayıları da, 50’nin üzerindedir. İç tutarlık belirlemede ayrıca üst ve

alt çeyreklikler arasında tek yönlü t-testi hesaplanmış ve üst ve alt çeyrekliklere giren öğrenciler arasında bütün boyutlar ayırt edici bulunmuştur. Ölçeğin devamlılık güvenilirliğinin belirlenmesi için, ölçek 2 hafta arayla 24 kişiye uygulanmış ve iki uygulama arasında pearson korelasyon katsayısına bakılmıştır. Duygusal paylaşım eksikliği, üzme ve güçlü olmak boyutları dışındaki diğer boyutların ve ölçeğin toplamının güvenilir olduğu bulunmuştur.

Ölçek, 4'lü likert tipi ölçektir. Ölçeğin puanlanmasında kesinlikle katılıyorum: 4, katılıyorum: 3, katılmıyorum: 2, kesinlikle katılmıyorum:1 puan olarak puanlanmaktadır. 9 adet ters madde tersine puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan zorbalık eğiliminin yüksek olduğunu, düşük puan ise zorbalık eğiliminin düşük olduğunu göstermektedir(Dölek,2002).

2.2.2. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği:

Rosenberg Self-Esteem Scale (Benlik Saygısı Ölçeği) 1965 yılında Morris Rosenberg tarafından ergenlere yönelik benlik saygısı ölçüm aracı olarak geliştirilmiştir Ölçeğin ülkemiz normlarına uyarlama çalışmaları 1985 yılında Çuhadaroğlu tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin sadece benlik saygısı ile ilgili bölümü kullanılmıştır. Benlik Saygısı Alt Ölçeği, 4 maddeli Likert tipi bir alt ölçek olup envanterin ilk 10 itemini kapsamaktadır. Ölçeğin değerlendirme sistemine göre ölçekten 0-6 arasında puan alınmaktadır. Toplamda, (0-1) puan yüksek, (2-4) puan orta, (5-6) puan düşük benlik saygısına sahip olarak nitelendirilir. Ölçeğin geçerlilik çalışmasında benlik saygısı için psikiyatrik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler için farklı sınıflardan beşer öğrenci seçilmiştir. Yapılan psikiyatrik görüşmelerin değerlendirmesi öğrencilerin benlik saygılarına ilişkin görüşleri düşük, orta ve yüksek olarak derecelendirilmiştir. Daha sonra aynı öğrencilere Rosenberg Benlik Saygısı alt ölçeği uygulanmış ve

aldıkları puanlar düşük, orta, yüksek olarak gruplandırılmıştır. Yapılan psikiyatrik görüşmeler ve Benlik Saygısı alt ölçeğinden elde edilen sonuçlar arasındaki uygunluk Pearson Momentler Çarpımı korelasyon yöntemi ile hesaplanmıştır. Bulgulara göre ölçeğin geçerlilik katsayısı .71'dir. Ölçeğin güvenirlik çalışmasında ise test- tekrar yöntemi kullanılmıştır. Test deneklere uygulanmış ve bir ay sonra aynı deneklere ikinci kez uygulanarak alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı .75 olarak bulunmuştur

Benlik saygısı ölçeği ekte sunulan 10 sorudan oluşmaktadır. Sorular Guttman değerlendirme yöntemiyle puanlanmaktadır. Buna göre her sorunun puan alacak yanıtları ölçek üzerinde '*' işareti ile gösterilmiştir

Puanlama şu şekilde yapılmaktadır:

1., 2. ve 3. sorular , 4. ve 5. soru, 9. ve 10. sorular birlikte değerlendirilmektedir.

İlk üç sorudan herhangi ikisinden puan alıyorsa (2/3) bu kümeden bir puan almış olur.

4. ve 5. sorudan herhangi birinde puan alan şıklardan birini işaretlemişse yine bu kümeden de bir puan alır.

9. ve 10. sorular da 4. ve 5. gibi değerlendirilir.

6., 7. ve 8. soruların herbiri kendi başlarına puan alır.

Böylece testi dolduran kişi tüm sorulardan puan aldığı zaman maksimum puanı 6 olmaktadır.

0-1 puan yüksek , 2-4 puan orta ve 5-6 puan düşük benlik saygısı düzeyi olarak saptanmıştır.

Grup uygulamalarında, her bir deneğin toplam puanı bu şekilde hesaplanarak puan ortalamasıyla grubun benlik saygısı düzeyi belirlenebilir(Rosenberg,1965; Çuhadaroğlu, 1986).

2.2.3. Anket Formu

Verilerin elde edilmesinde öğrencilere sınıflarını, okulunu, cinsiyetlerini, anne-baba eğitim durumlarını, sosyoekonomik düzeyi belirleyici sorular, anne-baba tutumları ile ilgili olan ilişkileriyle ilgili sorular bulunmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmaya ait uygulamalar,2009-2010 eğitim öğretim yılı içerisinde Anakent Koleji, Derya Öncü Koleji, Dumlupınar İÖO ve Şehit Öğretmen Hasan Akan İÖO 6. ve 7. sınıf öğrencileri ile bizzat tez sahibi tarafından yapılmıştır. Öğrenciler ölçekleri bir ders saati süresince (40 dk.) cevaplandırmışlardır.

2.4. İşlem

Araştırmada toplanan anket cevapları SPSS for Windows 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir ve yorumlanmıştır. Analiz yöntemleri olarak Faktör Analizi, Korelasyon ve Regresyon analizleri kullanılmıştır. Demografik özelliklerle de değişkenlerin fark testleri Varyans analizi ve t-testi ile yapılmıştır.

Araştırmadaki tüm istatistiksel işlemler .%95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirildi.

2.5. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma 6. ve 7. sınıfta okuyan öğrencilerdeki akran zorbalığının benlik saygı düzeyiyle ilişkisini belirlemek amacıyla yapılmak istenmektedir. Amacımızda benlik saygısı çok olan çocukların zorbalığı yapmaya daha eğilimli, benlik saygısı az olan çocuklarda zorbalığa maruz kalmaya daha eğilimli olduklarını göstermektir.

2.6. Araştırmanın Hipotezi

Bu araştırmanın temel problemi; Yüksek benlik saygısı olan öğrencilerdeki zorbalık eğilimi, düşük benlik saygısı olan öğrencilere göre daha yüksektir.

BÖLÜM III

BULGULAR

3.1. Araştırmada Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Bir ölçeğin geçerliliği ise o ölçeğin ölçmek istediği değişkeni ne derece ölçtüğüne ilişkindir. Geçerlilik testinin güvenilirlik testinde olduğu gibi dayandığı belli bir katsayı yoktur. Bu nedenle geçerlilik testi kuramsal analizlerle yapılmaktadır(Kalaycı, 2006; Sipahi, Yurtkoru, Çinko, 2006).

Tablo 4- Cronbach's Alpha Değerleri

Ölçek	\bar{X}	Ss	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
<i>Benlik Saygısı</i>	2,9133	1,3233	10	0,788
Olumsuz Yansıtma	1,8052	,72601	5	0,875
Duygusal Paylaşım	1,6844	,50462	6	0,692
Haklı Görme	2,5157	,66818	4	0,627
Üzmek	2,0601	,35685	4	0,687
Güç Kullanma	1,8272	,62158	6	0,845
Rahatsız Olmama	2,6492	1,08942	1	-
Akran zorbalığı Toplam	2,0836	,37143	26	0,889

Benlik Saygısı (Rosenberg) Puanının güvenilirlik ölçütü Cronbach's alpha hesaplanırken ölçek "0 ve 1" 'lerden oluştuğu için Spss programı KR-21 puanını hesaplamaktadır. Bu bağlamda Benlik saygısı puanının güvenilirlik katsayısı Cronbach's alpha (KR-21) oldukça yüksek seviyede bulunmuştur(Kalaycı, 2006; Sipahi, Yurtkoru, Çinko, 2006).

Akran zorbalığı ölçeğinin toplam 26 maddeden hesaplanan cronbach's alpha değeri alt faktör maddelerinden daha yüksek bulunmuştur. Akran zorbalığı ölçeğinin toplam cronbach's alpha değeri (0,889) yüksek güvenilirlik düzeyini göstermektedir.

Akran zorbalığı ölçeğinin alt faktörlerinden olan Olumsuz Yansıtma (0,875) ve Güç Kullanma (0,845) yüksek güvenilirlik seviyesindedir. Duygusal Paylaşım Eksikliği

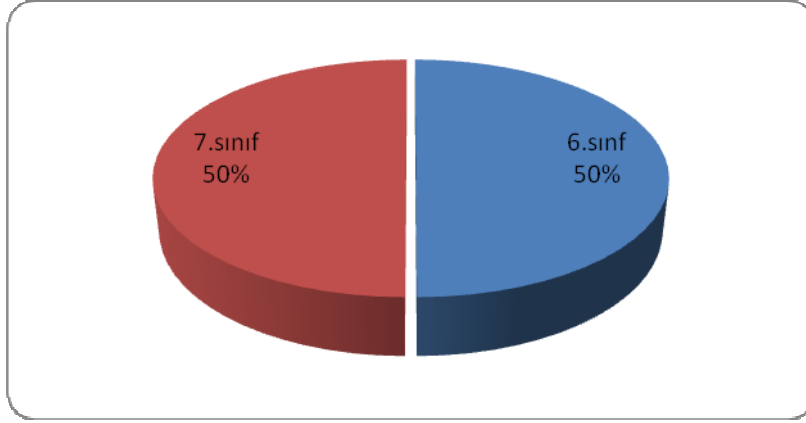
(0,692), Üzmek (0,687) ve Haklı Görme (0,627) ise oldukça güvenilir düzeydedir

3.2. Araştırmada Yer Alan Sosyodemografik Değişkenler

Tablo 5 - Katılımcılar İle İlgili Bilgiler

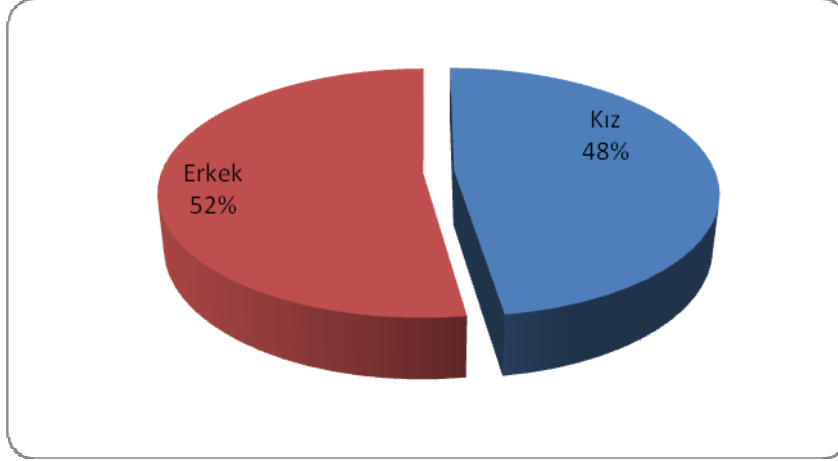
		Frekans	%
Sınıfınız	6.sınıf	100	50,0
	7.sınıf	100	50,0
	Total	200	100,0
Okulu	Özel	99	49,5
	Devlet	101	50,5
Cinsiyetiniz	Kız	95	47,7
	Erkek	104	52,3
	Total	199	100,0
Kardeşler arasındaki sıra	En büyük	66	43,1
	Orta	24	15,7
	En küçük	63	41,2
	Total	153	100,0
Oturduğunuz ev	Kira	42	21,2
	Kendine ait	156	78,8
	Total	198	100,0
Aile içinde başka okuyanlar var mı	Var	126	66,0
	Yok	65	34,0
	Total	191	100,0
Ailede katılımcıya ait araç var mı	Var	147	77,0
	Yok	44	23,0
	Total	191	100,0
Evde katılımcıya ait bir oda var mı	Var	187	94,0
	Yok	12	6,0
	Total	199	100,0

Katılımcıların okulları küçük farklılıklarla aynı seviyelerdedir. Ancak Dumlupınar İlköğretim okulundan katılanlar diğer okullara göre daha fazladır. Sınıflarda da dağılım yarı yarıya yapılmış, 6. ve 7. sınıflardan eşit sayıda öğrenci ankete tabi tutulmuştur. Oturdukları evler ise çoğunlukla katılımcıların ailelerine aittir. Kira mülkiyeti olanların oranı da %21,2 oranındadır.

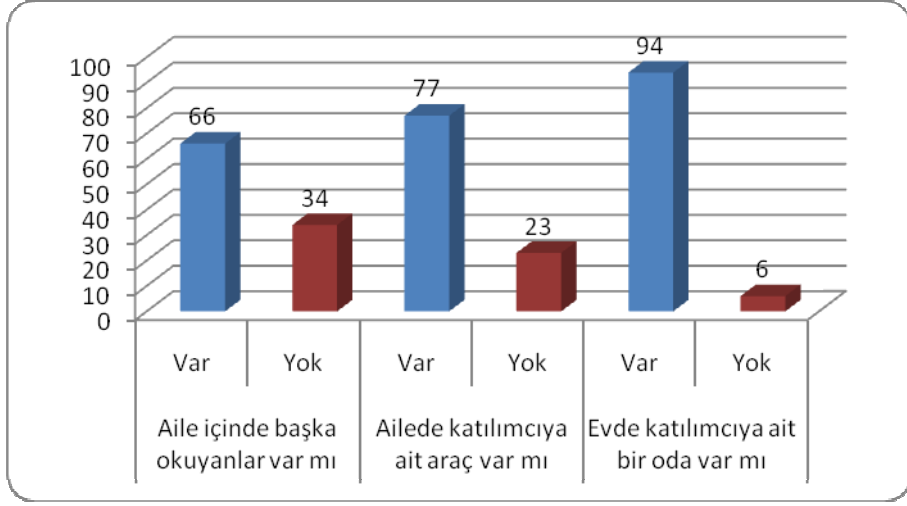
Şekil 2- Katılımcıların Sınıfları Dağılımı

Erkekler, %52,3 oranda ankete katılmıştır. Kızlar ise %47,7 çoğunluğu oluşturmaktadır.

Şekil 3- Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Katılımcıların kardeşler arasındaki sırasına bakıldığında %43,1'inin kardeşlerin büyüğü olduğu görülmektedir. Kardeşlerin en küçüğü ise ikinci olarak en fazladır. Ortanca kardeş olanlar da en az çoğunluğu oluşturmaktadır. Katılımcıların yarıdan fazla çoğunluğunun kendileri dışında ailelerinde okuyan bulunmaktadır. Ailelerinde okuyan olmayanların oranı ise %34'tür. Katılımcıların %77 çoğunluğunun aracı varken, aracı olmayanların oranı %23 çoğunlukta. Evlerinde kendilerine ait odası olanlar ise katılımcıların tamamına yakındır. Kendilerine ait oda olmayanların oranı da %6 olarak bulunmuştur.

Şekil 4- Katılımcıların Aile Durumları Dağılımı

3.3. Araştırmada Yer Alan Katılımcıların Aileleri ile Bilgiler

Tablo 6- Katılımcıların Aileleri İle İlgili Bilgiler

		Frekans	%
Annenin eğitim durumu	İlköğretim	19	10,3
	Lise	77	41,6
	Üniversite	77	41,6
	Yüksek lisans ve üzeri	12	6,5
	Total	185	100,0
Annenin mesleği	Ev hanımı	105	54,4
	İşçi	3	1,6
	Memur	34	17,6
	Serbest meslek	51	26,4
	Total	193	100,0
Babanın eğitim durumu	İlköğretim	9	4,9
	Lise	46	25,3
	Üniversite	103	56,6
	Yüksek lisans ve üzeri	24	13,2
	Total	182	100,0
Babanın mesleği	Çalışmıyor	2	1,1
	İşçi	2	1,1
	Memur	31	16,4
	Serbest meslek	145	76,7
	Emekli	9	4,8
	Total	189	100,0
Ailedeki birey sayısı	2-3	40	20,5
	4-5	134	68,7
	5-6	18	9,2
	7-8	3	1,5
	Total	195	100,0
Kardeş sayısı	0-1	84	53,8
	2-3	57	36,5
	4-5	15	9,6
	Total	156	100,0
Ailenin ekonomik durumunu tanımlama	Yüksek	41	21,2
	Ortaca	150	77,7
	Düşük	2	1,1
	Total	193	100,0

Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyleri çoğunlukta üniversite ve lisedir. Babalarda ise bu oran annelere göre daha fazladır. Anne eğitim düzeylerinde en az oranda yüksek lisans ve üzeri varken, baba eğitim düzeylerinde ise en az oran

ilköğretime aittir. Ebeveynlerin mesleklerine bakıldığında annelerde ev hanımı %54,4 oranında ve en fazladır. Babalarda ise serbest meslek %76,7 gibi büyük bir çoğunluktadır. Anne mesleklerinde de serbest meslek ile ilgilenenler ev hanımı olanlardan sonra en fazladır ve %26,4 oranındadır. Katılımcıların ailelerinde 568,7 çoğunlukta 4-5 kişi vardır. 2-3 birey olanlar %20,5, 5-6 birey olanlar %9,2 ve 7-8 birey olanlar da %1,5'tir. Kardeş sayılarında 1 kardeşi olanlar ya da olmayanlar %53,8 çoğunluktadır. 2-3 kardeşi olanlar %36,5, 4-5 kardeşi olanlar da %9,6 oranındadır. Ailenin ekonomik durumu ise %77,7 oranında katılımcıya göre ortacadır. Ekonomik durumlarını yüksek belirtenler %21,2, düşük olanlar ise %1,1 çoğunluktadır.

Babanın serbest meslek dağılımında muhasebeci, ticaretle uğraşan, bankacı, doktor, avukat ve özel şirkette çalışan meslekler oluşturmaktadır.

Annenin serbest meslek dağılımında ise özel sektör, muhasebeci, ticaret, medya, hemşire, mimar ve terzi meslekleri oluşturmaktadır.

3.4. Araştırmada Yer Alan Katılımcıların Ebeveynlerine Yaklaşımı

Tablo 7- Katılımcıların Anne – Baba İlişkilerinin Değerlendirilmesi

		Frekans	%
Sorunlarımı rahatlıkla anlatabilirim	Anne	75	40,1
	Baba	7	3,7
	Her ikisi de	105	56,1
	Total	187	100,0
Sorunlarımı rahatlıkla anlatamadığım halde sevgi ve şefkat görürüm	Anne	26	15,5
	Baba	31	18,5
	Her ikisi de	111	66,1
	Total	168	100,0
Bağımsız kararlarımı destekler	Anne	33	20,5
	Baba	21	13,0
	Her ikisi de	107	66,5
	Total	161	100,0
Hatalarıma kızar, kötü davranır	Anne	24	29,6
	Baba	28	34,6
	Her ikisi de	29	35,8
	Total	81	100,0
Aşırı koruyucu ve kollayıcıdır	Anne	41	30,6
	Baba	24	17,9
	Her ikisi de	69	51,5
	Total	134	100,0
Serbest bırakır, hiç karışmaz	Anne	31	40,3
	Baba	29	37,7
	Her ikisi de	17	22,1
	Total	77	100,0
Uzak ve ilgisizdir	Anne	11	23,4
	Baba	25	53,2
	Her ikisi de	11	23,4
	Total	47	100,0
Sürekli bağırp, ikaz eder	Anne	22	44,9
	Baba	15	30,6
	Her ikisi de	12	24,5
	Total	49	100,0
Herkesin içinde beni rencide eder	Anne	15	33,3
	Baba	17	37,8
	Her ikisi de	13	28,9
	Total	45	100,0
Bir karar verirken sürekli müdahale eder	Anne	40	43,0
	Baba	26	28,0
	Her ikisi de	27	29,0
	Total	93	100,0

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu ebeveynlerine ve annelerine sorunlarını rahatlıkla anlatabilmektedir. Sorunlarını rahatlıkla anlatamayanların ise %66'sı ebeveynlerinden şefkat görmektedir. Sadece anne veya babasından şefkat görenler ise birbirine yakın oranlardadır. Katılımcının bağımsız kararlarını desteklemede de yine ebeveynler %66,5 çoğunluktadır. Katılımcıların ebeveynleri %35 oranında hatalara kızmakta, kötü davranmaktadırlar. Babalar da annelere göre daha fazla oranda kızmakta, kötü davranmaktadırlar. Katılımcıların %51 çoğunluğuna göre ebeveynleri aşırı kollayıcıdır. Sadece annesinin aşırı kollayıcı olduğunu düşünenlerin oranı babalara göre daha fazladır. Bunun tam tersi olarak serbest bıraktığını düşünenlerin oranı sadece annelerin %40,3, sadece babaların oranı %37, her ikisinin de bu şekilde olduğunu düşünenler de %22,1 çoğunluktadır. Katılımcıların ebeveynlerinden sadece babalarının uzak ve ilgisiz olduğunu düşünenler çoğunluktadır. Sadece annelerinin ve ebeveynlerin her ikisinin de uzak ve ilgisiz olduğunu düşünenler ise %23 orandadır. Katılımcıların %44,9 çoğunluğuna göre sadece anneler sürekli bağırıp ikaz etmektedir. Sadece babalarının sürekli bağırıp ikaz ettiğini düşünenler %30,6, her ikisinin de bu şekilde davrandığını düşünenler %24,5'dir. Katılımcıların babaları %37,8 oranında herkesin içinde rencide etmektedir. Anneler ise %33,3 oranında bu şekilde davranmaktadır. Son olarak katılımcıların anneleri %43 oranda bir karar verirken sürekli müdahale etmektedir.

3.5. Araştırmada Yer Alan Katılımcıların Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi

Tablo 8: Katılımcıların Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi

		Frekans	%
Annen ile babanın kavga etme durumu	Arada Sırada	62	32,1
	Kavga etmezler	128	66,3
	Sürekli	3	1,6
	Total	193	100,0
Sizinle ilgili kararları ailede kim alır	Anne	23	11,6
	Baba	15	7,6
	Her ikisi de	160	80,8
	Total	198	100,0

Katılımcıların %66,3 çoğunluğuna göre anne ile baba kavga etmemektedir. Arada sırada kavga edenlerin oranı %32,1 iken sürekli kavga edenler azınlıktadır. Katılımcı ile ilgili kararları %80,8 oranında anne ve babaları almaktadır. Sadece annelerinin kararları aldığını söyleyenlerin oranı %11,6, sadece babalarının kendileri ile ilgili kararları aldığını söyleyenlerin oranı ise %11,6'dır.

3.6. Demografik Özelliklerle Ölçeklerin Fark Testi

3.6.1. Benlik Saygısı (Rosenberg) puanının demografik özelliklere göre fark testleri

Tablo 8.1- Cinsiyet, gelir ve kendine ait odanın var olması durumuna göre bağımsız örneklem t-testi

Kategori	Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	T	SD	P
Cinsiyet	Kız	95	1,56	1,661	-,195	196	,846
	Erkek	103	1,60	1,517			
Kendine ait oda	Var	186	1,58	1,579	-,193	196	,847
	Yok	12	1,67	1,723			
Gelir Grubu	Yüksek	41	1,05	1,161	1,437	138	,153
	Ortaca	150	1,77	1,663			
Okulu	Özel	66	2,7652	1,34422	-	196	,198
	Devlet	77	3,0519	1,29702			

Katılımcılarımızın cinsiyetine göre değerlendirilmesinde Benlik Saygısı Puanı (olasılık değeri $p= 0,846 >0,05$) kızlarda ve erkeklerde farklı bulunamamıştır.

Kendine ait odasının olup olmamasına göre değerlendirilmesinde Benlik Saygısı Puanı (olasılık değeri $p= 0,847 >0,05$) kendine ait oda olanlar ve olmayanlarda farklı bulunamamıştır.

Katılımcılarımızın gelir grubuna göre değerlendirilmesinde Benlik Saygısı Puanı (olasılık değeri $p= 0,153 > 0,05$) yüksek ve orta gelir grubunda farklı bulunamamıştır.

Katılımcılarımızın okudukları okulların aidiyetine göre değerlendirilmesinde Benlik Saygısı Puanı (olasılık değeri $p= 0,198 >0,05$) devlet ve özel okulda eğitim görenler grubunda farklı bulunamamıştır.

3.6.2.Benlik Saygısı (Rosenberg) Puanının Ebeveyn Eğitim Düzeyi ve Kardeş Sayısına göre Fark Testleri ile karşılaştırılması

Tablo 8.2 - : Ebeveyn eğitim düzeyi ve Kardeş göre tek yönlü varyans analizi testi

	Kategori	N	\bar{X}	Ss	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Anne Eğitim Düzeyi	İlköğretim	17	2,9471	1,43532	Gruplar arası	3,481	3	1,160	,655	,581
	Lise	54	3,1056	1,40611						
	Üniversite	57	2,8035	1,22167	Grup içi	232,064	131	1,771		
	Yüksek lisans ve üzeri	7	3,3286	1,33755						
	Total	135	2,9696	1,32582						
Baba Eğitim Düzeyi	İlköğretim	8	3,7500	1,28174	Gruplar arası	4,933	3	1,644	,963	,412
	Lise	37	2,9892	1,23396						
	Üniversite	71	2,9408	1,29687	Grup içi	218,477	128	1,707		
	Yüksek lisans ve üzeri	16	2,8938	1,51502						
	Total	132	2,9977	1,30592						
Kardeş Sayısı	0-1	68	2,0453	,33468	Gruplar arası	,584	2	,292	2,198	,116
	2-3	41	2,1340	,35555						
	4-5	12	2,2669	,53196	Grup içi	15,674	118	,133		
	Total	121	2,0974	,36808	Total	16,258	120			

Katılımcılarımızın anne eğitim durumuna göre değerlendirilmesinde Benlik Saygısı Puanı (olasılık değeri $p= 0,581 >0,05$) anneleri farklı eğitim seviyesinde olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Katılımcılarımızın baba eğitim durumuna göre değerlendirilmesinde Benlik Saygısı Puanı (olasılık değeri $p= 0,412 >0,05$) babaları farklı eğitim seviyesinde olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Katılımcılarımızın kardeş sayısına göre değerlendirilmesinde Benlik Saygısı Puanı (olasılık değeri $p= 0,116 >0,05$) farklı kardeş sayılarına sahip katılımcılarda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır

3.6.3. Akran zorbalığı puanının demografik özelliklere göre fark testleri ile karşılaştırılması

Tablo 9.1 - Cinsiyete göre bağımsız örneklem t-testi

Kategori	Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	T	SD	P	
Akran Zorbalığı Alt Faktörleri	Olumsuz Yansıtma	Kız	92	1,7804	,75013	-,531	189	,596	
		Erkek	99	1,8364	,70472				
	Duygusal Paylaşım Eksikliği	Kız	95	1,5649	,41847	-	3,129	194	,002
		Erkek	101	1,7739	,50913				
	Haklı Görme	Kız	91	2,4753	,69528	-,968	188	,334	
		Erkek	99	2,5682	,62762				
	Üzmek	Kız	86	1,9564	,35602	-	3,882	177	,000
		Erkek	93	2,1559	,33157				
	Güç Kullanma	Kız	92	1,7572	,63449	-	1,607	188	,110
		Erkek	98	1,9014	,60156				
Rahatsız Olmama	Kız	91	2,5934	1,12525	-,674	189	,501		
	Erkek	100	2,7000	1,05887					
Akran Zorbalığı	Total	Kız	74	2,0091	,38799	-	154	,017	
		Erkek	82	2,1509	,34449				

* $p < 0.05$

Katılımcılarımızın cinsiyetine göre ölçeklerimizin değerlendirilmesinde Olumsuz yansıtma ($p=0,596$), Haklı Görme ($p=0,334$), Güç Kullanma ($p=0,110$), Rahatsız Olmama ($p=0,501$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan 0,05 değerinden büyük olduğundan kızlarda ve erkeklerde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Duygusal Paylaşım değişkeninde olasılık değeri ($p=0,02$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 'ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Ortalamalara bakıldığında erkeklerin ortalaması (1,77) kızların ortalamasından (1,56) büyük olduğu anlaşılmaktadır.

Üzmek değişkeninde olasılık değeri ($p=0,00$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 'ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Ortalamalara bakıldığında erkeklerin ortalaması (2,15) kızların ortalamasından (1,95) büyük olduğu anlaşılmaktadır.

3.6.4. Akran zorbalığı puanının kendine ait oda varlığına göre fark testi ile karşılaştırılması

Tablo 9.2- Kendine ait oda varlığına göre bağımsız örneklem t-testi

Kategori	Ölçek	Kendi odası	N	\bar{X}	Ss	T	SD	P	
Akran Zorbalığı Alt Faktörleri	Olumsuz Yansıtma	Var	179	1,8156	,73514	,457	189	,649	
		Yok	12	1,7167	,58127				
	Duygusal Paylaşım	Var	184	1,6676	,47701	-,578	194	,564	
		Yok	12	1,7500	,50503				
	Haklı Görme	Var	178	2,5337	,66457	,805	188	,422	
		Yok	12	2,3750	,60772				
	Üzmek	Var	169	2,0666	,36137	1,004	177	,317	
		Yok	10	1,9500	,25820				
	Güç Kullanma	Var	178	1,8436	,62516	1,032	188	,303	
		Yok	12	1,6528	,53399				
	Rahatsız Olmama	Var	180	2,6167	1,08455	-	189	,095	
		Yok	11	3,1818	1,07872				
	Akran Zorbalığı	Total	Var	147	2,0827	,37373	-,125	154	,900
			Yok	9	2,0988	,35154			

Katılımcılarımızın kendine ait bir oda olup olmaması durumuna göre ölçeklerimizin değerlendirilmesinde Olumsuz yansıtma ($p=0,946$) , Haklı Görme ($p=0,422$) , Güç Kullanma ($p=0,303$) , Rahatsız Olmama ($p=0,095$), Duygusal Paylaşım ($p=0,564$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan 0,05 değerinden büyük olduğundan kendisine ait oda olan-olmayan katılımcıların ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

3.6.5. Akran zorbalığı puanının ailenin gelir durumuna göre fark testi ile karşılaştırılması

Tablo 9.3 - Ailenin Gelir Durumuna göre bağımsız örneklem t-testi

Kategori	Ölçek	Gelir	N	\bar{X}	Ss	T	SD	P	
Akran Zorbalığı Alt Faktörleri	Olumsuz Yansıtma	Yüksek	37	1,6757	,63832	-1,141	183	,255	
		Ortaca	148	1,8257	,73300				
	Duygusal Paylaşım	Yüksek	41	1,5691	,50135	-1,580	186	,116	
		Ortaca	147	1,7018	,46826				
	Haklı Görme	Yüksek	39	2,4038	,61670	-1,110	182	,269	
		Ortaca	145	2,5345	,66184				
	Üzmek	Yüksek	40	2,1250	,32522	1,235	174	,218	
		Ortaca	136	2,0460	,36414				
	Güç Kullanma	Yüksek	40	1,6292	,56926	-2,125	181	,035	
		Ortaca	143	1,8543	,59860				
	Rahatsız Olmama	Yüksek	40	2,5250	,93336	-,956	182	,341	
		Ortaca	144	2,7083	1,10861				
	Akran Zorbalığı	Total	Yüksek	34	1,9874	,31537	-1,528	151	,129
			Ortaca	119	2,0936	,36827			

Katılımcılarımızın gelir durumuna göre ölçeklerimizin değerlendirilmesinde Olumsuz yansıtma ($p=0,255$), Haklı Görme ($p=0,269$), Üzmek ($p=0,218$), Duygusal Paylaşım ($p=0,116$), Rahatsız Olmama ($p=0,501$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan 0,05 değerinden büyük olduğundan bu ölçeklerde aile gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Güç Kullanma değişkeninde olasılık değeri ($p=0,035$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 'ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Ortalamalara bakıldığında geliri yüksek olan aile ortalaması (1,62), geliri orta olan aile ortalamasından (1,85) küçük olduğu anlaşılmaktadır. Orta gelire sahip ailelerin çocukları Güç kullanmaya daha yatkındır.

3.6.6. Akran zorbalığı puanının eğitim görülen okulun aidiyetine göre fark testi ile karşılaştırılması

Tablo 9.4 - Eğitim görülen okulun aidiyetine göre bağımsız örneklem t-testi

Kategori	Ölçek	Gelir	N	\bar{X}	Ss	T	SD	P
Akran Zorbalığı Alt Faktörleri	Olumsuz Yansıtma	Özel	95	1,9221	,76592	2,231	190	,027
		Devlet	97	1,6907	,66897			
	Duygusal Paylaşım	Özel	99	1,7525	,53365	1,917	195	,057
		Devlet	98	1,6156	,46616			
	Haklı Görme	Özel	93	2,6452	,65558	2,649	189	,009
		Devlet	98	2,3929	,65998			
	Üzmek	Özel	84	2,0446	,37457	-,542	177	,588
		Devlet	95	2,0737	,34184			
	Güç Kullanma	Özel	97	1,9588	,68340	3,047	189	,003
		Devlet	94	1,6915	,52018			
Rahatsız Olmama	Özel	94	2,6170	1,41502	-,397	189	,692	
	Devlet	97	2,6804	,63814				
Akran Zorbalığı	Total	Özel	76	2,1457	,40920	2,054	154	,042
		Devlet	80	2,0247	,32325			

* $p < 0.05$

Katılımcılarımızın eğitim gördükleri okulun aidiyetine göre ölçeklerimizin değerlendirilmesinde Üzmek ($p=0,558$) , Duygusal Paylaşım ($p= 0,057$), Rahatsız Olmama ($p=0,692$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan 0,05 değerinden büyük olduğundan bu ölçeklerde aile gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Güç Kullanma değişkeninde olasılık değeri ($p=0,003$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 ‘ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Ortalamalara bakıldığında Özel okulda okuyanların (1,95) , devlet okulunda okuyanların ortalamasından (1,69) büyük olduğu anlaşılmaktadır.Özel okulda okuyan öğrenciler devlet okulunda okuyanlara göre güç kullanmaya daha yatkındırlar.

Olumsuz yansıtma değişkeninde olasılık değeri ($p=0,027$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 ‘ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Ortalamalara bakıldığında Özel okulda okuyanların (1,92) , devlet okulunda okuyanların ortalamasından (1,69)

büyük olduğu anlaşılmaktadır. Özel okulda okuyan öğrenciler devlet okulunda okuyanlara göre Olumsuz yansıtma eğilimi daha fazladır.

Haklı Görme değişkeninde olasılık değeri ($p=0,009$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 'ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Ortalamalara bakıldığında Özel okulda okuyanların (2,64) , devlet okulunda okuyanların ortalamasından (2,39) büyük olduğu anlaşılmaktadır. Özel okulda okuyan öğrenciler devlet okulunda okuyanlara göre haklı görme durumu daha fazladır.

Akran zorbalığı toplam puanı değişkeninde olasılık değeri ($p=0,042$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 'ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Ortalamalara bakıldığında Özel okulda okuyanların (2,14) , devlet okulunda okuyanların ortalamasından (2,02) büyük olduğu anlaşılmaktadır. Özel okulda okuyan öğrenciler devlet okulunda okuyanlara göre akran zorbalığı daha fazladır.

3.6.7. Akran zorbalığı puanının anne eğitim durumuna göre fark testi ile karşılaştırılması

Tablo 9.5 - Anne Eğitim Durumuna göre tek yönlü varyans analizi testi

Ölçek	Anne Eğitim	N	\bar{x}	SD	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Üzmek	İlköğretim	18	1,5833	,29704	Gruplar arası	11,195	3	3,732	56,924	,000
	Lise	74	1,9324	,27850						
	Üniversite	76	2,2072	,21752	Grup içi	11,472	175	,066		
	Yüksek lisans ve üzeri	11	2,6818	,27593						
	Total	179	2,0601	,35685						
Rahatsız Olmama	İlköğretim	18	3,0000	1,02899	Gruplar arası	10,786	3	3,595	3,248	,023
	Lise	74	2,6216	1,10668						
	Üniversite	75	2,7333	1,00449	Grup içi	193,739	175	1,107		
	Yüksek lisans ve üzeri	12	1,8333	1,02986						
	Total	179	2,6536	1,07192						
Akran Zorbalığı Total	İlköğretim	12	2,0757	,28476	Gruplar arası	,324	3	,108	,779	,507
	Lise	66	2,0622	,38916						
	Üniversite	68	2,1253	,35906	Grup içi	21,060	152	,139		
	Yüksek lisans ve üzeri	10	1,9514	,43282						
	Total	156	2,0836	,37143						

* $p < 0.05$

Katılımcılarımızın anne eğitim düzeyine göre ölçeklerimizin değerlendirilmesinde Olumsuz yansıtma ($p=0,56$), Duygusal Paylaşım ($p=0,83$), Haklı Görme ($p=0,87$), Güç Kullanma ($p=0,817$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan 0,05 değerinden büyük olduğundan anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Rahatsız Olmama değişkeninde olasılık değeri ($p=0,00$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 'ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Farklılığın kaynağının bulunması için yapılan bonferroni testinde Yüksek lisans ve üzeri grubunun ortalamasının (1,83) Üniversite (2,73), Lise (2,62), İlköğretim (3,0) ortalamalarından daha düşük olduğu

tesbit edilmiştir. Annesi Yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesinde olan katılımcıların rahatsız olmama ölçeği puanı annesi diğer eğitim düzeylerinde olanlardan daha düşüktür.

Üzmek değişkeninde olasılık değeri ($p=0,023$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 'ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Farklılığın kaynağının bulunması için yapılan bonferroni testinde Yüksek lisans ve üzeri grubunun ortalamasının (2,26) Üniversite (2,20) , Lise (1,93) , İlköğretim (1,58) ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Annesi Yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesinde olan katılımcıların Üzmek ölçeği puanı annesi diğer eğitim düzeylerinde olanlardan fazladır. Annesi Üniversite mezunu katılımcıların ortalaması(2,20) , Lise (1,93) ve İlköğretim (1,58) mezunu katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3.6.8. Akran zorbalığı puanının baba eğitim durumuna göre fark testi ile karşılaştırılması

Tablo 9.6 - Baba Eğitim Durumuna göre tek yönlü varyans analizi testi

Ölçek	Baba Eğitim	N	Ort	SD	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Haklı Görme	İlköğretim	8	2,8438	,37649	Gruplar arası	3,577	3	1,192	2,931	,035
	Lise	43	2,6744	,52479						
	Üniversite	101	2,3960	,67107	Grup içi	69,957	172	,407		
	Yüksek lisans ve üzeri	24	2,6042	,73321						
	Total	176	2,5128	,64822						
Üzmek	İlköğretim	9	1,3889	,18162	Gruplar arası	12,231	3	4,077	68,369	,000
	Lise	46	1,7880	,26857						
	Üniversite	100	2,1475	,22500	Grup içi	10,436	175	,060		
	Yüksek lisans ve üzeri	24	2,4688	,28848						
	Total	179	2,0601	,35685						
	Total	176	1,8163	,61929	Total	67,116	175			
Akran Zorbalığı Total	İlköğretim	5	2,3428	,28568	Gruplar arası	,564	3	,188	1,373	,253
	Lise	39	2,0918	,38271						
	Üniversite	89	2,0476	,35453	Grup içi	20,819	152	,137		
	Yüksek lisans ve üzeri	23	2,1529	,41920						
	Total	156	2,0836	,37143						

* $p < 0.05$

Katılımcılarımızın baba eğitim düzeyine göre ölçeklerimizin değerlendirilmesinde Olumsuz yansıtma ($p=0,58$), Duygusal Paylaşım eksikliği ($p=0,352$), Güç kullanma ($p=0,23$) Rahatsız Olmama ($p=0,705$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan 0,05 değerinden büyük babası farklı eğitim düzeylerindeki katılımcıların arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Haklı görme değişkeninde olasılık değeri ($p=0,035$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 'ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Farklılığın kaynağının bulunması için yapılan bonferroni testinde babası ilköğretim mezunu katılımcıların ortalamasının

(2,84) babası üniversite mezunu katılımcıların ortalamalarından (2,39) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir..

Üzmek değişkeninde olasılık değeri ($p=0,00$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 'ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Farklılığın kaynağının bulunması için yapılan bonferroni testinde babası Yüksek lisans ve üzeri eğitime sahip grubun ortalamasının (2,46) , Üniversite (2,14) , Lise (1,78) , İlköğretim (1,38) ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Babası Yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesinde olan katılımcıların Üzmek ölçeği puanı babası diğer eğitim düzeylerinde olanlardan fazladır. Babası Üniversite mezunu katılımcıların ortalaması (2,14) , Lise (1,78) ve İlköğretim (1,38) mezunu katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu ayrıca babası lise mezunu olanların ortalaması (1,78) , ilköğretim mezunu olanlardan daha yüksektir.

3.6.9. Akran zorbalığı puanının kardeş sayısına göre fark testi ile karşılaştırılması

Tablo 9.7 - Kardeş sayısına göre tek yönlü varyans analizi testi*

Ölçek	Kardeş Sayısı	N	\bar{x}	SD	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Haklı Görme	0-1	83	2,4729	,62715	Gruplar arası	2,697	2	1,349	3,268	,041
	2-3	53	2,5330	,66513						
	4-5	15	2,9333	,64411	Grup içi	61,065	148	,413		
	Total	151	2,5397	,65198	Total	63,762	150			
Üzmek	0-1	74	2,1081	,30989	Gruplar arası	1,592	2	,796	6,560	,002
	2-3	49	2,0000	,41458						
	4-5	14	1,7500	,27735	Grup içi	16,260	134	,121		
	Total	137	2,0328	,36231	Total	17,852	136			
Akran Zorbalığı Total	0-1	68	2,0453	,33468	Gruplar arası	,584	2	,292	2,198	,116
	2-3	41	2,1340	,35555						
	4-5	12	2,2669	,53196	Grup içi	15,674	118	,133		
	Total	121	2,0974	,36808	Total	16,258	120			

* $p < 0.05$

Katılımcılarımızın kardeş sayısına göre ölçeklerimizin değerlendirilmesinde Olumsuz yansıtma ($p=0,582$) , Duygusal Paylaşım eksikliği ($p= 0,07$), Rahatsız Olmama ($p=0,16$) , Güç kullanma ($p=0,47$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan 0,05 değerinden büyük olduğundan gruplar arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Haklı Görme ölçeğinde olasılık değeri ($p=0,041$) anlamlılık düzeyi olan 0,05 ‘ten küçük olduğundan anlamlı farklılık vardır. Farklılığın kaynağının bulunması için yapılan bonferroni testinde 0-1 kardeş sayısına sahip katılımcıların ortalaması (2,47) , 4-5 kardeş sahibi katılımcıların ortalamasından (2,93) düşük olduğu görülmüştür

Üzmek ölçeğinde olasılık değeri ($p=0,002$) anlamlılık düzeyi olan $0,05$ 'ten küçük olduğundan gruplar arasında anlamlı farklılık vardır. Farklılığın kaynağının bulunması için yapılan bonferroni testinde 0-1 kardeş sayısına sahip katılımcıların ortalaması (2,1) , 4-5 kardeş sahibi katılımcıların ortalamasından (1,75) düşük olduğu görülmüştür

Katılımcılarımızın **aile bireyleri sayısı**yla değişkenlerimiz arasında yapılan varyans analizi testinde ise Olumsuz yansıtma ($p=0,664$) , Haklı Görme ($p=0,701$) ,Üzmek ($p=0,07$) , Duygusal Paylaşım eksikliği ($p= 0,465$), Rahatsız Olmama ($p=0,12$) , Güç kullanma ($p=0,554$) ve Rosenberg puanı ($p=0,18$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan $0,05$ değerinden büyük olduğundan farklı aile bireyi sayısından oluşan gruplar arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.(hiçbir grupta fark olmadığından varyans analizi tablosu buraya alınmamıştır, tabloya eklerden bakılabilir Tablo: 9.8).

3.7. Akran Zorbalığı ile Benlik Saygısının Korelasyon Analizi

Benlik saygısı Rosenberg puanı Benlik saygısı seviyelerine dönüştürülerek korelasyon analizi yapılmıştır. Buna göre puanı 4-6 arası olan Düşük benlik (1) ,puanı 2-4 olanlar Orta Benlik (2) ,puanı 0-1 olanlar ise yüksek benlik (3) seviyesi olarak kodlanmıştır.

Tablo 10 - Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri

No	Bağımsız Değişkenler	Benlik Saygısı	Olumsuz Yansıtma	Duygusal Paylaşım	Haklı Görme	Üzmek	Güç Kullanma	Rahatsız Olmama	Zorbalık Toplam
1	Benlik Saygısı	1							
2	Olumsuz Yansıtma	,267(**)	1						
3	Duygusal Paylaşım	,122	,256(**)	1					
4	Haklı Görme	,216(**)	,598(**)	,106	1				
5	Üzmek	-,023	-,037	,140	-,051	1			
6	Güç Kullanma	,213(**)	,790(**)	,240(**)	,664(**)	-,004	1		
7	Rahatsız Olmama	,107	,037	,049	-,020	-,150(*)	-,040	1	
8	Zorbalık Toplam Puan	,286(**)	,775(**)	,440(**)	,673(**)	,088	,777(**)	,462(**)	1

**anlam düzeyi $p < 0,01$ olan korelasyon değerleri

*anlam düzeyi $p < 0,05$ olan korelasyon değerleri

Kullandığımız değişkenlerden Benlik saygısı seviyesi değerleri ile akran zorbalığı toplam puanı arasındaki korelasyon anlamlıdır (0,286). Benlik saygısı seviyesi ile akran zorbalığı ölçeği alt maddelerinden; Olumsuz Yansıtma (0,267) , Haklı Görme (0,216), Güç Kullanma (0,213), arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Akran zorbalığı puanının alt faktörlerinden olan Olumsuz Yansıtma faktörü ile Duygusal Paylaşım (0,256), Haklı Görme (0,598) ve Güç Kullanma (0,790) arasındaki korelasyonda pozitif yönde anlamlı bulunmuştur.

Akran zorbalığı puanının alt faktörlerinden olan Duygusal Paylaşım faktörü ile; Haklı Görme (0,240) arasındaki korelasyonda pozitif yönde anlamlıdır.

Akran zorbalığı puanının alt faktörlerinden olan Haklı Görme faktörü ile; Güç Kullanma (0,664) arasındaki korelasyonda pozitif yönde anlamlıdır.

3.8. Zorbalık Ölçeği Toplam Puanını Etkileyen Bağımsız Değişkenlerin Bulunması

Bağımlı değişken (etkilenen değişken) :Zorbalık Ölçeği Toplam Puanı

Bağımsız değişkenler (etkileyen değişken) : Benlik Saygısı Seviyesi

Diğer Etkileyen değişkenler: Cinsiyet, Okul

Tablo 11- Regresyon Katsayıları Tablosu

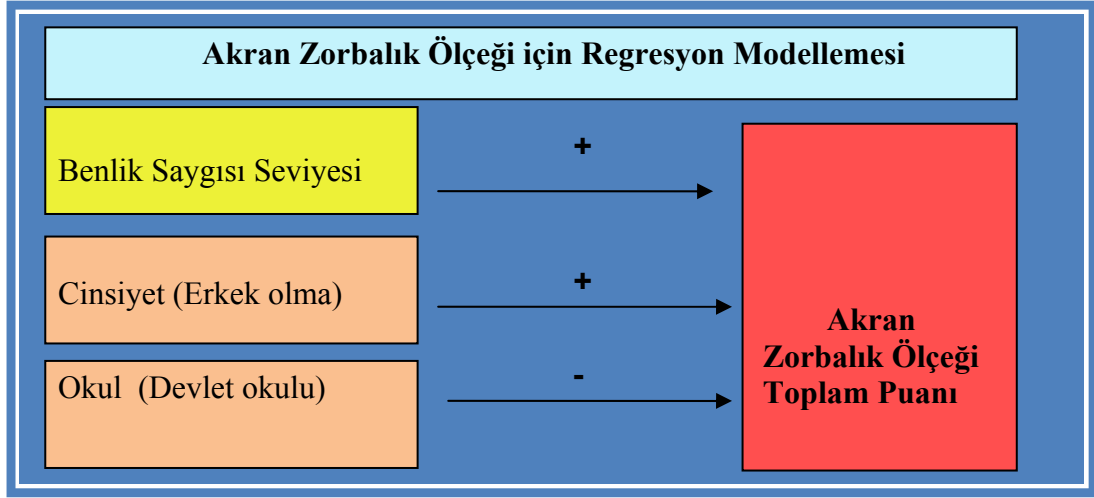
Bağımsız Değişkenler	Regresyon Katsayısı - B	Standart Sapma	Standartlaştırılmış Regresyon Katsayısı- Beta	T	Önem düzeyi
Benlik Saygısı	,180	,047	,289	3,860	,000
Cinsiyet	,171	,056	,231	3,071	,003
Okul	-,129	,056	-,174	-2,316	,022

Bu modele göre; Akran zorbalığı Ölçeği Toplam Puanı'nı Benlik Saygısı Seviyesi pozitif yönde etkilemektedir. Yani benlik saygısı seviyesi yüksek olan kişilerde akran zorbalığı toplam puanı da fazla olmaktadır.

Cinsiyet'te erkek olma akran zorbalığı toplam puanı'nı pozitif etkilemektedir. Yani katılımcının erkek olması akran zorbalığı puanı'nın yüksek olmasına yol açmaktadır.

Okul değişkeninde ise katılımcının devlet okunda okuması zorbalık puanını negatif etkilemiştir. Yani katılımcının özel okulda okuması zorbalık eğilimini yükseltmektedir.

Şekil 5 – Akran Zorbalık ölçeği için regresyon modellemesi

TARTIŞMA

Akran zorbalığı uzun yıllardır okullarda yaşanan bir sorun olsa da, literatürde 1980’li yılların başına kadar çok fazla çalışılmamıştır. Bu tarihte Norveç’te birbirinden bağımsız üç gencin okulda maruz kaldıkları zorbalık nedeniyle intihar etmesi ve bu olayın görsel basın ve toplumdaki yankıları sonucunda geniş çaplı kampanya ve bilimsel çalışmalar başlatılmıştır.

Bu çalışmaların nedenlerinden biri, zorbalığın kişisel ve sosyal bir sorun olması, bir diğer nedeni ise çocuklar üzerindeki uzun süreli olumsuz etkileridir. Bu çalışmalar zorbalığı tanıma, okullarda zorbalığın görülme sıklığı, zorbalığın nerede yapıldığı, yaş ve cinsiyet farklılıkları ve önleyici programların geliştirilmesi gibi konulara yoğunlaşmıştır. Türkiye’de zorbalık konusunda yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Araştırmamızın birinci amacı doğrultusunda; benlik saygısını ölçen ‘Rosenbeng Benlik Saygısı’ ölçeği ile Olumsuz yansıtma, duygusal paylaşım eksikliği, haklı görme, başkalarını üzme, güç kullanma ve rahatsız olmama alt boyutlarından oluşan ‘Zorbalık Eğilimi Ölçeği’ arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ayrıca çocukların okulu, cinsiyeti, anne-baba eğitim durumları, ailenin ekonomik durumu, kardeş sayısının da; olumsuz yansıtma, duygusal paylaşım eksikliği, haklı görme, başkalarını üzme, güç kullanma ve rahatsız olmama alt boyutlarından oluşan ‘Zorbalık Eğilim Ölçeği’ arasındaki ilişkilerde incelenmiştir.

Katılımcıların okulları küçük farklılıklarla aynı seviyededir. İki özel okul, iki devlet okuluyla çalışılmıştır. Oturdıkları evlerde ise kira (%21,2), kendine ait (%78,8) oranında bulunmuştur.

Meslek gruplarına göre baktığımızda anne meslek grubu serbest meslek ile ilgilenenler %26,4, ev hanımı olanlar %54,4, işçi olanlar %1,6, memur olanlar ise %17,6 oranında çıkmıştır. Anne serbest meslek dağılımında ise; bankacı, ticaret, hemşire, medya, terzi, avukat, dişçi ve mimar girmektedir.

Baba meslek grubunda ise serbest meslek ile ilgilenenler %76,7, memur olanlar %16,4, emekli olanlar %4,8, işçi olanlar %1,1 ve çalışmayanlar ise %1,1'dir. Babanın serbest meslek dağılımı içerisinde; ticaretle uğraşan, mühendis, müteahhit, avukat, mimar, doktor, muhasebeci, özel şirket ve bankacı meslekleri girmektedir.

Katılımcıların anne-baba ilişkilerinin değerlendirilmesinde ise; Katılımcıların büyük bir çoğunluğu ebeveynlerine ve annelerine sorunlarını rahatlıkla anlatabilmektedir. Sorunlarını rahatlıkla anlatamayanların ise %66'sı ebeveynlerinden şefkat görmektedir. Sadece anne veya babasından şefkat görenler ise birbirine yakın oranlardadır. Katılımcının bağımsız kararlarını desteklemede de yine ebeveynler %66,5 çoğunluktadır. Katılımcıların ebeveynleri %35 oranında hatalara kızmakta, kötü davranmaktadırlar. Babalar da annelere göre daha fazla oranda kızmakta, kötü davranmaktadırlar. Katılımcıların %51 çoğunluğuna göre ebeveynleri aşırı kollayıcıdır. Sadece annesinin aşırı kollayıcı olduğunu düşünenlerin oranı babalara göre daha fazladır. Bunun tam tersi olarak serbest bıraktığını düşünenlerin oranı sadece annelerin %40,3, sadece babaların oranı %37, her ikisinin de bu şekilde olduğunu düşünenler de %22,1 çoğunluktadır. Katılımcıların ebeveynlerinden sadece babalarının uzak ve ilgisiz olduğunu düşünenler çoğunluktadır. Sadece annelerinin ve ebeveynlerin her ikisinin de uzak ve ilgisiz olduğunu düşünenler ise %23 orandadır. Katılımcıların %44,9 çoğunluğuna göre sadece anneler sürekli bağırıp ikaz etmektedir. Sadece babalarının sürekli bağırıp ikaz ettiğini düşünenler %30,6, her ikisinin de bu şekilde davrandığını düşünenler

%24,5'dir. Katılımcıların babaları %37,8 oranında herkesin içinde rencide etmektedir. Anneler ise %33,3 oranında bu şekilde davranmaktadır. Son olarak katılımcıların anneleri %43 oranda bir karar verirken sürekli müdahale etmektedir.

Katılımcıların aile ilişkilerinin değerlendirilmesindeyse; %66,3 çoğunluğuna göre anne ile baba kavga etmemektedir. Arada sırada kavga edenlerin oranı %32,1 iken sürekli kavga edenler azınlıktadır. Katılımcı ile ilgili kararları %80,8 oranında anne ve babaları almaktadır. Sadece annelerinin kararları aldığını söyleyenlerin oranı %11,6, sadece babalarının kendileri ile ilgili kararları aldığını söyleyenlerin oranı ise %11,6'dır.

Araştırmamda cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde araştırmada erkek öğrenci sayısı 104, kız öğrenci sayısı 95'tir. Erkek öğrenciler %52, kız öğrenciler %48'lik bir toplam yüzdelik değer göstermiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla zorba davranışlara eğilimi olduğu tespit edilmiştir. Özellikle duygusal paylaşım eksikliği değişkeninde erkeklerde %17, kızlarda %15; ve üzme değişkeninde erkekler %21, kızlar %19 oranında bir fark çıkmıştır. Literatürdeki araştırmalara bakacak olursak; Olweus(1995)'a göre erkekler kızlara kıyasla 2/3 oranında daha fazla zorbalık yaptığını, kızların genellikle sosyal dışlanmaya maruz kalırken, erkekler fiziksel şiddete maruz kalırlar. Ayrıca erkeklerin sıklıkla fiziksel bir zorbalık uyguladıklarını, kızların ise büyük bir oranda arkadaşlarını dışladıkları, oyuna almadıkları ya da dalga geçtikleri görülmüştür. Yani duygusal zorbalığa daha yatkındırlar (Olweus 1995, akt:Pişkin 2002). Çalışmamızda da erkeklerin kızlara göre zorbalığa eğilimlerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Olweus (1995) çalışmasında da aynı sonuca ulaşılmış ancak araştırmamda zorbalık türlerine bakılmadığı için o yönden bir farklılık çıkmıştır.

Literatür verileri erkeklerin kızlara göre daha sık doğrudan zorbalık yaptığını bildirmektedir. Türkiye’de gerçekleştirilmiş cinsiyet değişkeni incelenen çalışmalardaki sonuçlar nispeten karışıktır. Kaşifoğlu’nun çalışmasında ve Kepenekçi ve Çınkır’ın çalışmalarında bizim araştırmamızla yani erkeklerin kızlara oranla daha çok zorbalık yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Pişkin’in çalışmasında ise gerek zorba, gerekse zorba-kurban grupta erkek öğrencilerinin, kurban grupta ise kız öğrencilerin zorba olma olasılığı anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Bu araştırmada aynı sonuca ulaşılmıştır ama burada da kurban olan öğrencilerin de değerleri bulunmuştur. Benim araştırmamda ise sadece zorbalığa eğilimin cinsiyete göre ayırımına bakılmıştır.

Aynı şekilde Yurtal ve Cenkseven (2006) ve Özen (2006)’ninde zorbalıkta bulunanların genellikle erkek olduğu sonucuna varılarak çalışmamızda bu verileri doğrular nitelikte çıkmıştır.

Kapçı’nın çalışmasında sözel zorbalık; yani erkeklerde daha yüksek bulunmuş, fakat diğer zorbalık tiplerinde anlamlı fark saptanmamıştır. Benim çalışmamda zorbalığı sınıflandırılacak bir ölçek kullanılmadığı için zorbalık tiplerin göre bir ayırım yapılamamaktadır.

Gültekin’in çalışmasında cinsiyetler arasında akran zorbalığı arasından fark saptanamamıştır. Bu çalışma benim çalışmam ile ters düşmektedir. Çünkü bende cinsiyetler arası fark çıkmıştır.

Erkeklerin kızlara göre zorbalığa daha fazla yatkın olmalarının altında toplum değerlerinin payı çok büyüktür. Yani toplum tarafından erkek çocuğunun saldırganlığının kız çocuğuna göre daha fazla onaylanması, çocuklara daha küçükken cinsiyet rollerinin benimsetilmesi sonucunda erkek çocuklarının güçlüye sözünü dinleten bir davranışa özendirilme vardır. Kız çocuklarını ise yumuşak, kibar ve daha

sakin yetiştirirler. Kız çocuklar daha çok hayal gücüne yönelik oyunlar oynarken, erkek çocukları daha çok bedensel güce dayalı, hareketli oyunlar oynamaları sonucunda daha hareketli olmaları, erkek çocuklarının kız çocuklara göre daha fazla zorba davranışlar göstermesinin nedeni olabilir. Erkek çocuklarda daha fazla egotizmde olması erkekleri zorbalığa itmektir.

Bir de son zamanlarda yayınlanan şiddet içeren televizyon programlarındaki karakterlerin de örnek alınarak, özellikle erkek çocuklarının onları model alıp, onları taklit etmesi erkek çocuklarını daha çok saldırganlığa itmektir.

İkinci olarak okul değişkenine baktığımızda; iki tane devlet, iki tane özel okulla çalışılmıştır. Özel okulla çalışılan öğrenci sayısı 99(%49), devlet okuluyla çalışılan öğrenci sayısı 101(%51)'i oluşturmaktadır. Araştırmamızda özel okulda okuyan öğrencilerin (%2,14), devlet okuyan öğrencilerin ortalamasından(%2,02) daha büyük olduğu anlaşılmaktadır. Yani özel okulda okuyan öğrencilerin devlet okulunda okuyan öğrencilere göre zorbalık eğilimi daha fazladır. Özellikle olumsuz yansıtma, güç kullanma ve haklı görme, alt ölçekler de zorbalığa eğilim ölçeği arasında anlamlı bir fark vardır. Olumsuz yansıtma değişkeninde özel okulda okuyanların (1,92), devlet okulunda okuyanların ortalamasından (1,69) büyük olduğu için zorbalık eğilimleri daha fazladır. Haklı görme değişkeninde özel okulda okuyanlar (2,64), devlet okulunda okuyanlar (2,39) bulunmuştur. Güç kullanma değişkeninde özel okulda okuyanlar (1,95), devlet okulunda okuyanlar (1,69) olduğu sonucuna varılmıştır. Benim araştırmamın sonuçlarına göre Çayırdağ'ın araştırmasında okul türü açısından zorbalık eğiliminde anlamlı derecede bir fark saptanmıştır. Özel okul öğrencilerinin zorbalık eğilimi puanları ve anlamlı farkın tespit edildiği, aynı benim araştırmamdaki gibi zorbalık eğiliminin haklı görme ve güç kullanma boyutlarında özel okuldaki çocukların devlet okuluna oranla zorbalık

eğilimlerinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Yalnız benim araştırmamda bir de olumsuz yansıtma ölçeğinde de anlamlı fark çıkmıştır. Çayırdağ'ın araştırmasında da benden farklı olarak başkalarını üzme ölçeğinde anlamlı bir fark çıkmıştır (Çayırdağ, 2006).

Yurttaş'ın çalışmasında da zorba davranış eğilimi ölçeği fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık, duygu zorbalığı alt boyutları puanlarının öğrencinin okul türü değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu farklılık özel okulların lehine gerçekleşmiştir. Buna göre özel okullardaki öğrencilerin zorbalık eğilimleri daha fazladır. Bu sonuçta araştırmamızla örtüşmektedir.

Dölek (2002) çalışmasında ve Olweus (1995) İskandinav ülkelerinde yaptığı çalışmada ise okul türünün zorbalık ile arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır. Benim araştırmam ile bu çalışma ters düşmektedir, bir benzerlik göstermemektedir.

Öztürk(2001), zorbalığın en aza indirilmesi için okulda keskin, net kuralların ve yapılandırılmış bir ortamın olması gerektiğini vurgulamıştır. Ülkemiz devlet okullarında kurallar daha kesin çizgilerle uygulanabilmektedir ve kuralların yaptırımları daha belirgindir. Kimseye bir ayrıcalık verilmemektedir. Bu özellikler de özel okullardaki öğrencilerin zorbalık eğilimlerinin devlet okulu öğrencilerinden yüksek olmasını açıklamaktadır.

Anne eğitim durumuna göre akran zorbalık eğilimine bakacak olursak; Rahatsız olmama alt ölçeğinde anne eğitim seviyesi yüksek lisans ve üzeri (1,83), üniversite (2,73), lise (2,62), ilköğretim (3,0) çıkmıştır. Buna göre annesi yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesinde olan katılımcıların rahatsız olmama ölçeği puanı, annesi diğer eğitim düzeylerinde olanlardan daha düşüktür. akran. Ancak 'Üzmek' değişkeninde ise bunun tam tersi çıkmıştır. Yüksek lisans ve üzeri (2,26), üniversite (2,20), lise (1,93), ilköğretim (1,58) dir. Atik'in araştırmasında (2006) annesinin

yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesinde olan öğrencilerin, diğer eğitim düzeylerinde olanlardan zorbalık eğilimleri daha fazla, akran baskısına ve doğrudan akran baskısına maruz kalan öğrencilerin annelerinin eğitimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. İlkokul mezunu annelerin çocukları ise daha az baskıya maruz kalmaktadırlar. Lise mezunu anneler çocuklarını eğitirken daha demokratik olabilirler ve otoriter yapının egemen olduğu toplun ve kurumlarında ergen daha fazla baskı hissedebilir. Başka bir açıdan da, lise mezunu annelerin çocuklarını yetiştirirken daha koruyucu olabilirler ve bu yüzden de çocuklar daha fazla akran baskısına maruz kalmış olabilir sonucu çıkmıştır. Araştırmamızla ‘üzme’ ölçeğinde çıkan sonuçla aynı sonuç çıktığından, o yönde bir benzerlik göstermektedir.

Yurttaş’ın (2010) yaptığı araştırmada zorbalık eğilimleri ile anne-baba tutumlarını arasındaki ilişkiye bakmıştır. Zorba davranış eğilimi ölçeği fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık, duygu zorbalığı alt boyutları puanlarının öğrencinin annesinin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($0,962; p > 0,05$).

Araştırmasında ‘zorbalık davranış eğilim’ölçeğini kullanmıştır. Araştırmamız ile benzerlik göstermemektedir. Çünkü bizde belirli alt ölçeklerde eğitim düzeyleri arasında fark çıkmıştır.

Annenin eğitim seviyesi arttıkça çocuğunda sosyal ortama, hayata bakış açısının da arttığını söyleyebiliriz. Eğitim seviyesinin artmasıyla entellektüellikte arttığı için, çocuklarda farklı perspektiften bakmasını sağlıyor.

Baba eğitim durumunda ise haklı görme ve üzme ölçeklerinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Haklı görme değişkeninde babası ilköğretim mezunu (2,84), lise (2,67), üniversite (2,39), yüksek lisans ve üzeri (2,60) tır. ‘Haklı Görme’ ölçeğinde

babası ilköğretim mezunu öğrencilerin ortalamasının, üniversite mezunu öğrencilerin ortalamasından daha yüksektir.

Baba eğitim durumunda ise aynı anne eğitim durumundaki gibi 'üzmek' ölçeğinde babası yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesinde olan öğrencilerin, babası diğer eğitim seviyesinde olanlardan zorbalığa karşı eğilimleri daha fazladır. Yüksek lisans ve üzeri (2,46), üniversite (2,14), lise (1,78), ilköğretim (1,38) olduğu tespit edilmiştir. Bu da bizim annesinin eğitim durumunun yüksek lisans ve üzeri olmasının sonucuyla birebir örtüşmektedir. Eğitim seviyeleri arttıkça anne-babaların tutumları da değişmektedir. Ayrıca babası lise mezunu olanların ortalaması da, ilköğretim mezunu olanların ortalamasından daha yüksektir. Burada da aynı anne eğitim seviyesinde olduğu gibi bizim araştırmamızla örtüşmemektedir. Yurttaş'ın çalışmasında ise; zorba davranış eğilimi ölçeği fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık, duygu zorbalığı alt boyutları puanlarının öğrencinin babasının eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığı (0,491; $p > 0,05$).

belirlenmiştir.

Kardeş sayısına göre ölçeklerimin değerlendirilmesinde 'Haklı görme ve 'Üzmek' ölçeğinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Haklı görme ölçeğinde 0-1 kardeş sayısına sahip öğrencilerin ortalaması (2,47), 2-3 kardeş sayısı (2,5) olduğundan ve 4-5 kardeş sahibi öğrencilerin ortalamasından (2,93) düşük olduğu görülmüştür. Araştırmamızda 4-5 kardeşi olan çocukların zorbalık eğilimi daha fazladır.

Çok kardeşi olan çocuklarda kendi gücünü ispatlama, kendini diğerlerinden farklı gösterme, ilgi çekme isteği vardır. Kardeşler arasında zaten anlaşmazlıkların yaşanıyor olması da, bunu diğer çocuklara karşı yapılmasını tetikler.

Üzmek ölçeğinde ise 0-1 kardeş sayısına sahip öğrencilerin ortalaması (2,1), 2-3 kardeş sayısı (2,0) olduğundan, 4-5 kardeş sahibi katılımcıların ortalamasında (1,75) yüksek olduğu görülmüştür. Yani tek çocuk olan ya da tek kardeşi olan çocukları 4-5 kardeş sahibi olan çocuklara göre zorbalığa eğilimleri daha fazladır. Tek çocuk veya sadece bir tane kardeşi olan çocuklar paylaşmayı, diğer çok kardeşi olan çocuklara göre daha az bilirler. Daha kendilerine yönelik olup, benmerkezci olurlar. Bu yüzden çoğunlukla karşısındaki kişilerin neler hissettiğini, neler yaşadığını tahmin etmezler ya da tahmin etmek istemezler. Karşısındaki kişileri istemli bir şekilde acı verme, rahatsız etme onlarda belirgin bir keyif alma duygusu oluşturur. Çünkü böylelikle kendi gücünü ispat etmiş olacaktır.

Yurttaş'ın çalışmasında ise; zorba davranış eğilimi ölçeği fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık, duygu zorbalığı alt boyutları puanlarının öğrencinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir ($0,943$; $p>0,05$).

Araştırmamızda ailenin gelir durumuna göre akran zorbalığını karşılaştırdığımızda; Olumsuz yansıtma ($p=0,255$), Haklı görme ($p=0,269$), Üzmek ($p=0,218$), Duygusal paylaşım ($p=0,116$) ve Rahatsız olmama ($p=0,501$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan 0.05 değerinden büyük olduğundan bu ölçeklerde aile gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aynı bizim araştırmamızdaki gibi diğer araştırmalarda da bu sonuca varılmıştır. Literatür incelendiğinde, öğrenciler sosyo ekonomik durumlarına göre değerlendirildiğinde, tüm sosyal gruplardan gelen öğrencilerin zorbalık olaylarına kurban ya da zorba olarak dâhil olduğu görülmekte ve zorba davranışlarda bulunma ve zorba davranışlara maruz kalma ile sosyo ekonomik düzey ile arasında ilişkiyi inceleyen çalışmaların bulgularında farklılıklar olduğu görülmektedir. Literatürde

ailenin sosyo ekonomik düzeyi ile zorbalık davranışının doğrudan ilgili olmadığı ve her SED'den çocuğun zorbalığa maruz kaldığını belirtilmektedir (Glover ve arkadaşları 2000; Wolke, Woods, Stanford ve Schulz 2001; Yıldırım 2001). Yeni Zelanda, İskoçya ve İskandinavya'da zorba davranışlarla sosyoekonomik düzey arasında böyle bir ilişkinin olmadığı bildirilmiştir (Lind & Maxwell,1996; Mellor, 1989; Olweus, 1994; Aktr: Wolke; Woods; Stanford; Schulz 2001).

Glover ve diğerleri (1998) yaptıkları araştırmada sosyo-ekonomik düzey ile zorbalık davranışı arasında bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır (Koç, 2006).). Bu araştırmalarla benim araştırmamı karşılaştıracak olursak hepsinde SED'in bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşabiliriz.

İngiltere ve Almanya'da yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada SED'in zorbalıkla zayıf bir bağının olduğu ve her SED'den gelen öğrencinin zorbalığa maruz kaldığını bulunmuştur .

Başka bir kesitsel çalışmada düşük SED'den gelen çocukların zorba davranışlara daha fazla maruz kaldığı bildirilmiştir (Çetinkaya ve ark.,2009). Aynı şekilde İngiliz ve İrlanda okullarında ise mağdur çocukların büyük bir oranı düşük sosyo ekonomik düzeyde olduğu saptanmıştır (Lind & Maxwell,1996; Mellor, 1989; Olweus, 1994; Aktr: Wolke; Woods; Stanford; Schulz 2001).Benim araştırmamda SED'in zorbalık eğilimine etkisi incelenmiştir. Bu araştırmalarda ise kurban olan öğrencilerin SED tartışılmaktadır.

Pişkin (2003), zorbalığın üst SED'den gelen öğrenciler arasında daha yaygın olduğunu göstermektedir. Kurban ve hem kurban hem zorba öğrencilerin alt ekonomik düzey oldukları görülmüştür. Kapıcı (2004), ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmada sosyoekonomik düzey açısından

gruplar arasında belirgin farklılıklar bulunmamıştır ancak orta ve en alt SED'den gelen öğrenciler fiziksel zorbalığa daha fazla maruz kaldıklarını tespit etmiştir.

Whitney & Smith (1993) yaptıkları çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerdeki okullarda zorbalığın daha yoğun yaşandığını belirtmektedirler. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük aile ortamında bulunan çocuklar, ailesi üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocuklardan daha yüksek oranda zorbalığa uğramaktadırlar (Koç, 2006). Bu araştırmalarda SED'in zorbalığa etkisinin olduğu belirtilmektedir. Benim araştırmamda ise SED'in akran zorbalığına bir etkisinin olmadığını görmekteyiz. Bu yüzden benim araştırmam ile bir benzerlik bulunamamıştır.

Yapılan araştırmalarda zorbaca davranışlar sergilemede ve zorbaca davranışlara maruz kalmada öğrenciler sosyo ekonomik durumlarına göre değerlendirildiğinde, farklı sonuçlar elde edildiği ancak tüm sosyo ekonomik gruptan gelen öğrencilerin zorbaca davranışlar sergiledikleri ve zorbaca davranışlara maruz kaldıkları görülmüştür. Alt SED'den öğrencilerde üst SED'den öğrenciler de arkadaşlarına zorbalık yapabilmekte ve arkadaşlarıncaya zorbalığa uğrayabilmektedir. Öğrenciler farklı sosyo ekonomik gruplara dahil olmasına rağmen ebeveyn tutumları benzerlik gösteriyor olabilir.

Katılımcılarımızın kendine ait bir oda olup olmaması durumuna göre; olumsuz yansıtma ($p=0,946$), haklı görme ($p=0,422$), güç kullanma ($p=0,303$), rahatsız olmama ($p=0,095$), duygusal paylaşım ($p=0,564$) değişkenlerinde olasılık değerleri anlam düzeyi olan 0,05 değerinden büyük olduğundan kendisine ait olan-olmayan katılımcıların ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Akran zorbalığı ile benlik saygısı puanlarını karşılaştırdığımızda; benlik saygısı seviyesi yüksek olan kişilerde akran zorbalığı toplam puanı (0,286) arasında anlamlı bir fark vardır.

Benlik saygısı seviyesi ile akran zorbalığı ölçeği alt maddelerinden; Olumsuz yansıtma (0,267), haklı görme (0,216), güç kullanma (0,213) arasında pozitif bir ilişki vardır.

Benlik saygısı seviyesi yüksek olan öğrencilerde zorbalık ölçeğinin alt ölçeklerinden olan Olumsuz Yansıtma değeri (0,276) fazladır. Benlik saygısı seviyesi yüksek olan öğrencilerde zorbalık ölçeğinin alt ölçeklerinden olan Haklı Görme değeri (0,216) fazladır ve son olarak benlik saygısı seviyesi yüksek olan öğrencilerde zorbalık ölçeğinin alt ölçeklerinden olan Güç Kullanma değeri (0,213) fazladır. Duygusal Paylaşım Eksikliği, Üzmek ve Rahatsız Olmama alt ölçekleri arasında da anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Araştırmamda benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin zorbalığa eğilimleri daha yüksek çıkmıştır. Seals ve Young, (2003) araştırmasında ve Çetinkaya ve ark. (2009)'larının araştırmalarında ise benzer şekilde çıkmıştır fakat zorba-kurban ve kurbanların benlik saygısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini, ancak zorbalığın en yüksek, kurbanların da en düşük benlik saygısına sahip olduğu yönünde bir eğilimin gözlemlendiğini belirtmiştir. Bu araştırmada kurbanlarında düşük benlik saygısından geldiğini göstermişlerdir Benim araştırmamda sadece zorba olan çocuklar ile ilgilenildiği için o yönden farklılıkları vardır. Atik (2006) 'in araştırmasında ise; erkeklerin benlik saygılarının daha yüksek; kızlarınkinin de benlik saygılarının daha düşük bundan ötürüde erkeklerin zorbalığa eğilimlerinin daha fazla olduğu yönünde bir sonuca varmıştır. Bu araştırmada da aynı doğrultuda çıkmıştır.

Okullarda daha sık zorbalığa rastlanmaktadır. Özellikle özel okullarda; ailede geçen kuralların olmadığı, daha serbest oldukları, kendilerini ispat etmek için daha çok ortamın olduğu bir yer olduğu için kendi güçlerini ispat edebilmek için,

kendilerini başkalarına kanıtlayabilmek için özellikle arkadaşlarına zorbalık yapma eğilimine yönelirler. Özel okulda okuyan çocuklar her istediklerini elde ettikleri için, ailelerinin tutumları hep çocuğun isteklerine yönelik oldukları için çocuklar bir süre sonra elindekilerden sıkılmaya başlar, farklı arayışlar içerisine girmek ister. Bu çocukların benlik saygıları çok yüksektir. Bununla beraber kendilerine güven düzeyleri de yüksek olur. Başkalarına zarar vermekten, dalga geçmekten büyük keyif alırlar. Onlar için önemli olan herkesten farklı olup, herkese kendini göstermektir.

Araştırmamızda erkek çocukların zorbalığa eğilimleri de daha yüksek çıkmıştır. Bunu benlik saygısının yüksek olmasıyla örtüşürsek de toplumda erkek çocuklarının yerinin kız çocuklarına göre daha ön planda olmasıdır. Özellikle ataerkil aile yapılarında erkek çocuklarının yeri babadan sonra gelmektedir, kız çocuklarının yeri erkek çocuklarından sonra gelmektedir ve buda erkek çocuklarındaki benlik saygısını, kendine güveni fazlasıyla arttırmaktadır. Erkek çocukları da aynı ailede olduğu gibi okulda da ön planda olmak istediği için her türlü saldırganca davranış yapmaktan kaçınmazlar. Yani cinsiyet faktöründe aile tutumlarının yeri çok büyüktür.

Benlik saygısının yüksek olması o çocuğun etrafındakileri kontrol etme özelliğinin, kendini ispat etme gücünün daha fazla olmasını, herkesten farklı olmak için ve herkes tarafından ayrı bir yerde tutulup, diğer öğrenciler tarafından örnek gösterilebilmek için çocuğun herkesten farklı bir şeyler yaparak ilgi çekmesi gerekmektedir. Bu çocuklarda kendilerinden daha güçsüz kişilerle uğraşarak da kendilerini ön plana çıkartma eğilimindedirler.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, K.Ü. (2003). Etkili Öğrenme ve Öğretme, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Akgün, S. (2005). ‘Akran Zorbalığının Anne-Baba Tutumları ve Anne-Baba Ergen İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi’ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Aksaray, Semra.(1992). “Adolesanların Benlik İmajlarını Etkileyen Etmenlerden Ana-Baba Tutum Algısı” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi.
- Aktuğ, T.; (2006) ‘Ergenlerde Akran Baskısı ve Benlik Saygısının İncelenmesi’ Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.Mersin Üniversitesi.
- Alikaşifoglu, M., Erginöz, E., Ercan, O., et al. (2004) Violent behaviour among Turkish high school students and correlates of physical fighting. *Eur J Public Health., 14:173-7.*
- Amodei, N., Scott, A., (2002). ‘Psychologists Contribution to the Prevention Of Youth Violence’. The Social Science Journal, 39, 511-526.
(<http://0www.sciencedirect.com.seyhan.library.boun.edu.tr>)
- Aydoğan, Y. & Kılınç, F.E.,(2006) :“Akran Zorbalığını Önlemede Bir Program”, I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslar Arası Katılımlı Sempozyum, İstanbul.
- Baldry, A. C. (2003). ‘Bullying in Schools and Exposure to Domestic Violence’ Child Abuse and Neglect, 27, 713-732.
(<http://0www.sciencedirect.com.seyhan.library.boun.edu.tr>)
- Baldry, A.C., Farrington, D.P. (1999) Types of bullying among Italian school children. *J Adolesc, 22:423-26.*
- Banks, Ron. (1997). *Bullying in Schools*. ERIC Digest [Online]. Available: <http://npin.org/library/pre1998/n00416/n00416.html>
- Berkowitz, L.(1990). On The Formation and Regulation of Anger and Aggression: A Cognitive-Neoassociationistic Analysis. *Amerikan Psychologist, 45 (4): 494–503.*
- Besag, V. (1995). *Bullies and Victims in Schools*. Phidelphia: Open University Pres
- Bridge, B. (2003). *Zorbalık Bilinmeyen Çeşitleri ve Çözümleri*. İstanbul: Beyaz Yayınları

Boucher, K. (2001). "The Relationship Between Past Peer Victimization Adolescent Anger." www.southernct.edu/departments/graduatestudies/cs/rescfell/boucher_k

Crist, J.M. (2002). The Relationship Between Self-Esteem and Anger. Yüksek Lisans Tezi. Department of Criminology and Criminal Justice. Connecticut State University. New Britain,

Coloroso B. (2004). 'The Bully, The Bullied and the Bystander'.New York: Harper Collins

Cooke, A., K.(1999). Gender Differences and Self Esteem. The Journal Of Gender Specific Medicine,2(3):P:46-52.

Cüceloğlu, Doğan(1996). '*İnsan Ve Davranışı*'.İstanbul: Remzi Kitabevi

Çayırdağ, N. (2006), 'İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Kültürünü Algılayışları ile Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalıkla Baş etme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi', Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çörüş G., (2001). Son Ergenlikte Öz Değeri Etkileyen Ailesel Değişkenler: Bilişsel Kuram Açısından Bir Değerlendirme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. , Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dalgas, P. (2006). Effects of a Self-Esteem Intervention Program on School Age Children. Pediatric Nursing. Sayı 32.

Dikici, A., (1998). Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun Beş-Altı Yaş Çocuklarına Uyarlanması ve Özsaygı Düzeylerinin İncelenmesi. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Dölek, N. (2002), "Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması Ve Önleyici Bir Program Modeli.", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Erim, Banu. (2001) "Yetiştirme Yurtlarında ve Ailelerin Yanında Yaşayan Ergenlerin, Benlik Saygısı, Depresyon ve Yalnızlık Düzeyleri İle Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırılması" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.

Feride, B., Özdoğan, İ., Tüzün, K. (2007). 'Öğrencilerin Üniversitelerine Duydukları Güven Üzerine Bir Araştırma', Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:15, No:2,s.644.

Gençtan E.,(1984) Çagdas Yasam ve Normal Dısı Davranıslar. Maya Matbaacılık Yayıncılık Ltd., Ankara.

Gökhan, A., (2006). 'The Role of Locus of Control, Self-Esttem, Parenting Style, Loneliness, and Academic Achievement in Predicting Bullying Among Middle

School Students'. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Gültekin, Z. (2003). 'Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması'. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Güvenir, T. (2005). Okulda Akran İstismarı. (1. Baskı). Ankara: Kök yayınları.

Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) organizasyonu resmi sitesi
<http://www.hbsc.org/overview.html>

Hoover, J.H., Oliver, R. ve Hazler, R.J. (1992). Bullying: Perceptions of adolescent Victims in the Midwestern USA. School Psychology International, 13: 5-16.
<http://spi.sagepub.com/cgi/reprint/13/1/5>

İçli, T. (1999). Kriminoloji. Ankara: Bizim Büro Yayınları.

İkiz, E., (2000). 'Farklı Liselerdeki Ergenlerin Benlik Saygısı, Akademik Başarı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki' Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü .

İnanç M., (1997). 'Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi'. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Inequalities in young people's health. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study:international report from the 2005-2006 survey. Health Policy for children and adolescents no:5. World Health Organization Europe.
<http://www.hbsc.org/publications/reports.html>

Kağıtçıbaşı, Çiğdem. (2004). Yeni İnsan ve İnsanlar. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kalaycı, Ş. (2006). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Kapıcı, Ee. G. (2004). 'İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma ve Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi'. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37, 1-13

Kaplan, A.,(2007). 'Öfke Yönetimi Becerileri Programının İlköğretim 5.Sınıf Öğrencilerinin saldırganlık Düzeyi ve Benlik Saygısına Etkisi' Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.Dokuz Eylül Üniversitesi

Kepenekçi, Y. K. Ve Çinkır, Ş. (2006). 'Bullying Among Turkish High School students'. Child Abuse and Neglect, 30, 193.

Kılıç, N. (2009). 'İlköğretim 6,7,8,. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

- King A., (1997). 'Self-Concept and Self-Esteem A Clarification of Terms'. *Journal of School Health*, 67(2):68–70.
- Köknel, Özcan.(1981). "Gencin Toplumsallaşması". *Aile Ve Çocuk*. Sayı:1; 65-73.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Özcan, (2001). 'Kimliğini Arayan Gençliğimiz'. Altın Kitaplar, Çağaloğlu: İstanbul,
- Köknel, Ö. (1985). 'Kaygıdan Mutluluğa Kişilik'. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Koç, Zihni (2006). *Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ankara: G. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Korkmaz, M., (1996). 'Yetişkin Örneklem İçin Bir Benlik Saygısı Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması'.Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kulaksızoğlu, A., (1998), 'Ergenlik Psikolojisi', Remzi Kitapevi, İstanbul
- Kutlu, F.(2005). 'The Effect of Bullying Mnagement Trainig on Bullying Behaviours of Elementary School Students'. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
- Kuzgun, Y., (1991). 'Rehberlik ve Psikolojik Danışma', Ankara: Ösym Yayınları
- Külahoğlu, Ş. (2004). 'Okul Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programlarının Geliştirilmesi. Ankara: Pegem Yayınları.
- Mahiroğlu, Ahmet ve Buluç, Bekir. (2003). *Ortaöğretim Kurumlarında Fiziksel Ceza Uygulamaları*. G.Ü. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1 (1): 81–93.
- Martin, M. ve Greenwood, C. W. (2000). *Çocuğunuzun Okulla İlgili Sorunlarını Çözebilirsiniz*.(çev.Fatma Zengin Dağdır).İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Meissner, W. W. (1985) *Theories of Personality and Psychopathology*.*Comprehensive Textbook of psychiatry*,337-418.
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., ve Scheidt, P. (2001). 'Bullying Behaviors Among US Youth: Prevalence and Association with Psychosocial Adjustment'. *JAMA*, 285, 2094. (<http://www.jama.ama-assn.org/>)
- Olweus, D. (1995). *Bullying at School*. Oxford : Blackwell Company
- Olweus, D. (1999). *Bullying Prevention Program*. United States.
- Onur, E.P.(1981). *Self Esteem in Children and İntecedents*. Master Thesis. Boğaziçi

Üniversitesi, İstanbul

Onur, B., (1995),Çocuk ve Ergen Gelişimi.İmge Kitapevi, Ankara

Öner U., (1982). ‘Benlik Kavramı ile Mesleki Benlik Kavramı Arasındaki Farkın Akademik Başarı ile İlişkisi’ Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öz F., ‘Sağlık Alanında Temel Kavramlar’. İmaj Yayınevi, Ankara, 2004: 83–111.

Özdağ S.,(1999).’ Psikodrama Gruplarının Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin, Benlik Saygısı, Atılgan Davranış, Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi’. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Özen,D. Ş. (2006). ‘Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesi ile İlişkisi’. Türk Psikoloji Dergisi, 21, 77-94.

Pekel, N.(2004). Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Statü, Yalnızlık ve Akademik Başarı Durumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Pişkin, M. (2002). ‘Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler’. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 2, 531

Pişkin, M. (2003). Özsayıyı Geliştirme Eğitimi. In: Yıldız Kuzgun (Ed.), İlköğretimde Rehberlik, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Polat, O. (2001). Çocuk ve Şiddet. İstanbul: DER Yayınları

Polat, O. (2007). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1.Ankara: Seçkin Yayınları

Rigby, K. (2003). Consequences of Bullying in Schools. Canadian Journal of Psychiatry, 48(9), 583-590.

Robin L., David S., Andrea H. and Tania A. (2005). ‘Social–cognitive and behavioral attributes of aggressive victims of bullying’. The Social Science Journal, 26, 329-346.

Sipahi H.(2008).’ İzmir İli Bornova İlçesinde İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı, Etkileyen ve Eşlik Eden Faktörler’. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Sipahi, B., Yurtkoru, S., Çinko, M. (2006). Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi.İstanbul:Beta Yayınları.

Smith, K.P., Morita, Y.(1999). The Nature Of School Bullying. New York by Routledge

Sönmez, Veysel. (2003). Dizgeli Eğitimle Sınıf Ortamında Doğrudan Demokrasi. Eğitim Araştırmaları, 11: 64–72.

Steinberg, L (1999). *Adolescence*(6.th) New York: Mc Graw-Hill
(<http://psycnet.apa.org/index>)

Şahin, Fatih.(1994) Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Benlik Saygıları Üzerine Bir İnceleme. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Tufan, B., Yıldız, S., (1993). ‘Geri Dönüş Sürecinde İkinci Kuşak’ Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara

Türk Dil Kurumu. (1998). Türkçe Sözlük. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları: 549.

Totan, T. (2007). ‘Okulda Zorbalığı Önlemede Eğitimcilere ve Ebeveynlere Öneriler’. AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 2,190-202

Ulupınar S.,(1991).’ Çeşitli Kurumlarda Çalışan Hemşirelerin Benlik Saygısı ve Ruhsal Durumlarını Etkileyen Faktörlerin Araştırılması.’Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü..

Weiner, M.F. (1985). Other Psychodynamic Schools. *Comprehensive Textbook of Psychiatry*, 451-458

Williams, J.E., (1996). Academic Self-Concept to Performance Congruence Among Able Adolescents, Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, April, 8-12.

Wolke D, Woods S, Stanford K. (2001), “Bullying And Victimization Of Primary School Children In England And Germany: Prevalence And School Factors”, *British Journal Psychology*, 92, 673-696.

Yalım, F. Esra.(2001). “Yüksekokul Öğrencilerinde Benlik Saygısının Akademik Başarı Ve Ana-Baba İle İletişime Etkisi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi.

Yavuzer, H. (2002). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi

Yörükoğlu, A., (1990). ‘Gençlik Çağı. “*Ruh Sağlığı Ve Ruhsal Sorunlar*’. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım

Yörükoğlu, A. ,(1989). ‘Değişen Toplumda Aile ve Çocuk’, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Yörükoğlu, A., (1985). ‘Gençlik Çağı’.Türkiye İş Bankası Yayınevi, Ankara

Yurtal, F. & Cenkseven, A.: “İlköğretim Okullarında Zorbalığın İncelenmesi”, I. Şiddet ve Okul: Okul Ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslar Arası Katılımlı Sempozyum, İstanbul, 28-31 Mart 2006.

Yurttaş, A. (2010). ‘İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’ Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi.

EKLER

Sevgili öğrenci;

Bu form bilimsel bir araştırmaya ışık tutmak amacıyla hazırlanmıştır. Soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Samimi ve gerçeğe uygun yanıtlarınız önemlidir. Vereceğiniz bilgiler sadece araştırma amacıyla kullanılıp, gizli tutulacaktır. Cevapsız soru bırakmayın. Katkılarınız için teşekkür ederim.

1. Sınıfınız.....
2. Okulunuzun adı.....
3. Cinsiyetiniz: 1() Kız 2() Erkek
4. Annenizin eğitim durumu.....
5. Annenizin mesleği.....
6. Babanızın eğitim durumu.....
7. Babanızın mesleği.....
8. Aşağıdaki maddelerden hangisi ailenizin ekonomik durumu en iyi tanımlar?
1() Yüksek 2() Ortaca 3() Düşük
9. Oturduğunuz ev
1() Kira 2() Kendimize ait
10. Aile bireylerinin sayısı (aynı ev içerisinde).....
11. Kardeş sayısı.....
12. Kardeşleriniz varsa, hangi sıradasınız:
1() en büyük 2() orta 3() en küçük
13. Eviniz içinde başka okuyanlar var mı.....
14. Ailenizde size ait araç var mı.....
15. Evinizde sana ait bir oda var mı
16. Anneniz ve babanızla olan ilişkilerinizi ayrı ayrı değerlendirerek uygun olan boşluğu işaretleyiniz.

Anne

Baba

Sorunlarımı rahatlıkla anlatabilirim
Sorunlarımı rahatlıkla anlatamadığım halde sevgi ve şefkat görürüm
Bağımsız kararlarımı destekler
Hatalarıma kızar, kötü davranır
Aşırı koruyucu ve kollayıcıdır
Serbest bırakır, hiç karışmaz
Uzak ve ilgisizdir
Sürekli bağırıp, ikaz eder
Herkesin içinde beni rencide eder
Bir karar verirken sürekli müdahale eder

17. Annen ile baban kavga ederler mi?
1() arada sırada 2() etmezler 3() sürekli
18. Sizinle ilgili kararları ailede kim alır?
1() Annem 2() Babam 3() annem-babam

ZORBALIK EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ

1. Arkadaşlarıyla kavga etmek yerine sorunlarını konuşarak çözerim.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
2. Başkalarına güç kullanmak hoşuma gider.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
3. Başkalarını incitmem çünkü kendim de incitmekten hoşlanmam.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
4. Başkalarını kırmaktan çekinmem.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
5. Başkalarına karşı güç kullandığımızda istediğinizi yerine getirirler.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
6. Bazen başkalarını üzmem insanı rahatlatır.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
7. Bazen bir başka çocukla alay ettiğimde kendimi iyi hissedirim.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
8. Bazen diğerlerine komik isimler takıp onlarla dalga geçmek eğlenceli olabilir.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
9. Bazen istediklerinizi zorla yaptırmak gerekebilir.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
10. Bazı çocuklar hiçbir neden yokken birisine taktıklarında çok rahatsız oluyorum.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
11. Bazı çocuklar kendisine kötü davranılmasını hak eder.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
12. Bazı kişiler zorbaca davranarak diğerlerinin ilgisini çekerler.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
13. Beni kızdıran kişilerle alay eder, onları küçük düşürücü sözler söylerim.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
14. Eğer biri kırılmış ve üzgünse bunu fark edebiliyorum.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
15. Eğer birine kötü davrandıysam bunu hak etmiştir.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
16. Görüşlerimi başkaları ile paylaşmaktan hoşlanırım.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
17. Güçlü olmak hoşuma gidiyor, böylece her istediğimi elde ediyorum.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
18. Herkesin iyi yaptığı (olduğu) bir şey vardır.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
19. Kendimden güçsüz kişilere bağırarak beni rahatlatır.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
20. Kendimi kötü hissettiğimde bunu yakın arkadaşlarımla konuşarak geçirebiliyorum.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
21. Kendimizi kötü hissettiğimizde bunun acısını başkalarından çıkarmak normaldir.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
22. Kendinde güçsüz kişilere gücünü göstermek gerekir.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
23. Kendisi ile alay edilen bir çocuk ağlayınca komik oluyor.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
24. Kendisine kötü davranılan çocukların neler hissettiğini anlayabiliyorum.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
25. Kızdığım anda birinin canını yaknak isterim.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
26. Kötü bir gün geçirdiysem, kendimi nasıl sakinleştireceğimi bilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

ROSENBERG ÖLÇEĞİ

Açıklama: Her bir maddeyi dikkatlice okuyup düşüncelerinizi ve hislerinizi yansıtan sıklık yuvarlak içine alı-
şaretleyiniz.

- 1- Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 2- Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 3- Genellikle kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 4- Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 5- Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 6- Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 7- Genel olarak kendimden memnunum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 8- Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 9- Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 10- Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/130547
Konu: Anket.
(Tuba KESKİN)

22. Aralık 2009

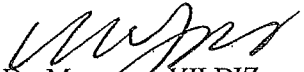
VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a-)Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 08/12/2009 tarih ve 3348 sayılı yazısı.
b-)Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c-)Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı emri.
d-)Millî Eğitim Müdürlüğü Anket Komisyonu'nun 17/12/2009 tarihli tutanağı.

Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Adli Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Tuba KESKİN'in, İlimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere "İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığı ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin Saptanması" konulu anket çalışmalarını yapma istekleri hakkındaki İlgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Adli Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Tuba KESKİN'in, İlimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere "İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığı ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin Saptanması" konulu anket çalışmalarını yapması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, İlgi (c) Bakanlık Emri esasları dahilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında)bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

EKLER :

Ek-1. İLGİ (a)yazı ve ekleri

18/11/2009
LUR
18/11/2009
M. KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sayı : B.30.2MLT.0E1.00.00/4110/3348

İstanbul, 08.12.2009

T.C
İSTANBUL İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı Adli Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Tuba KESKİN, tez danışmanlığını Marmara Üniversitesi, Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Oğuz POLAT'ın üstlendiği "İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığı ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin Saptanması" başlıklı bir araştırma yapmaktadır.

Araştırmada ihtiyaç duyulan verileri toplamak amacıyla, konuya ilişkin MEB Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının 11.04.2007 tarih ve 1950 sayılı yazılı emri ve Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi dikkate alınarak ekteki anket hazırlanmıştır.

Söz konusu çalışmayla ilgili olarak, İstanbul ili, Kadıköy, Ataşehir, Maltepe ve Üsküdar ilçelerinde bulunan resmi ve özel ilköğretim okullarındaki öğrencilere yönelik bir anket uygulanması hususunu emir ve müsaadelerinize saygılarımla arz ederim.

EK: Tez Özeti
Anket

Tuba KESKİN

Adres: Karabaş Mah. Şahabettin Bilgisu Cad.
Seymenbaşı Apt. No:22 D:3 Merkez-KOCAELİ
Cep : 0532 666 88 40

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 131404
Konu : Anket.
(Tuba KESKİN)

23 Aralık 2009

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

- İlgi: a) Valilik Makamının 22/12/2009 tarih ve 130547 sayılı Oluru.
b) Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik izin ve Uygulama Yönergesi.
c) 08/12/2009 tarih ve 3348 sayılı yazınız.

Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Adli Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Tuba KESKİN'in, İlimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere "İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığı ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin Saptanması" konulu anket çalışmasını yapma isteği ilgi (a) Valilik Oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, gereğinin ilgi (a) Valilik Oluru doğrultusunda, gerekli duyurunun anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2(iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Kültür Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Mustafa USLU
Müdür a.
Müdür Yardımcısı V.

EKLER :

- Ek-1. İLĞİ (a) Valilik Oluru.
2. Anket soruları.

Tablo 9.5 : Anne eğitim düzeyine göre ölçeklerde fark testi

Ölçek	Anne Eğitim	N	\bar{X}	SD	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Benlik Saygısı	İlköğretim	19	1,79	1,357	Gruplar arası	9,504	3	3,168	1,303	,275
	Lise	77	1,65	1,620						
	Üniversite	77	1,55	1,619	Grup içi	440,031	181	2,431		
	Y lisans ve üzeri	12	,75	,866						
	Total	185	1,56	1,563	Total	449,535	184			
Olumsuz Yansıtma	İlköğretim	19	1,7474	,76548	Gruplar arası	1,081	3	,360	,688	,560
	Lise	75	1,8160	,69263						
	Üniversite	74	1,8270	,75222	Grup içi	92,191	176	,524		
	Y lisans ve üzeri	12	1,5167	,66310						
	Total	180	1,7933	,72185	Total	93,272	179			
Duygusal Paylaşım Eksikliği	İlköğretim	18	1,6389	,38027	Gruplar arası	,200	3	,067	,293	,830
	Lise	76	1,7018	,48558						
	Üniversite	76	1,6316	,48710	Grup içi	40,382	178	,227		
	Y lisans ve üzeri	12	1,6667	,47140						
	Total	182	1,6639	,47351	Total	40,582	181			
Haklı Görme	İlköğretim	18	2,5556	,53244	Gruplar arası	,305	3	,102	,234	,873
	Lise	74	2,5405	,66470						
	Üniversite	76	2,4638	,64253	Grup içi	76,297	175	,436		
	Y lisans ve üzeri	11	2,5682	,90892						
	Total	179	2,5112	,65601	Total	76,603	178			
Üzmek	İlköğretim	18	1,5833	,29704	Gruplar arası	11,195	3	3,732	56,924	,000
	Lise	74	1,9324	,27850						
	Üniversite	76	2,2072	,21752	Grup içi	11,472	175	,066		
	Y lisans ve üzeri	11	2,6818	,27593						
	Total	179	2,0601	,35685	Total	22,667	178			
Güç Kullanma	İlköğretim	15	1,7333	,43553	Gruplar arası	,356	3	,119	,311	,817
	Lise	75	1,8000	,61695						
	Üniversite	75	1,8400	,64923	Grup içi	66,039	173	,382		
	Y lisans ve üzeri	12	1,6806	,60494						
	Total	177	1,8032	,61420	Total	66,395	176			
Rahatsız Olmama	İlköğretim	18	3,0000	1,02899	Gruplar arası	10,786	3	3,595	3,248	,023
	Lise	74	2,6216	1,10668						
	Üniversite	75	2,7333	1,00449	Grup içi	193,739	175	1,107		
	Y lisans ve üzeri	12	1,8333	1,02986						
	Total	179	2,6536	1,07192	Total	204,525	178			
Akran zorbalığı Toplam	İlköğretim	12	2,0757	,28476	Gruplar arası	,324	3	,108	,779	,507
	Lise	66	2,0622	,38916						
	Üniversite	68	2,1253	,35906	Grup içi	21,060	152	,139		
	Yüksek lisans ve üzeri	10	1,9514	,43282						
	Total	156	2,0836	,37143	Total	21,383	155			

*Tek yönlü varyans analizi (one way ANOVA)

Tablo 9.6 : Baba eğitim düzeyine göre ölçeklerde fark testi

Ölçek	Baba Eğitim düzeyi	N	\bar{X}	SD	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Benlik Saygısı	İlköğretim	9	1,44	1,130	Gruplar arası	1,507	3	,502	,214	,887
	Lise	46	1,67	1,477						
	Üniversite	103	1,47	1,552	Grup içi	417,795	178	2,347		
	Y lisans ve üzeri	24	1,58	1,666						
	Total	182	1,53	1,522	Total	419,302	181			
Olumsuz Yansıtma	İlköğretim	9	2,0889	,60093	Gruplar arası	1,042	3	,347	,652	,583
	Lise	45	1,8356	,74013						
	Üniversite	99	1,7737	,72711	Grup içi	92,157	173	,533		
	Yüksek lisans ve üzeri	24	1,7167	,76196						
	Total	177	1,7977	,72770	Total	93,199	176			
Duygusal Paylaşım Eksikliği	İlköğretim	8	1,7500	,44544	Gruplar arası	,748	3	,249	1,097	,352
	Lise	44	1,5720	,47195						
	Üniversite	103	1,7168	,49388	Grup içi	39,805	175	,227		
	Y lisans ve üzeri	24	1,6250	,41485						
	Total	179	1,6704	,47731	Total	40,553	178			
Haklı Görme	İlköğretim	8	2,8438	,37649	Gruplar arası	3,577	3	1,192	2,931	,035
	Lise	43	2,6744	,52479						
	Üniversite	101	2,3960	,67107	Grup içi	69,957	172	,407		
	Yüksek lisans ve üzeri	24	2,6042	,73321						
	Total	176	2,5128	,64822	Total	73,534	175			
Üzmek	İlköğretim	9	1,3889	,18162	Gruplar arası	12,231	3	4,077	68,369	,000
	Lise	46	1,7880	,26857						
	Üniversite	100	2,1475	,22500	Grup içi	10,436	175	,060		
	Y lisans ve üzeri	24	2,4688	,28848						
	Total	179	2,0601	,35685	Total	22,667	178			
Güç Kullanma	İlköğretim	9	2,2037	,27358	Gruplar arası	1,656	3	,552	1,450	,230
	Lise	44	1,8371	,63438						
	Üniversite	100	1,7650	,59793	Grup içi	65,460	172	,381		
	Y lisans ve üzeri	23	1,8478	,74351						
	Total	176	1,8163	,61929	Total	67,116	175			
Rahatsız Olmama	İlköğretim	7	3,1429	1,21499	Gruplar arası	1,641	3	,547	,468	,705
	Lise	44	2,6818	1,09487						
	Üniversite	101	2,6535	1,07178	Grup içi	200,899	172	1,168		
	Y lisans ve üzeri	24	2,6250	1,05552						
	Total	176	2,6761	1,07581	Total	202,540	175			
Akran zorbalığı Toplam	İlköğretim	5	2,3428	,28568	Gruplar arası	,564	3	,188	1,373	,253
	Lise	39	2,0918	,38271						
	Üniversite	89	2,0476	,35453	Grup içi	20,819	152	,137		
	Y lisans ve üzeri	23	2,1529	,41920						
	Total	156	2,0836	,37143	Total	21,383	155			

*Tek yönlü varyans analizi (one way ANOVA)

Tablo 9.8 : Ailedeki birey sayısına göre ölçeklerde fark testi

Ölçek	Şehir	N	\bar{X}	SD	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Benlik Saygısı	2-3	40	1,40	1,464	Gruplar arası	12,302	3	4,101	1,647	,180
	4-5	133	1,71	1,617						
	5-6	18	1,11	1,605	Grup içi	473,187	190	2,490		
	7-8	3	,33	,577						
	Total	194	1,57	1,586	Total	485,490	193			
Olumsuz Yansıtma	2-3	39	1,8410	,81069	Gruplar arası	,813	3	,271	,527	,664
	4-5	129	1,7907	,65615						
	5-6	17	1,7294	,88584	Grup içi	94,585	184	,514		
	7-8	3	2,2667	,98658						
	Total	188	1,8032	,71425	Total	95,398	187			
Duygusal Paylaşım Eksikliği	2-3	39	1,5726	,41145	Gruplar arası	,582	3	,194	,857	,465
	4-5	132	1,7008	,49584						
	5-6	18	1,6759	,45544	Grup içi	42,556	188	,226		
	7-8	3	1,5000	,44096						
	Total	192	1,6693	,47524	Total	43,138	191			
Haklı Görme	2-3	39	2,5705	,68333	Gruplar arası	,620	3	,207	,474	,701
	4-5	127	2,4902	,61754						
	5-6	18	2,6389	,77280	Grup içi	79,822	183	,436		
	7-8	3	2,7500	1,39194						
	Total	187	2,5254	,65763	Total	80,442	186			
Üzmek	2-3	39	2,1282	,37113	Gruplar arası	,899	3	,300	2,380	,071
	4-5	118	2,0720	,33827						
	5-6	16	1,8750	,42817	Grup içi	21,663	172	,126		
	7-8	3	1,8333	,38188						
	Total	176	2,0625	,35907	Total	22,562	175			
Güç Kullanma	2-3	40	1,7375	,60728	Gruplar arası	,811	3	,270	,698	,554
	4-5	128	1,8620	,58567						
	5-6	17	1,8137	,75434	Grup içi	71,216	184	,387		
	7-8	3	2,1667	1,44338						
	Total	188	1,8360	,62062	Total	72,026	187			
Rahatsız Olmama	2-3	38	2,4211	1,08133	Gruplar arası	6,999	3	2,333	1,968	,120
	4-5	130	2,6462	1,07733						
	5-6	17	3,1765	1,13111	Grup içi	218,123	184	1,185		
	7-8	3	2,3333	1,52753						
	Total	188	2,6436	1,09721	Total	225,122	187			
Akran zorbalığı Toplam	2-3	34	2,0556	,36119	Gruplar arası	,079	3	,026	,188	,904
	4-5	104	2,0864	,35178						
	5-6	13	2,1406	,45415	Grup içi	21,131	150	,141		
	7-8	3	2,1417	,89567						
	Total	154	2,0852	,37233	Total	21,210	153			

*Tek yönlü varyans analizi (one way ANOVA)

Tablo 9.7 : Kardeş sayısına göre ölçeklerde fark testi

Ölçek	Medeni durum	N	\bar{X}	SD	Kaynak	KT	SD	OKT	F	P
Benlik Saygısı	0-1	84	1,58	1,607	Gruplar arası	8,293	2	4,146	1,539	,218
	2-3	56	1,88	1,685						
	4-5	15	1,07	1,668	Grup içi	409,475	152	2,694		
	Total	155	1,64	1,647	Total	417,768	154			
Olumsuz Yansıtma	0-1	82	1,7756	,65576	Gruplar arası	,531	2	,265	,543	,582
	2-3	56	1,8821	,67880						
	4-5	14	1,9286	,98795	Grup içi	72,862	149	,489		
	Total	152	1,8289	,69717	Total	73,393	151			
Duygusal Paylaşım Eksikliği	0-1	84	1,6270	,45890	Gruplar arası	1,261	2	,631	2,711	,070
	2-3	55	1,8061	,52779						
	4-5	15	1,5778	,43125	Grup içi	35,125	151	,233		
	Total	154	1,6861	,48766	Total	36,386	153			
Haklı Görme	0-1	83	2,4729	,62715	Gruplar arası	2,697	2	1,349	3,268	,041
	2-3	53	2,5330	,66513						
	4-5	15	2,9333	,64411	Grup içi	61,065	148	,413		
	Total	151	2,5397	,65198	Total	63,762	150			
Üzmek	0-1	74	2,1081	,30989	Gruplar arası	1,592	2	,796	6,560	,002
	2-3	49	2,0000	,41458						
	4-5	14	1,7500	,27735	Grup içi	16,260	134	,121		
	Total	137	2,0328	,36231	Total	17,852	136			
Güç Kullanma	0-1	81	1,8128	,58594	Gruplar arası	,553	2	,276	,741	,478
	2-3	54	1,8981	,54984						
	4-5	15	2,0000	,89974	Grup içi	54,822	147	,373		
	Total	150	1,8622	,60963	Total	55,375	149			
Rahatsız Olmama	0-1	80	2,6000	1,01383	Gruplar arası	4,514	2	2,257	1,833	,164
	2-3	56	2,7143	1,24629						
	4-5	14	3,2143	1,05090	Grup içi	180,986	147	1,231		
	Total	150	2,7000	1,11578	Total	185,500	149			
Akran zorbalığı Toplam	0-1	68	2,0453	,33468	Gruplar arası	,584	2	,292	2,198	,116
	2-3	41	2,1340	,35555						
	4-5	12	2,2669	,53196	Grup içi	15,674	118	,133		
	Total	121	2,0974	,36808	Total	16,258	120			

*Tek yönlü varyans analizi (one way ANOVA)

TUBA KESKİN

Adres Bilgileri:

Kardelen 4/11 d:46 Ataşehir Kadıköy/İstanbul

İletişim Bilgileri:

Ev Telefonu: 0216 4560465

Cep Telefonu: 0532 6668840

E-mail: tubakeskin41@hotmail.com

Eğitim Bilgileri:

1999-2002: Kocaeli Anadolu lisesi (Mezuniyet Derecesi 3,71/5,00)

2003-2008: T.C. Maltepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü (Burslu) (Mezuniyet Derecesi 77,49/100)

2008-2009: T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adli Psikoloji Yüksek Lisans Programı

Staj ve Deneyimler:

Haziran 2006 - Eylül 2006 : Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi
Stajyer Psikolog

Haziran 2007- Temmuz 2007: Özel Ünlü Çocuk Yuvası
Stajyer Psikolog

Eylül 2007 - Şubat 2008 : Memory Center(Çocuk-Ergen Bilimi)
Stajyer Psikolog

Temmuz 2008 - Kasım 2008: NPI İstanbul Nöropsikiyatri Hastanesi
Stajyer Psikolog

Eylül 2009- :Bilfen Eğitim Kurumları
Psikolog(hala devam ediyor)

Aldığı Eğitim ve Seminerler:

Mayıs- Haziran 2010 : WISC-R Çocuklar için Zeka Testi

17-18 Nisan 2010 : Dr. Padesky Kognitif Terapi Eğitimi Workshop

Nisan 2008 – Haziran 2008 : Davranış Bilimleri Enstitüsü
Terapi Eğitimi

28-29 Mart 2008 : Sedat Özkan Psikiatri Merkezi
Emel Stroup Kognitif Terapinin Anksiyet Bozukluklarında
Uygulanması

- 11-26 Ekim 2008 : Sedat Özkan Psikiatri Merkezi
Emel Stroup Klinik İlk Görüşme ve Klinik Değerlendirme-
Klinik Terapi Becerileri
- 8-9 Kasım 2008 : Sedat Özkan Psikiatri Merkezi
Emel Stroup Kognitif Terapinin Depresyonda Uygulanması
- Kasım 2007-Şubat 2008 : Mavi Martı Danışmanlık Merkezi
Çocuk-Ergen-Yetişkin Zeka ve Kişilik Test Eğitimi

Yabancı Dil Bilgisi:

İngilizce : Okuma (iyi) – Yazma (iyi) – Konuşma (orta)

Bilgisayar Bilgisi:

MS Office Programları : Word , Excel , Powerpoint , Internet.

İlgi Alanları:

Kayak yapmak , ata binmek , psikoloji ile ilgili kitap ve dergi okumak.

Referanslar:

Prof.Dr. Oğuz Polat/ Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi
05337432703

Psikolog Leyla Arslan / Konuşma Terapisti(Memory Center)
0216 4181500- 0532 4401229

Yrd. Doç. Dr. Bayhan Üge / Klinik Psikolog(Maltepe Üniversitesi)
0216 6261050 (Dahili : 1107)

Uzman Psikolog İhsan Öztekin(NPI Nöropsikiyatri Hastanesi)
0216 6330633